

birçok gerçek koşullar başlamakta ve incelenmelidir. İçer biçimsiz, belli Stalin'in kendisinin yetmiş dokuz yıl önceki devrimci yaklaşımı yerini almazsa rağmen, önem verilmezse diğer birçok devim, bir doğru değil. Örneğin: Birinci bölünme, nesnel olarak ekonominin nasıl planlanacağı hakkında Stalin çok az şey söyler. Veya belki de, Sovyet ekonomisinin planlanması egemen bir fikirli gerçekleri yansıtırdu. Ağır sanayi, hafif sanayi ve tarım sorununa gelince, Sovyetler Birliği son kırkine yeterince önem vermedi ve sonuç olarak kayıplar oldu. Bundan başka, halkın kısa ve uzun dönem çıkarlarını birleştirme konusunda başarılı olmadı. Etkili olarak, aynı zamanda yararlıdır. Planlamayı karşılaştırmak, özellikle "plan" özünü geliştirme anlamında başarılı oldu. Üçüncü olarak, Stalin'in gerçekleri sadece teknik kadrolar için değil, teknoloji olarak da olan başkaları için de başarılı olduğunu ifade eder. Bu da tek doğru yaklaşım değildir. Aynı zamanda, Stalin'in bu yaklaşımın başkaları için de başarılı olduğunu ifade eder. Aynı zamanda, Stalin'in bu yaklaşımın başkaları için de başarılı olduğunu ifade eder.

Planlama, hafif sanayi, hafif sanayi ve tarım sorununa gelince, Sovyetler Birliği son kırkine yeterince önem vermedi ve sonuç olarak kayıplar oldu. Bundan başka, halkın kısa ve uzun dönem çıkarlarını birleştirme konusunda başarılı olmadı. Etkili olarak, aynı zamanda yararlıdır. Planlamayı karşılaştırmak, özellikle "plan" özünü geliştirme anlamında başarılı oldu. Üçüncü olarak, Stalin'in gerçekleri sadece teknik kadrolar için değil, teknoloji olarak da olan başkaları için de başarılı olduğunu ifade eder. Bu da tek doğru yaklaşım değildir. Aynı zamanda, Stalin'in bu yaklaşımın başkaları için de başarılı olduğunu ifade eder. Aynı zamanda, Stalin'in bu yaklaşımın başkaları için de başarılı olduğunu ifade eder.

sovyet iktisadının eleştirisi

İktisadın eleştirisi, hafif sanayi, hafif sanayi ve tarım sorununa gelince, Sovyetler Birliği son kırkine yeterince önem vermedi ve sonuç olarak kayıplar oldu. Bundan başka, halkın kısa ve uzun dönem çıkarlarını birleştirme konusunda başarılı olmadı. Etkili olarak, aynı zamanda yararlıdır. Planlamayı karşılaştırmak, özellikle "plan" özünü geliştirme anlamında başarılı oldu. Üçüncü olarak, Stalin'in gerçekleri sadece teknik kadrolar için değil, teknoloji olarak da olan başkaları için de başarılı olduğunu ifade eder. Bu da tek doğru yaklaşım değildir. Aynı zamanda, Stalin'in bu yaklaşımın başkaları için de başarılı olduğunu ifade eder. Aynı zamanda, Stalin'in bu yaklaşımın başkaları için de başarılı olduğunu ifade eder.

MAO ZEDUNG

Planlama, hafif sanayi, hafif sanayi ve tarım sorununa gelince, Sovyetler Birliği son kırkine yeterince önem vermedi ve sonuç olarak kayıplar oldu. Bundan başka, halkın kısa ve uzun dönem çıkarlarını birleştirme konusunda başarılı olmadı. Etkili olarak, aynı zamanda yararlıdır. Planlamayı karşılaştırmak, özellikle "plan" özünü geliştirme anlamında başarılı oldu. Üçüncü olarak, Stalin'in gerçekleri sadece teknik kadrolar için değil, teknoloji olarak da olan başkaları için de başarılı olduğunu ifade eder. Bu da tek doğru yaklaşım değildir. Aynı zamanda, Stalin'in bu yaklaşımın başkaları için de başarılı olduğunu ifade eder. Aynı zamanda, Stalin'in bu yaklaşımın başkaları için de başarılı olduğunu ifade eder.

Sovyet İktisadının Eleştirisi
İktisat Teorisi Dizisi : 2
Birinci Baskı

MAO ZEDUNG

SOVYET İKTİSADININ ELEŞTİRİSİ

Çeviren :
İZZET ALTAN

BİRİKİM YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
ÖNSÖZ	9
SOVYET DERS KİTABI «SİYASAL İKTİSAT» ÜZERİNE NOTLAR	87
I. Kısım	27
II. Kısım	66
III. Kısım	94
IV. Kısım	105
EK	125
SSCB'DE SOSYALİZMİN İKTİSADİ SORUNLARI ÜZERİNE (KASIM / 1958)	139
STALİN'İN «SSCB'DE SOSYALİZMİN İKTİSADİ SORUNLARI»NIN ELEŞTİRİSİ	146
NOTLAR	163

SUNUŞ

Bu kitap, 1960 başlarında açığa çıkan ÇKP-SBKP çatışmasının temel bir boyutuna ışık tutmaktadır.

«Çatışma»nın başlangıç yılları Uluslararası Sosyalist Hareket alanında yoğun tartışmalarla geçti. Bu tartışmaların ve özellikle Türkiye'deki sosyalist harekette ele alınan kısmının hangi konular ve sorunlar üzerinde cereyan ettiği hatırlanırsa, bu kitapta ele alınan konu ve sorunların sözkonusu tartışmaların gündeminde açıkça yer aldığı söylenemeyeceği görülür.

Fakat, buna karşılık, «çatışma»nın genel seyrinde, bu süreç içinde meydana gelen olayların bütününe baktığımızda, bu kitapta üzerinde durulan sorunların aslında tüm süreci yönlendirdiği, tarafların genel tutumlarında belirleyici ağırlığa sahip olduğu görülür. Şunu pekâlâ ileri sürebiliriz ki, ÇKP'nin bütün 1969'lu yıllar boyunca SBKP'ye yönelttiği eleştirilerin çıkış noktaları, Mao'nun bu kitapta Stalin'in yaklaşımına karşı geliştirdiği görüşlere, yaptığı tespitlere dayanmaktadır.

Önsöz'de de belirtildiği üzere Mao, bu eleştiri ve tespitlerinden yola çıkarak 1960 öncesi ÇHC'nde uygulanan «Büyük İleri Atılım»ın ekonomi politikalarını beğirmiş, ayrıca 1960 ortalarındaki «Büyük Proleter Kültür Devrimi»ne zemin hazırlamıştır.

Mao'nun önderliğindeki ÇKP, ÇHC'nde «iç»te Stalin'in görüşleriyle özleştirilmiş bir SSCB gerçekliğinin eleştirisine dayalı bir tutum izlerken, Uluslararası Sosyalist Hareket platformlarında SBKP'nin karşısına Stalin'i savunan bir kimlikle çıkmakta, SSCB'ye yönelttiği eleştirilerde, bu devletin, Stalin'in ölümünden sonra onun yolunu yadsıyarak sosyal emperyalist/faşist hale geldiğini ileri sürmektedir. 1960'lı yıllar boyunca ÇKP'nin iç ve dış politikaları arasında bu paradoks hep varolagelmiştir. Ve efinizdeki kitap ilkin bunu belgelemektedir.

Önsöz'de, Mao'nun ve eleştirdiği Stalinist yaklaşımın sorunsalı oldukça yeterli ve anlaşılır biçimde özetlenmiştir.

Kültür Devrimi'nin başarısızlığından ve daha sonra ÇKP yönetim kadrolarında ve partinin görüşlerinde meydana gelen değişmelerden sonra bugün ÇKP'nin sözkonusu paradoksu geride bıraktığı söylenmelidir. Günümüzde ÇKP'nin izlediği politikalar, Mao'nun bu kitapta eleştirdiği Stalin'in yaklaşımına olabildiğince uyarlıdır. 1970 ortalarından itibaren ÇKP ve SBKP arasındaki çatışma, sosyalizm anlayışları arasındaki çatışma olmaktan bütünü çıkmıştır. Daha da şiddetlenen bu çatışma, bu iki devletin ortakça benimsedikleri «sosyalizm»ün kaçınılmaz gereğidir. Bu «reel» denilen «sosyalizm»ün doğal gelişme doğrultusu, süreç içinde yepyeni özellikleriyle tek bir sosyalist toplumun oluşmasını engellemekle kalmaz, mevcut reel sosyalist devletlerin aralarındaki birleştirici bağların da zaman içinde gevşeyip kopmasına yol açar.

Mao'nun bu olumsuz sonucu önceden göreri ve bunu önleme yollarını araştıran çabaları, bu amaçla oluşturduğu görüşler ve bunun 1960'lı yıllarda ÇHC'nde uygulanması, genel gidişi değiştiremediği gibi, özel olarak ÇHC'nin günümüzdeki duruma gelişini de önleyemedi.

Fakat bu sonuçlar, onun bu kitapta önemli bölümüyle yer alan eleştirilerinin tarihî önem ve değerini gölgelemez. Sosyalist hareketin yüz yılı aşkın tarihinin deneyleri ve çağdaş toplumsal-siyasal olguların analizi ışığında, Mao'nun eleştirilerinin sınırlılığını, onun sorunu ele alış çerçevesinin yetmezliğini ileri sürebilir, vardığı sonuçlara, tespitlere katılmayabiliriz. Ama şurası açıktır ki, bugün sosyalizm mücadelesini gerçek içeriği ile amacına vardırma uğraşına katılanların önündeki sorunlar, çözümlenmeye çalıştıkları olgular, Mao'nun vaktiyle dikkatini yönelttiği sorun ve olgulardır. Mao, bunları önüne koyduğu için devrimcidir ve biçimsel bile sayılamayacak bir «sosyalizm»de hırçın bir teselli bulmaya çalışanlardan apayrı bir yeri vardır.

Birikim Yayınları

Mao Zedung'un **Sovyet İktisadının Eleştirisi** adı altında toplanan bu yazıları, Büyük İleri Atılım ve bundan hemen sonraki döneme aittir. Bu tarihlerde Çin Devrimi, kararlı bir biçimde Sovyetler Birliği'nden ve bunun gelişim modelinden kopmaya başlamıştı. Büyük Atılım ile, sosyalizme doğru belirgin bir «Çin yolu» ortaya çıktı. Ancak bu yol, Çin'in sosyalist gelişme süreci hakkında on yıl sürecek tartışmalarla dolu bir yoldu. Çin Komünist Partisi'nin içindeki bu anlaşmazlıkların merkezinde, Rus deneylerinin Çin'deki sosyalist inşaya uygulanabilirliği sorunu vardı.

Çin Komünistleri, kendi toplumlarını analiz ederken, gerek ilham ve pratik öneriler, gerek kendi devrimlerinin süreci hakkında genel bir perspektif (elde etmek için, ç.n.) Rus Devrimini incelediler. Onlar için Sovyetler Birliği, hem olumlu, hem de olumsuz dersler çıkarılabilecek bir modeldi. Dolayısıyla, Çin Devrimi'nin Büyük Atılım gibi çok önemli bir aşamasında, Mao'yu Sovyet tecrübelerini yeniden incelemeye yönelirken görmek şaşırtıcı değildir. Bunu iki Sovyet kitabının eleştirisi ile yaptı: **Siyasal İktisat: Ders Kitabı** ve Stalin'in **SSCB'de Sosyalizmin İktisadi Sorunları**. Ancak eleştirisini bitirdiği zaman Mao, kendisinin ve öteki parti önderlerinin 1950'lerin başında yapmaya çalıştığı gibi, Sovyet yöntemlerini uygulamayı bırakmış ve bunun yerine geniş bir seçenekler dizisi savunmaya başlamıştı. **Sovyet İktisadının Eleştirisi** birbirleriyle yakından ilgili birkaç perspektiften okunabilir:

1. Sovyet modelinin ne olduğu ve bunun Çin için ne ifade ettiği hakkında Mao'nun görüşlerinin başlangıç aşaması,
2. Büyük İleri Atılım'ın kesintisiz devrim perspektifinden güçlü bir savunması,

3. Sovyet Siyasal İktisadının ilkelerinin ve Rusya'daki devrimci deneyin, özellikle Stalin'in önderlik ettiği yılların, ayrılıkla sonuçlanacak bir incelemesi.

Bu kitaptaki parçalar şunları içeriyor: Sovyetler'in **Siyasal İktisat: Ders Kitabı** adlı eserinin eleştirisi; Mao'nun yine bu eleştirisine yazdığı bir ek; Stalin'in **SSCB'de Sosyalizmin İktisadi Sorunları**'nın eleştirisi. Mao'nun, Stalin'in **İktisadi Sorunları** ile Rus siyasal iktisat ders kitabını birlikte ele alması olumlu; çünkü Stalin'in eseri de, ölümünden sonra tamamlandı ve yayınlanan siyasal iktisat ders kitabının taslağı hakkında bir dizi yorum niteliğinde yazılmıştı. Rus kitabının çeşitli Rusça ve Çince baskıları, Çin'de 1950'lerin ortalarından itibaren yayınlandı. 1959'daki Luşan Konferansı'ndan sonra Mao, parti üyelerinden, kitabın 3. baskısını eleştirel bir gözle incelemelerini istedi. Kendisi de, eleştirisini 3. baskı üzerinde temellendirdi.

SOVYET MODELİ

Rus Devrim deneyinin nasıl ele alınması gerektiği hakkındaki tartışma, Çin Komünist Partisi tarihi boyunca, Çinlilerin «iki çizgi mücadelesi» diye adlandırdıklarının odak noktasını oluşturmuştur. 1921'de kurulduğundan beri, partinin içindeki çelişkiler, şu veya bu şekilde Rusların ortodoks devrim kavramını yeğleyen kişilerle bağıntılı olmuştur. 1930'larda Li Li-san'ın, 1940'larda Wang Ming'in, 1950'lerde Kao Kang ve P'eng Ten-huai'nin, 1960'larda Liv Shao-chi'nin yenilgilerinin tümü, Sovyet modelinin doğası ve uygulanabilirliği hakkında tartışmaları gerektirmişti.

1949'a kadar bu münakaşalar, iktidarı ele geçirmek için devrimci mücadelenin taktik ve stratejilerinin ne olması gerektiği, kitle çizgisinin doğası ve Marksizm-Leninizm'in Çin'in somut şartlarına doğru bir şekilde nasıl uygulanacağı konuları üzerinde odaklaşıyordu. Stalin, Mao ve takipçilerinin yöntem ve yeniliklerine isteksizce tahammüt ediyordu; özellikle bu yöntem ve yenilikler Yenan'da uygulanırken (1937-1945). 1940'larda kurtuluş için verilen başarılı mücadeleye bile karşı çıktı. Mao sonraları, «Çin Devrimi, Stalin'in iradesine karşı gelerek zafer kazandı... Eğer Wang Ming'in, ya da başka bir deyişle Stalin'in yöntemlerini izleyseydik, Çin Devrimi başarıya ulaşamazdı.»¹ demiştir.

Fakat Kurtuluş'tan sonra, Çinliler Sovyetler Birliği'ni sosyalist gelişmenin modeli olarak gördüler. 1949'da Mao, «geçmişte yaptıklarımız,

10.000 Lî'lik uzun bir yürüyüşün sadece ilk adımıdır» - «uzun bir tiyatronun kısa bir girişidir.»² diyerek, arkadaşlarını uyarıyordu. Ancak bu ilk günlerde, elitler tarafından planlanan, bürokratlara yönettiren ve kırların ihtiyaçlarını ağır sanayinin taleplerine aşırı derecede tabi kılan, iktisadi planlara sahip Rusya'dan başka sosyalist gelişme modeli yoktu. Herşeye rağmen, Sovyetler Birliği sanayileşmeye ve kolektifleştirmeye ulaşmış bir toplumdur, bunlar da Çin Komünist Partisi'nin tüm önderlerinin ana hedefleri idi. Sovyetler'in İkinci Dünya Savaşı sırasında faşizme karşı kazandığı zafer, birçok Çinli önder için, bu toplumun başarısını kanıtlıyordu. Ve Amerikan hükümetinin yoğun düşmanlığı sırasında, ABD'nce desteklenen kuşatmanın uygulandığı ve kıyıların bombalandığı, sonra da dünya çapında bir ambargonun uygulandığı bir dönemde, Çin'in savunma ve iktisat politikaları için Sovyetler Birliği'ne eğilim göstermesi çok doğaldı.

Mao bu kitapta diyor ki; «Kurtuluş'un ilk aşamalarında, tüm ulusun ekonomisini yönetme tecrübemiz yoktu. Dolayısıyla birinci beş yıllık plan döneminde hiçbir zaman tümüyle yeterli görmememize rağmen, Sovyetler Birliği'nin yöntemlerini kopya etmekten başka birşey yapamadık.»³ Bu artan memnuniyetsizlik, Sovyet modelinin üç ögesinde odaklaşıyordu;

1. Köylülük pahasına «ilkel sosyalist birikim»⁴
2. Üretici güçler teorisi ve proletarya diktatörlüğü
3. Çin'de Komünist Parti kavramı.

KÖYLÜLÜK PAHASINA İLCEL SOSYALİST BİRİKİM

«Bugünkü Sovyetler Birliği, bizim yarınımızdır.» 1950 başlarının bu Çin sloganı, birçok Çinli'nin Sovyet yöntemlerini nasıl bir espri ile kopya etmeye giriştiğini açıkça göstermektedir. Çin'in birinci beş yıllık planı, tümüyle ağır sanayiye dayanması, çok merkezleşmiş, bürokratik planlama yöntemleri, hafif sanayi ve tüketici mallarının çok az vurgulanması ile dikkat çekiyordu. Köylülük çoğunlukla, bir birikim kaynağı olarak düşünüyordu. Pekin'de güçlü, merkezî iktisadi bakanlıklar kurulmuştu. Bunlar, fabrikalarda katı hiyerarşik kontrol sistemleri ve «tek kişilik yönetim»ler kurdular; ve fabrikaları yönlendirmek için yüksek ücretli uzmanlara güvendiler. Üretici faaliyeti özendirmek ve teşebbüslerin verimliliğini kontrol etmek için maddi teşvikler yaygın bir şekilde desteklendi.

Sovyetler Birliği bu gibi gelişmeleri aktif bir şekilde destekledi. 1949'dan sonra, Çin'in sosyalist dünya ile ilişkileri doğal olarak elbirliğinin en kolay ve en anlamlı olduğu alanlara önem verilmesini gerektirdi: Ağır sanayi, Sovyet tipi beş yıllık planının yönetilmesi için profesyoneller ve teknik elemanlar yetiştiren bir eğitim sistemi; silahlı kuvvetler içinde profesyonelleşmenin yayılması. Gerçekten, Halk Kurtuluş Ordusu'nda meydana gelenler, Çin'in kentsel alanlarında meydana gelenleri simgeliyordu. 1955'de «Subayların Hizmeti Hakkında Kararnameler» in benimsenmesi ile, Çin'li subaylar olağan bir ordunun süslerini takmaya başladılar. Ayrıca, subaylar ve kayıtlı personel için bir kademe sistemi, ünvanlar ve bir hayli farklılaşmış ücret düzeylerinin ortaya çıkışı ile, Halk Kurtuluş Ordusu, devrimci savaş sırasında biçimlenen gayri-resmi, eşitlikçi ve demokratik özelliklerini inkâr ediyordu.

Bu hızlı «Sovyetleşmeye» karşı muhalefet, Kurtuluş'tan sonraki ilk yıllarda bile görünürden uzak değildi. Birçok kadro, Yen'an'ın eşitlikçi geleneğinin unutulmasından endişeleniyordu. Diğerleri, önder üyelerden Liu Shao-ch'i de dahil olmak üzere, iktisadi güçlerin Pekin'deki bakanlıklarda yoğunlaşmasına ve Çin Komünist Partisi'nin rolü ve otoritesi için bir tehlike olarak gördükleri aşırı merkezi planlama aygıtına karşı çıktılar. Daha sonraki yıllarda, 1950 ortalarında bazı bakanlıklar daha az bürokratik ve planlama daha az merkezi bir hale getirilince, parti etkinliğini artırdı. Fabrikaların işletilmesinde tek kişilik yönetim sistemlerinin yerini, partinin müdahalesi alacaktı. Büyük İleri Atılım'la, parti kırsal alanlarda da etkinliğini büyük ölçüde artırdı.

Dolayısıyla, Mao Sovyet modelini kopya etmenin tehlikeleri hakkında eleştirilerini geliştirmeye başlayınca, birçok parti önderi karşı çıkmadılar. Ancak Mao'ya göre, bunların eleştirileri sorunun kökenine inmemiştir. Sovyet modelinin uygulanmasının 1950'lerin başlarındaki sonuçlarını değerlendirirken, Mao, bunun kırsal devrimci dönüşümü üstündeki tehlikelerine değinmeye başladı. Kent ile kır arasındaki büyüyen ayrılık, diyordu Mao, kol emekçilerinin, özellikle köylülerin hor görülmesi gibi kökleşmiş alışkanlıkları güçlendiriyor; bu tavır da bürokratik ve elitist önderlik yöntemlerini besliyordu. Ve Mao, şehirlerde yoğunlaşan sınıf ve teknolojik gelişmeye, giderek artan bir şekilde ve kırsaldaki devrim pahasına bağlı olmanın, Çin'i sanayileşmiş, sosyalist bir topluma dönüştürmek için çözülmesi gereken çelişkileri aksine keskinleştireceğinden korkuyordu.

Mao 1955 Temmuzunda, şehirlerde ve kırsal alanlardaki gelişme-

lerin birbirlerine karmaşık bir şekilde bağlı olduğunun üstünde ısrarla durdu: «Hiçbir şekilde, sanayi ve tarımın, sosyalist sanayileşme ve tarımın sosyalist dönüşümünün iki ayrı ve ilgisiz şeyler olduğunu düşünmemeliyiz ve hiçbir şekilde birini vurgulayıp, diğerini küçümsememeliyiz.»⁵ Fakat, ancak 1956 Nisan'ında yaptığı «On Büyük İlişki Üzerine» adlı konuşmadadır ki, Mao, Sovyetler'in köylülük pahasına ilkel birikime dayanan modeline doğrudan-doğruya hücum etti.

Mao, Sovyetler'in «ağır sanayi, tarım ve hafif sanayinin ihmal edilmesi pahasına, tek yanlı bir şekilde vurgulamasını»⁶ sert bir dille eleştirdi. Ağır sanayiye tanınan mutlak önceliğin azaltılmasını istedi. Hafif sanayiye yapılan yatırımların, bir yandan halkın günlük ihtiyaçlarını karşılarken, diğer yandan da ağır sanayi için gerekli olan «sermaye» birikimini hızlandıracağını savundu. Bu öneriyi gerçekleştirmek için, yerel otoriteleri daha fazla inisiyatifli davranmaya itti ve Sovyetler Birliği'ni «herşeyi merkezi otoritelerin elinde yoğunlaştırmakla ve yerel otoriteleri boğup onlara bağımsız hareket hakkı tanımamakla»⁷ eleştirdi. İdari harcamalar kısıntıya uğramalı ve ulusal bürokrasinin memur sayısı üçte iki oranında azaltılmalı idi. Birleşik planlamanın ve güçlü bir merkez altında disiplinli olmanın gerekliliği üstünde ısrar ediyordu, fakat bu Sovyet tipi bir merkezizetçilik uygulayan bakanlıkların egemenliği ile aynı şey değildi.

Bu şekilde Mao, Sovyetlerin köylülükten birikim sağlama yönteminin temelini karşı çıkmaya başladı. Rustar, köylüleri ele alırken «büyük hatalar» işlemlerdi ve köylüyü «fena halde sıkıştıran» önlemler almışlardı. Birikim yöntemleri, «köylülerin üretim yapma heveslerini ciddi bir şekilde boğmuştu. Tavuğun daha fazla yumurtlamasını istiyorsunuz ve yine de onu beslemiyorsunuz; atın hızlı koşmasını istiyorsunuz ve yine de onu otlatmıyorsunuz. Bu ne biçim mantıktır?»⁸

Mao, Çinlilerin hiçbir şekilde, köylüleri zararlı görmek zorunda bırakacak bir gelişme stratejisini izlemeyeceklerini söylüyordu. Çin, Stalin'in 1930'larda yaptığı gibi, artığı kırsal bölgelerden de sağlayamazdı. Hem Sovyet ortodokslarının, hem de burjuva iktisatçılarının söylediklerinin aksine, «sermaye», kırsal bölgelerde önceden oluşmuş artık kaynaklarından gelemezdi. Çünkü, değerli bir küçük «sermaye» zaten vardı. O halde, artığı kırsal bölgelerden elde etmek yerine, Çin'deki hem sınıf, hem de tarımsal işgücü, kendi üretkenliğini büyük ölçüde artırmalı idi. Bu yol ile, gerçek bir sanayileşmiş sosyalist toplum gelişebilirdi. İşçi ve köylü ittifakı, şehir ve kırsalın çıkarlarının çatışmasından dolayı yıkılacağına güclenecekti. Ve böylece köylülerin sırtına özel bir yükün bindirilmesi engellenerek, artık üretim elde etmek için güçlü,

baskılı bir devlet aygıtına gerek kalmayacaktı.

Mao'nun daha sonra söylediği gibi, «'On Büyük İlişki Üzerine' ile inşa için kendi çizgimizi önermeye bir başlangıç yaptık.»⁹ Mao, ayrıcalıklı bir sektör (ilkönce ağır sanayi ve ancak daha sonra diğer sektörler) veya belirli aşamalar (ilkönce maddi gelişme ve ancak daha sonra toplumsal ilişkiler ve ideoloji) gelişme düşüncesini ilk kez açıkça reddediyordu. Toplumsal, siyasi ve iktisadi birleşmeye, tüm ulusun büyük bir katkısı olmalı idi; böylece, Yenan'da kullanılan yöntemlerde olduğu gibi, kimse geride kalmayacak ve küçük bir azınlık, çoğunluk pahasına yarar sağlayamayacaktı. Zaten çeşitli bölgeler arasında, çeşitli toplumsal sınıf ve gruplar arasında, merkez ve bölgeler arasında, siyasi ve toplumsal alanlar arasındaki dengesizlikler yüzünden parçalanmış olan bir ülkeyi yeniden bölünecek herhangi bir plana, Mao şiddetle karşı çıkıyordu.

ÜRETİCİ GÜÇLER TEORİSİ VE PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ

Mao Sovyet modelini kör bir şekilde kopya etmenin tehlikelerini gösterirken, bu modelin başka bir yönünü, bu modele çok bağımlı olan bir yönünü de eleştiriyordu: üretici güçler teorisi. Bu teori, Sovyetler Birliği'nde Stalin'in önderlik ettiği yıllarda oluştuğu şekli ile, esas olarak, üretim araçlarının devlet mülkiyetinin, üretici güçlerin hızla büyümesi ile birlikte, komünizme giden yolu açacağını savunuyordu. Proletarya diktatörlüğü, bir yandan üretici güçlerin gelişmesini yönlendirirken, bir yandan eski egemen sınıfları baskı altında tutup, yeni düzene karşı kaçınılmaz olarak düzenlenecek karşı-devrimci saldırıları yenecekti.

Proletarya diktatörlüğü, işçi ve köylüler için gerçek bir demokrasi olacaktı. Özel mülkiyetin ve diğer sınıflı toplum biçimlerinin ortadan kaldırılmış olmasının, tüm sömürüye son vereceği savunuluyordu. Bu yeni şartlar altında sömürü imkansız olacağına göre, işgücü hiyerarşisi, köleliği ve disiplini, en yetkin kapitalist yöntemleri andırıldığında bile, çalışmanın rasyonelleştirilmesi olarak görülmüyordu.

Eski burjuva ve feodal sınıfların yok olması, üretici güçlerin gelişmesi ve kitlelerin yaşam düzeylerinin yükselmesi ile birlikte, sınıf mücadelesinin yoğunluğu azalacak ve bu giderek yok olacaktı. Eğer kapitalizm ile uluslararası mücadele olmasaydı; devletin kendisi de «giderek sönecek»ti. Devletin dış düşmanlara karşı savaşmak için bir aygıt olarak varlığını sürdürmesine rağmen, ülke içinde komünizme

geçiş tamamlanabilirdi. Ve bu sadece üretici güçlerin gelişmesine bağlı idi.

Stalinist üretici güçler teorisi, özünde, kapitalist üretim tarzını üretim araçlarının özel mülkiyeti sistemine indirgiyordu. Böylece, siyasi iktidar ele geçirildiğinde ve üretim araçlarının kamu mülkiyeti kurulduğunda, siyasi ve ideolojik cephelede sonuna kadar bir sosyalist devrimle ilgilenmeye gerek kalmıyordu. Kitlelerin ve kitlesel kampanyaların yaratıcı rolü zamanı geçmiş görülmüyordu; dünya görüşlerinin yeniden şekillendirilmesi için mücadele etmek gözardı ediliyordu.

Mao'nun üretici güçler teorisine saldırısı, gerilla savaşı yılları sırasında devrimci dönüşüm hakkında çıkardığı derslerden doğmuştu.¹⁰ Yenan modelinin belirgin özellikleri iyi bilinir: kendi güçlerine dayanma, merkezleşmeden kopma, bürokratism ve elitizme karşı uzlaşmaz olma, kollektif hedef ve disiplin, maddi olmayan teşvikler ve kitlelerin toplumsal ve iktisadi faaliyetin her yönüne katılımı. Gelişme geniş çapta idi; sadece seçilmiş bir bölümü değil, tüm sektörleri ilereletecek şekilde düzenlenmişti.

Mao, devrimci toprak reformu mücadeleleri sırasında, kitle çizgisi ve yeni kooperatif çalışma ilişkilerinin geliştirilmesi sayesinde, köylülerin siyasi bilincinin yükseldiğini söylüyordu. Üretim ilişkilerinin değiştirilmesi ve yeni tavır ve fikirlerin özendirilmesi ile, kırsal üretkenlik yükseltilmişti. Partinin kendisi, bu sürecin efendisi değil, sadece bir parçası idi. Çünkü kendi üyeleri de, köylüler gibi, sürekli ve adım-adım bir dönüşme sürecinin içinde şekillenmişti.

Bu tecrübe, yani üretici güçlerin kırsal yaşamın her yönünün adım-adım dönüştürülerek geliştirilmesi, Mao'nun Kurtuluş'tan sonraki yıllarda kolektifleştirmeyi savunmasını doğruluyordu. Böylece, «önce makineleşme, sonra kooperatifleşme» düşüncesini eleştiriyor ve bunun yerine, kooperatifleşmenin, tarımın makineleşmesini geçebileceğini ve geçmesi gerektiğini savunuyordu. Teknolojik değişikliklerle izlenilen ve giderek daha fazla desteklenen toplumsal bir dönüşüm, üretici güçleri özgürleştirecek ve kırdaki kutuplaşmayı azaltacaktı.

Sovyet modelinin ilkel birikim teorisine bağımlılığından etkilenen birçok partili önder, Mao'nun 1950'lerin başlarında yaptığı kırsal devrimi derinleştirme çağrısına karşı çıkıyordu. Liu Shao-ch'i, yeterli tarımsal araç arzi ve makineleşme olmadan yapılan kooperatifleşme çabalarını «ütöpik tarımsal sosyalizm» diye eleştiriyordu. Liu kuşkulanan tek insan değildi. Sovyetler Birliği'nde olanları hatırlayarak, birçok parti önderi, kolektifleştirmeyi hızlandırmanın, köylü desteğinin

kaybolmasına ve iktisadi planlarının bölünmesine yol açacağına inanıyordu. Mao'nun 1955 Temmuzunda dediği gibi;

Bazı yoldaşlar, Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarihinde, kararsızlık şeklinde nitelendikleri kooperatifleşme hareketimizi eleştirmek için gerekçeler buldular... fakat bu yoldaşların, Sovyet deneyini kendi kaplumbağa hızıyla hareket etme düşüncelerini maskeleyerek için kullanmalarına izin vermemeliyiz.¹¹

Fakat bu tartışma, sadece kolektifleştirmenin hızı hakkında değildi. Mao, politikalarına karşı yapılan bu muhalefetin ardında, sınıf mücadelesini ve devrimci toplumsal dönüşüm yöntemlerini sürdürmeye karşı çıkan daha temel bir muhalefet olduğunu kavramıştı. 1953'ün Haziran ayında, Parti önderlerini uyarıyordu: Sosyalizme geçiş dönemi, «çelişki ve mücadele ile doludur. Şimdi devrimci mücadelemiz, geçmişteki silahlı devrimci mücadelemizden daha ciddidir. Bu, kapitalizmi ve tüm sömür sistemlerini yok etmek için yapılan bir devrimdir.»¹²

Fakat Mao, bazı parti önderlerinin, böyle bir devrimci mücadeleye önderlik etme yeteneği gösterme yerine, kırdaki kitle atılımının gerisinde kaldıklarını gördü.

Bazı yoldaşlarımız ayakları bağlı bir kadın gibi sendeliyorlar, ve durmadan 'çok hızlı gidiyorsunuz' diye şikayet ediyorlar. Gereğinden fazla eleştiri, uygunsuz şikayetler, sonu gelmeyen endişeler ve sayısız tabu yaratma—kırsal alanlardaki sosyalist harekete rehberlik etmenin yolunun bu olduğuna inanıyorlar.¹³

Mao kolektifleştirmeyi, kitle çizgisi ve devrimci mücadele gereğinin devamı olarak görürken, birçok parti yetkilisi başarılı kolektifleştirmenin, böyle yöntemlerin artık gerekli olmayacağı yeni bir dönemi başlattığını iddia ediyordu. Böylece, Mao'nun ilkel birikim hakkında «On Büyük İlişki Üzerine» de ifade ettiği tavrını desteklemeye başlarken bile, Liu Shao-ch'i ve diğer parti önderleri, Çin'deki kolektifleştirmenin artık «esas mücadele yönteminin» «kitleleri dolaysız eylem içine çekmek»¹⁴ olamayacağı bir noktaya ulaşmış olduğunu söylüyorlardı. Liu Shao-ch'inin 1950'deki VIII. Parti Kongresi'nde söylediği gibi :

Halbuki şimdi, devrimci fırtına ve baskı dönemi geçmiştir, yeni üretim ilişkileri kurulmuştur; mücadelemizin hedefi de de-

ğişmiş ve toplumun üretici güçlerinin başarılı gelişimini korumak olmuştur, dolayısıyla mücadele yöntemlerinde de buna tekabül eden bir değişiklik gerekecektir.¹⁵

Tarımdaki kolektifleştirme ve üretim araçlarının kamusal mülkiyeti 1956'da tamamlanınca, Liu ve diğerleri tüm enerjinin üretici güçleri teşvik etmeye harcanması gerektiğini vurguladılar. Bunu, Sovyet gelişme modelinden derin bir şekilde etkilenerek yaptılar. Çünkü, VIII. Parti Kongresinin aldığı kararlar ifade edildiği şekilde, «(Sosyalist toplumdaki) çelişkinin özünün ileri toplumsal sistem ile geri kalmış toplumsal üretici güçler arasındaki çelişki»¹⁶ olduğu söylenerek, siyasi ve ideolojik cephelemlerde sosyalist devrimin gerekliliğini umursamadılar. Devrimci mücadelenin üretici güçleri özgürleştiremeyeceğine, sadece hızlı büyüme için gerekli olan dengeyi bozacağına inanıyorlardı. Artık yeni kooperatif kuruluşları ve iktisadi büyümeye uygun olan tavırları yaratmak için, keskin sınıf mücadelesi dönemleri gerekli değildi. «İleri toplumsal sistem» zaten vardı, sadece pekiştirilmesi gerekiyordu.

1956 ve 1957'de Mao'nun kendisi de, önceki devrimci dönemlerin özelliği olan çalkantılı sınıf mücadelelerinin esasta sona erdiğini savunmuştu. Fakat diğer parti önderlerinin aksine, «proletarya ve burjuvazi arasındaki sınıf mücadelesinin, değişik siyasi güçler arasındaki sınıf mücadelesinin ve proletarya ile burjuvazi arasında ideolojik alanındaki sınıf mücadelesinin uzun ve dolambaçlı olacağına ve bazı zamanlar çok keskin bir hale geleceğindedir.»¹⁷ ısrar ediyordu. Böylece sosyalist toplumdaki çelişkinin «ileri toplumsal sistem» ile «geri kalmış üretici güçler» arasında olduğu şeklinde VIII. Parti Kongresi kararını reddetti. Mao, bunun yerine dedi ki:

Sosyalist toplumdaki temel çelişkiler, hâlâ üretim ilişkileri ile üretici güçler, üstyapı ile iktisadi temel arasındaki çelişkilerdir... burjuva ideolojisinin artıkları, devlet organlarında işlerin bürokratik bir yoldan yürütülmesi ve devlet kurumlarımızın bazı kademelerindeki aksaklıklar, sosyalizmin iktisadi temeli ile çelişki halindedir.¹⁸

Dolayısıyla «ileri toplumsal sistem»de mücadele edilmesi gereken ciddi zayıflıklar vardı. Mao özde, burjuva ideolojisinin güçlü varlığına ve işlerin bürokratik yoldan yürütülmesine karşı sadece sürekli sınıf mücadelesinin savaş verebileceğini savunuyordu. Öyle ise, devlet

iktidarının ele geçirilmesi ve üretim araçlarının kamusal mülkiyeti, sosyalizmin inşası için yeterli değildi. Kendi başlarına, elde edilen kazanımları pekiştiremezlerdi. İktisadi temelin gelişimi, tek başına, devrimi ileriye götürmek ve kitlelerin üretici güçlerini özgürleştirmek için gerekli olan tavır ve örgütsel biçimleri doğuramazdı.

Mao Eleştirisi'nde * partili yoldaşlarına, iktisadi temeli inşa etmenin böylesine vurgulanmasının uzun dönemdeki sonuçları olarak gördüklerini dile getirmektedir. Mao'nun dediği gibi, «Birçok açıdan (esas olarak üretim açısından) Sovyetler ilerlemeye devam ediyor; fakat üretim ilişkileri açısından, esasta ilerlemeyi durdurdular.»¹⁹ Sovyetler, devrimci toplumsal değişikliklere karşı direnerek, üretim ve toplumda insanların arasındaki temel ilişkileri mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde dönüştürmeye çalışmayarak, hiçbir nitel değişikliğin meydana gelmemesini sağladılar. Üretim ilişkileri donmuştu. Kitlelerin yaratıcılığına ve inisiyatiflerine güvenmeyince, Sovyetler, sosyalist toplum ve komünizme geçiş için gerekli olan yeni tavırları ve örgütsel biçimleri geliştiremediler.

Gerçekten, diyordu Mao, Sovyetler'in üretici güçler teorisinin özünde kitlelere ve kitle mücadelesine karşı duyulan korku ve güvensizlik yatıyordu. Sovyet siyasal iktisat kitabının ve Stalin'in **Sosyalizmin İktisadi Sorunları**'nın, üstyapı pahasına iktisadi temeli öne çıkarması bunu gösteriyordu. Mao, bu vurgulamadan, birbirleriyle yakından ilgili birçok Sovyet tavrı ortaya çıkarıyordu: tarihin yaratıcılarının kitleler olduğunu gözardı edip, sadece planlamacılara güvenmek; teknoloji ve uzmanlığı vurgulamak; hiyerarşi ve tek kişilik yönetime güvenmek; maddi teşviklere dayanmak ve bireyin dünya görüşünün dönüştürülmesi işine karşı mutlak bir ilgisizlik. Bunun sonucu ise, kitlelerden tümüyle yabancılaşma, bürokratik bir aygıtın doğuşu idi.

KOMÜNİST PARTİ KAVRAMI

Mao'nun böyle bürokratik yolları suçlaması, tüm devrimci yaşamı boyunca sürdü. Fakat devlet iktidarı ele geçirildikten sonra, Mao, cevaplarını Sovyet devrim deneyinde bulamadığı sorularla karşılaştı. Örneğin; bürokratik yöntemlere ve elit ayrıcalıklarına eğilim böylesine güçlü iken, parti, kitlelerle arasındaki yakın bağları nasıl koruyacaktı? Devlet iktidarı ele geçtikten ve üretim araçlarında kamu mül-

* **Sovyet İktisadının Eleştirisi**

kiyeti sağlandıktan sonra devrim nasıl sürdürülecekti?

1956 Şubat'ında Kruşçev'in Stalin'e saldırısı, Mao ve diğer parti önderlerinin kafalarında böyle sorular uyanırdı. Kruşçev'in, Stalin'i değerlendirirken güçlü bir teorik perspektiften yoksun oluşu, Çin Komünist Partisi tarafından sert bir dille eleştirilmesine rağmen, Stalinizm'in tehlikeleri yadsınmamıştı. 1956 Nisan'ında Çin Komünist Partisi'nin verdiği ilk resmi cevapta kitle çizgisi tekrar desteklendi ve bir komünist partinin iktidarı sırasında kitle çizgisinin ihmalinin doğuracağı tehlikeler gösterildi.

Birçok yanı bürokratizmle sarılmış olan devlet ve parti personeli, devlet mekanizmasını keyfi bir şekilde kullanma, kendilerini kitlelerden ve kolektif önderlikten yabancılaştırma, tepeden inmeciliğe kaçma, parti ve devlet demokrasisini ihlal etme tehlikeleri ile karşı karşıyadır.²⁰

«Halk Arasındaki Çelişkilerin Doğru Ele Alınması»nda Mao'nun savunduğu gibi, «sosyalist ülkelerde hükümet ve halk arasında çelişkiler vardır.»²¹ Sovyetler Birliği, her zaman birlik ve pekiştirmeden söz ederek, toplumdaki çeşitli çelişkilerin doğru bir şekilde çözülmesini ve sosyalizmin gelişmesini engelliyordu. Toplumun gerçek sorunları gizli kalıyordu. Ve bürokratik egemenlik için elverişli bir kılıf yaratılmıştı.

Fakat, bürokrasinin tehlikelerine dikkatleri çeken ve kitle çizgisinden söz eden birçok parti önderi olmasına rağmen, bunların ve Komünist Parti'nin rolünün nasıl kavranacağı konusunda belirgin farkları vardı. Liu Shao-ch'i Kültür Devrimi sırasındaki Çin basınında, Mao'nun kitle çizgisi hakkındaki görüşlerinin esas ideolojik eleştirmeni olarak gösteriliyordu. Kuşkusuz, Liu Shao-ch'i'nin görüşlerini önemli ölçüde destekleyenler de vardı; görüşleri, birçok yönden, resmi Sovyet doktrinlerinde putlaştırılan Komünist Parti kavramının bir devamı idi. Liu'ya göre, gerekli değişikliklerin ne olduğunu, parti ve sadece parti görebilir ve yine sadece parti bunların gereğini yapabirdi. Kitleler Parti'de, birleşik, kendini düşünmeden davaya adanmış bir örgüt görecekti. Partinin kitleler hesabına doğru bir şekilde davranacağına nihai güvencesi, kendini adayısındaki saflık ve ideolojik sağlamlığı idi. Ancak üyelerine «nasıl iyi birer komünist olacakları» öğretildikten sonraydı ki, parti, sorunlarını çözmek için kitlelere etkin bir şekilde yardım edebilirdi. Dolayısıyla, kendini düşünmeyen bir parti elitleri grubu, dıştan denetime tabi olmamalı idi; hatalar parti

içi yollarla yeterli derecede düzeltilebilirdi. 1957 güzünde Mao'nun dediği gibi, «Bazıları, insanların, birkez komünist partiye girdiler mi farkları veya yanlış kavrayışları olmayan azizler haline gelececeklerini, partinin hiçbir anafize tabi olmayacağını, yeni yekpare ve tek kalıptan çıkma olacaklarını düşünürer benziyorlar...»²²

Mao'nun Liu'ca savunulan ortodoks Komünist Parti kavramına katılmayışının özünde, partinin sadece, diyalektik sürekli devrim sürecine katılan, fakat buna egemen olmayan bir araç olduğu şeklindeki ısrarı vardı. Eleştirisi'nde söylediği gibi, bilgi öncelikle parti elitlerinin tekelinde değildi. Parti, devrimci sürecin ön-bilgisi ile bu sürecin dışında kalmaz. «Kişinin, yasaları bilmesi için, bir süreçten geçmesi gerekir. Öncü de bu kurala bir istisna teşkil etmez.»²³ Bilgi, ancak pratikten geçerse gelişebilir; parti, ancak kitlelerin içinde erirse devrim rehberlik edebilir.

Mao, Çin Devrim tarihi boyunca, ne yapılması gerektiğini tümüyle bildiklerini zannedenleri, Marksizm-Leninizm'i hazır cevaplarla dolu, soyut bir doktrin şeklinde kavrayanları eleştirdi. Devrimin, olağanüstü zor ve zahmetli bir süreç olduğunda ısrar etti. Kolayca uygulanabilecek cevaplar, yasalar yoktu. Eleştirisi'nde de söylediği gibi, Çin'li devrimciler devrimin burjuva-demokratik aşamalarını kazandırabilecek yöntemlerin ortaya çıkması için, yıllar süren çetin mücadeleler gerekmişti. Sosyalizm ve komünizmin inşası da aynı ölçüde çetin mücadeleler gerektirecekti.

Mao, kitleleri tarihin gerçek yaratıcıları olarak görüyordu, Komünist Parti onlardan öğrenmeli idi. Hata ve aksilikler her sınıf mücadelesinde ortaya çıkardı, devrim bazen vahşi ve zorlu olurdu. Ancak yeni kooperatif yöntem ve tavırlarla sonuçlanan yaratıcı atılımlar, sadece devrimci mücadelelerden çıkmıştı. Rus Devrimi'nde Sovyetler böyle doğmuş, Çin'de komünler böyle gelişmişti. Başarısızlıklardan da korkulmamalı idi. «İnsanlar sonuçlar elde etmek için pratikten geçmeli, sorunlar çıktıkça başarısızlıkla karşılaşmalıdırlar; bilgi ancak böyle bir süreç içinde, adım-adım ilerler.»²⁴ Doğru bir şekilde analiz edilen başarısızlıklar, çoğu zaman başarılar kadar aydınlatıcı olurlardı. Örneğin Mao, Büyük İleri Atılım sırasında meydana gelen başarısızlıkları inceleyerek, komünlerin pekiştirilmesini tamamlayabilecek ana ilkeleri saptamaya çalışmıştı.

Özetle, hiçbir önderlik kendi kafasından yeni toplumsal biçimler, siyasi ve iktisadi buluşlar yaratamazdı. Eğer kadro ve kitlelerin deneyden geçmelerine izin verilirse, eğer bunlar süreç içinde, hem öğrenmeye, hem de öğretmeye hazır olan bir parti önderliği tarafından

seferber edilip özendirilirse, yeni biçim ve yöntemler doğacaktır, di-yordu Mao. Mao'nun 1955'de, hızlı kolektifleştirme döneminde dediği gibi: «Kendi yaşadıkları mücadeleler sırasında, hem kadrolar, hem de köylüler kendilerini yeniden şekillendirecektir. Bırakınız eyleme geçsinler ve bunu yaparken öğrensinler, daha yetkin hale geleceklerdir.»²⁵

Liu Shao-ch'i'nin aksine Mao, hiçbir zaman kendini ideolojik olarak adamayı ve parti içi düzeltme hareketlerini, partinin devrimci rolünü korumaya yeterli görmemiştir. Parti, ancak kitleler içinde eriyerek, onların eleştirisine tabi ve ihtiyaçlarına duyarlı olarak bürokrasiye, ayrıcalıklığa ve elitizme karşı savaşabilirdi. Ve ona göre parti hiçbir zaman toplumun üstünde olmadığından, Mao, partinin içindeki çelişkileri, tüm toplumun içindeki çelişkilerle karmaşık bir şekilde ör-gütlenmiş olarak görüyordu. 1955'de, Çin Kurlarında Sosyalist Yükseliş (Socialist Upsurge in China's Countryside) adlı kitabını derlerken, Eleştirisi'nde tekrar ele alacağı ve daha sonraki yıllarda yetkinleştir-meye devam edeceği temaya ilk defa değindi. Bir pratik var ki, diye uyarıda bulunuyordu, «nerede iş evrensel olacak kadar olağan: partinin içindeki sağ oportünistler, toplumdaki kapitalizmin güçleri ile elele verip, geniş, yoksul ve orta köylü kitlelerini kooperatifleri kurma yolundan alıkoymuyorlar.»²⁶ Parti içindeki sağcıları toplumsal güçlere bağlı bir şekilde vurgulama, Sovyet ortodoks parti anlayışı ile farklarını bir kez daha vurguluyordu ve gelecek yıllarda siyasetin kitle çiz-gisi kavramını derinleştirmenin nedenlerinden biri olarak kullanılmıştı.

BÜYÜK İLERİ ATILIM

Mao'nun bu kitaptaki yazıları, Büyük İleri Atılım'ın bir analizi olarak da okunabilir. Bilinen yazıları arasında ilk olarak burada, Mao, kesintisiz devrim sürecini ve sosyalist ve komünist toplumlara geçişin doğasını geniş bir şekilde araştırmaktadır.²⁷ Bunu yaparken, hem partinin içinden, hem de dışından gelen temelsiz saldırılara karşı Büyük İleri Atılım'ı korur. Aynı zamanda, Büyük Atılım'ın olumsuz özelliklerinin düzeltilebileceği ve olumlu yönlerinin korunabileceği bağlamı yetkinleştirmeye çalışır.

Bu yazılar, Mao'nun kendi inceleme yöntemlerini nasıl kavradığı hakkında da hassas bir bakış açısı kazandırabilir. O; kurallardan, ilkel-lerden, Marksist yasalardan veya varsayılan tanımlardan başlamazdı, bu «Marksizm-Leninizm'in her zaman karşı çıktığı bir yöntem»²⁸ idi.

Yeni ilkeler, ancak somut araştırmalardan sonra çıkarılabilir. Gerçekten, Mao'nun Stalin'e ve Sovyet Siyasal İktisat kitabına getirdiği en güçlü eleştiri şu idi: «İktisadi temel ile üstyapı arasındaki çelişkinin somut analizinden hareket etmiyor. Her zaman genel kavram ve tanımlamalardan hareket ediyor. Nedenleri ortaya koyan açıklamalar yapmadan tanımlamalar getiriyor.»²⁹

Mao, Stalin'in **Sosyalizmin İktisadi Sorunları**'nı, Çin'in karşılaştığı özgül teorik ve pratik sorunları -bu keresinde komünleri yaratma sorunu- çözmek için incelemektedir. Toplumda yeni birimler olarak oluşturulunca, komünlerin kendi içlerinde ve aralarında üretim ve değişimin nasıl yapılması gerektiğini analiz etmek bir ihtiyaç haline gelmişti. Bu yüzden Mao'nun yorumları, **Sosyalizmin İktisadi Sorunları**'nin ilk üç bölümünde odaklaşır: Sosyalizmde iktisadi yasaların niteliği, meta üretimi, ve değer yasası ile ilgilenen bölümler. Stalin'in yazılarında Mao'nun faydalı bulduğu noktalar, muğlak ve hatalı bulduklarından dikkatli bir şekilde ayrılmıştır.

Mao, kadroların Stalin'in **Sosyalizmin İktisadi Sorunları**'nı okumalarının en yararlı nedeninin, kömün hareketinin başlaması ile Çin'de hızla yaygınlaşan aşırı-sol akımın («Komünist rüzgâr») tanınmasını sağlamak olduğunu söylüyordu. Mao'nun daha sonra, 1959 Temmuz'unda, Luşan Konferansı'nda dediği gibi, kadrolar:

Siyasal iktisadı doğru-dürüst öğrenmemişlerdi. Değer, eşit değerlerin değerini ve yapılan işe göre ücret kanunlarını tam olarak kavramamışlardı... Ders kitaplarını anlamadırlarsa daha fazla çalışmaları gerekir. Komünlerde üst düzeydeki kadrolar bir parça siyasal iktisat bilmiyorlarsa bu iş olmaz.³⁰

Mao'ya göre sosyalist iktisadın ve geçiş döneminin doğasının daha iyi kavranması, kadroların Büyük Atılım içinde ortaya çıkacak sorunları çözmelerini sağlayacaktı. Bazı bölgelerdeki kadrolar ve köylüler, Mao'nun geçilmesi gerektiğini söylediği aşamalardan geçmek yerine, doğrudan-doğruya komünizm aşamasına geçme isteğine kapılmışlardı. Bu, «meta üretimini tasfiye etme yönündeki güçlü eğilime» karşı direnilmeli ve onun (meta üretiminin, ç.n.) sosyalist toplumdaki yeri doğru bir şekilde kavranmalı idi. Eleştirmede Mao şunları diyor: «İnsanlar meta üretimini gördükleri an -bunu kapitalizm ile özdeştiren- eндіřelenmektedirler. Fakat görölüyor ki, hem meta üretiminin büyük ölçüde gelişmesi, hem de para arzının arttırılması gerekmektedir.» Ve bunu açıklamak da, «yüzmilyonlarca köylülüğün dayanışması

için olduğu kadar, yüzbinlerce kadronun ideolojisi için de bir sorun doğurmaktadır.»³¹

Çin'in bazı bölgelerindeki kadrolar, komünizme sıçramak şeklindeki hırslı istekleri ile, üretim tugayları ve ekiplerinin mülklerini ele geçirmişlerdi. Bu gibi faaliyetlerin önü alınmazsa, diyordu Mao, köylüler ayaklanıp öfkelerini Komünist Parti'nin kendisine yönelteceklerdi. Meta biçiminin sosyalist dönemde korunmasını savunduğundan ve eşit değerlerin değerini ilkesini irdelediğinden dolayı, Stalin'in **Sosyalizmin İktisadi Sorunları**'nı incelemek, bu tehlikeli aşırı-sol akıma karşı teorik rehberlik sağlayabilirdi.

Mao, Sovyet Siyasal İktisat kitabının eleştirisinde, Büyük Atılım'dan kazanılabilecek dersleri incelemeyi sürdürmüştür. Üretim araçlarının iki tip mülkiyeti (tüm halkın sosyalist mülkiyeti ve özellikle köylülerin kollektif mülkiyeti) arasındaki ilişkileri incelemiş ve bunları Sovyetler Birliği'ndeķilerle karşılaştırmıştır. Üretim ekibi yerine komünü bir anda temel muhasebe birimi yapma şeklindeki aceleci çaba incelenmiştir. Tüketim mallarının dağılımı sorunu, sosyalizmin aşamaları sırasında niye «herkesten yeteneğine göre, herkese emeği kadar» ilkesinin gerekli olduğu bağlamında irdelenmiştir. Kısaca, Mao, meta sistemi, para yolu ile değerim ve burjuva hukukunun sonuçlarını çözmektedir: özellikle üç esas farkta yansıdıkları biçimde: işçi ve köylüler, kır ve şehir ile kafa ve kol emeği arasındaki farklar.

Mao'nun tüm yorumlarında getirdiği tartışma, Sovyet tecrübesinin, son tahlilde, Çin'in sosyalist inşası için olumlu bir model olmaya tümüyle yetersiz olduğudur. Siyasal İktisat kitabı, diye sonuçlandırıyor Mao, sosyalist dönemle birlikte ortaya çıkan «yeni sorunlar dizisi»ni yeterli derecede çözemiyor. Devrimin bir aşamasından diğerine nasıl geçileceğini, veya her aşamanın özel niteliklerinin ne olduğunu göstermiyor. Örneğin, diyor Mao, kitap küçük üreticilerin dönüştürölmesi sürecinin nasıl ilerletileceği, dönüşümün her aşamasında ne gibi çelişkilerin bulunabileceği ve bunların nasıl çözülebileceği ile ilgilenmiyor. Gerçekten kitap, her bir aşamanın «tüm olarak pekiştirilmecinden» söz etmektedir. Aşamalar, kısmi olarak ulaşıldığında (ve dolayısıyla gerçekten pekiştirildiğinde) aşılacak geçici birer hedef olma yerine, her biri kendi içinde bir hedef olmaktadır. Bu yolla, diye sonuçlandırıyor Mao, Ruslar iktisadi, siyasi ve ideolojik cepelerde ilerleyen süreklili bir devrim süreci düşünmesini tümüyle bir kenara attılar.

Mao'nun bu eleştirmedeki yazıları, geçiş döneminin belgeleridir: Büyük Proleter Kültür Devrimi'ne giden yolun ortasında bulunurlar. Büyük Atılım sırasında Mao'nun, Sovyet sosyalizm modeline getirdiği

eleştiriler derinleştikçe, sosyalizme geçişin tüm bir tarihi dönemi kapsayabilecek zahmetli, uzun bir mücadele olduğu şeklindeki inancı da derinleştirdi. Lenin gibi Mao da, bu geçişin önündeki engel ve zorluklarla giderek artan bir şekilde ilgilenmeye başladı. Sosyalizme doğru gidiş, toplumun her yönünün müthiş bir değişiklikten geçmesini gerektiriyordu. Mao bu eleştirisinde, «gerici güçler» ve sağcılar diye adlandırdığı, bu değişikliklere karşı direnmek için vazgeçmeden savaşan güçlere değinmektedir. Ancak hâlâ, bu muhalefetin doğasını ve Komünist Parti ile ilişkisini aramaktadır: bu ilişkiyi kesin bir şekilde ifade etmemektedir. Sosyalist geçiş dönemi sırasında sınıf mücadelesinin ne anlama geldiğini de kesin bir şekilde söylememektedir. Çin toplumunda eski burjuva ve feodal ögeler hâlâ vardır; ancak onu, giderek ticilere; işçi ve köylüler ile karşılaştırıldığında mali ödül ve güç mevkileri ilgilendirmektedir. Bu yazılar aynı zamanda, onun parti içinde otorite mevkilerine sahip olanlara, menajerlere, teknisyenlere, yöneticilere ve işçi ve köylüler ile karşılaştırıldığında mali ödül ve güç mevkilerini ellerinde tutan diğer çeşitli uzmanlara karşı meydan okuma çabalarını da göstermektedir. Kadroların çocukları onu hayal kırıklığına uğratmakta idi, fazla pasifliler ve fazla siyasi havaları vardı. Fakat devrime karşı gelişen tehlike hâlâ bir sınıf sorunu yerine yaygınlaşan bürokratizm olarak görülmüyordu. Mao'nun bu yaklaşımı, kendini özellikle Sovyetler Birliği'nin bürokratik doğası hakkındaki dikkatli açıklamasında ve bürokrasinin ayrıcalıklı rolünün maddi temelini bütünü ile incelemekten yoksun oluşunda gösterir. Ancak, 1964 Temmuz'unda «Kruşçev'in Yalancı Komünizmi ve Onun Dünya'ya Verdiği Tarihî Dersler Üzerine» (On Khrushchev's Phoney Communism and Its Historical Lessons For The World) adlı yazısında ki, Mao, «Sovyet Halkı ve ayrıcalıklı tabaka arasındaki çelişki, Sovyetler Birliği'ndeki esas çelişkidir ve bu çelişki uzlaşmaz ve karşıt (antagonist) bir sınıf çelişkisidir.»³² demıştır.

Çin'de Büyük İleri Atılım'a muhalif olanlara karşı mücadele, Mao'yu, kendisini eleştirenlerin analizini derinleştirmeye itmiştir. İlk önce Péng Teh-Huai, daha sonraki yıllarda ise diğerlerinin önderliğinde Büyük İleri Atılım'a yapılan saldırıların sonucu olarak Mao, «devrimi proletarya diktatörlüğü altında sürdürme» kavramını yetkinleştirecektir. Fakat 1962'ye kadar Partinin içindeki sağcılar revizyonist olarak adlandırılmayacaklardır. Ve Kültür Devrimi'ne kadar «Kapitalist yolcu» kavramı geliştirilmeyecektir.

STALİN VE RUS DEVRİMİ

Sovyet İktisadının Eleştirisi, Rus Devrimi ve Stalin'in rolünü yeniden değerlendirmede birçok ipucu verebilir. Buradaki parçalar bu perspektiften de yararlı bir şekilde okunabileceğine rağmen, Mao bunları Stalin'in tarihi katkısının, tarihi bir incelemesi veya eleştirel bir değerlendirmesi olarak yazmamıştır. Mao'nun gerçek hedefi, Çin Devrimi'nin karşılaştığı sorunları, Sovyet deneyinin çeşitli yönlerinin dikkatli bir incelemesinin vereceği perspektif içinde irdelemektir.

Bu yazılar Kültür Devrimi sırasında, Çin'de parti içi tartışmalar için dağıtılmalarına rağmen, hiçbir zaman resmî olarak yayınlanmamıştır. Çinlilerin bu yazılara yazdığı önsözde, bunların tam olarak doğru ve tamamlanmış olmayabileceği şeklinde uyarılar vardır. Fakat buna rağmen, genellikle epey doğrudurlar; Stalin ve Sovyet tecrübesi hakkında, benzerlerinin Çin'de kamu içinde hiçbir zaman görülmediği, şaşılacak derecede değerli ve detaylı analizler bulunmaktadır.

Resmî olarak, Kruşçev'in Stalin'e yönelttiği saldırılardan beri, Çinliler çoğunlukla Stalin'i savunmuşlardır. «1956'da Stalin eleştirildiğinde,» diyordu Mao, «bir yandan memnun olmamız, diğer yandan da endişelenmiştik. Kapağı kaldırma, körü-körüne inancı kırmak, baskıyı kaldırmak ve düşünceyi serbest bırakmak tamamen gerekli idi. Ama onun bir kalemde silinip atılmasına katılmıyorduk.»³³

Halk arasında Stalin, Lenin'in davasını miras alan, Sovyet halkına, sosyalist sanayileşmede, tarımsal kolektifleştirmede ve faşizme karşı mücadelede zafere ulaşmada önderlik eden «büyük bir Marksist-Leninist» olarak bilinir. Ancak önemli hatalar işlediği de söylenir. Son yirmi yıl içinde bu hataların aşağıdakileri kapsadığı söylenmiştir: Sosyalist toplumdaki sınıf mücadelesi yasalarını kavrayışında Marksist-Leninist diyalektikten sapmış olması; karşıt (antagonist) sınıf mücadelesinin ve kapitalist ve sosyalist yollar arasındaki çelişkinin kolektif-lestirmeden sonra da süreceğini görememesi; kapitalist güçlere karşı işçi sınıfına ve kitlelere güvenmeyi ihmal etmesi ve kapitalist restorasyon tehlikesini uluslararası emperyalizmin silahlı saldırısına indirgemesi; tarımı ve köylülerin yaşam düzeylerini ciddi bir şekilde ihmal etmesi ve tek yanlı bir şekilde ağır sanayiye vurgulaması; Almanların Sovyetler Birliği'ne giriştiği saldırıdan önce ihtiyattan yoksun olması; 1930'lardaki tasfiyeler sırasında karşı devrimcilerin bastırılmasının kapsamını fazla yayması.

Mao'nun bu kitapta Stalin'e getirdiği eleştiriler; Sovyetler Birliği'n-

deki sanayileşme yöntemlerinin köküne iner. Bu yüzden, önemli, Marksist bir Sovyetler Birliği tahlili sağlartar, ki bunlar gelecekte resmi Çin görüşleri ile bütünleşebilirler; bundan başka Çin'in dışında gelişmekte olan Marksist bir Sovyetler Birliği anlayışına da katkıda bulunacaklardır.

James PECK

SOYNET DERS KİTABI «SİYASAL İKTİSAT» ÜZERİNE NOTLAR (1961 - 1962)

I. KISIM - 20/23 BÖLÜMLER

I. KAPİTALİZMDEN SOSYALİZME

Kitap 327-328. sayfalarda sosyalizmin kapitalizmi «kaçınılmaz olarak» aşacağını ve bunu «devrimci yoldan» yapacağını söylüyor. Emperyalist dönemde üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki çatışma her zamankinden daha fazla keskinleşmiştir. Proleter sosyalist devrim bir «nesnel ihtiyaçtır.» Böyle cümleler yeterlidir ve bu şekilde yapılmalıdır. «Nesnel ihtiyaç». Çok iyi ve halk tarafından kabul edilebilir. Devrimi nesnel bir ihtiyaç şeklinde adlandırmak, basitçe, devrimin alacağı yönün bireylerin niyetlerine bağlı olmadığı anlamına gelir. İster beğen, ister beğenme, gelecektir.

Proletarya, «kapitalizmi yok etmek için tüm çalışanları çevresinde örgütleyecektir.» (Shf. 327). Doğru, fakat bu noktada iktidarın ele geçirilmesi sorunu da ortaya konmalıdır. «Proleter devrim, hazır iktisadi biçimler bulmayı ümit edemez.» «Sosyalist iktisadın öğeleri, özel mülkiyete dayalı kapitalist bir ekonomi içinde olgunlaşamaz.» (Shf. 328). Gerçekten, yalnız «olgunlaşa-

maz» değil, doğamazlar bile. Kapitalist toplumlarda, kooperatif veya devletçi bir ekonomi, olgunlaşmak bir yana, oluşturulamaz bile. Bu, bizimle, kapitalist toplumlardaki beledi kamu girişimleri gibi şeylerin sosyalist olduğunu iddia eden ve kapitalizmin barışçıl yoldan sosyalizme doğru gelişeceğini iddia eden revizyonistler arasındaki esas farktır. Bunu iddia etmek, Marksizmi ciddi bir şekilde çarpıtmak demektir.

2. GEÇİŞ DÖNEMİ

Kitap şöyle diyor: «Geçiş dönemi proletaryanın siyasi iktidarının kurulması ile başlar ve sosyalist devrimin sorumluluğunun yerine getirilmesi ile biter: Yani, komünizmin ilk aşaması olan sosyalizmin kurulması.» (Shf. 328). Geçiş döneminin, son tahlilde, hangi dönemleri içerdiği çok dikkatli incelenmelidir. Sadece kapitalizmden sosyalizme geçiş mi, yoksa aynı zamanda sosyalizmden komünizme geçiş de mi içerilmektedir?

Burada Marx anılıyor: Kapitalizmden sosyalizme «devrimci bir dönüşüm» dönemi vardır. Biz şimdi böyle bir dönemdeyiz. Birkaç yıl içinde halk komünlerimiz, temel ekip mülkiyetinden temel komün mülkiyetine¹, sonra da tüm halk mülkiyetine² doğru bir dönüşüm gerçekleştirmek zorundadır. Halk komünlerinin temel komün mülkiyetine doğru şimdiden yaptığı dönüşüm kolektif mülkiyet olarak kalmıştır (ve henüz tüm halkın mülkiyeti değildir.)*

Geçiş döneminde «tüm toplumsal ilişkiler temelden dönüşmüş olmalıdır.» Bu önerme ilke olarak doğrudur. «Tüm toplumsal ilişkiler»in anlamı, üretim ilişkilerini

* Parantezin içindekiler, açıklık getirmek amacıyla İngilizce'ye çeviren tarafından konulmuştur.

ve üstyapıyı —iktisat, siyaset ve ideoloji— içerir.

Geçiş döneminde, «üretim güçlerinin, sosyalizmin zaferini garantilemek için gerekli olan gelişmeye ulaşmalarını» sağlamalıyız. Diyebilirim ki, Çin'de yılda en az 100-200 milyon ton çeliğe ihtiyacımız vardır. Bu yıla kadar esas başarımız üretim güçlerinin gelişmesini önleyen engelleri kaldırmak oldu. Çin'in sosyalizminin üretim güçlerinin gelişmesi ancak başlamıştır. 1958-1959'un Büyük İleri Atılımından geçmiş durumdayız. 1960'a üretimde büyük gelişmeler vaadeden bir yıl olarak bakabiliriz.

3. PROLETER DEVRİMİN ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEKİ EVRENSEL VE ÖZEL NİTELİKLERİ

Kitap, Ekim Devrimi'nin «bir standart oluşturduğunu» ve her ülkenin «sosyalizmi kurmak için kendine özgü biçim ve somut yöntemleri olduğunu» söylüyor. Bu doğru bir önermedir. 1848'de bir Komünist Manifesto vardı. Yüzyıl sonra bir Komünist Manifesto daha vardı: 1957'de çeşitli Komünist partiler tarafından yapılan Moskova duyurusu. Bu duyuru evrensel yasalar ile somut özelliklerin bütünleşmesine sesleniyordu.

Ekim Devrimi'nin standart yönlerini göstermek, proleter devriminin temel içeriğinin her ülkede aynı olduğunu göstermektir. Özellikle bu noktada revizyonistlerden ayrılıyoruz.

Devrim kapitalist üretkenlik düzeyinin yüksek ve proletaryanın çok olduğu Batı ülkelerinde değil de, kapitalist üretkenlik düzeyinin görece düşük ve proletaryanın görece küçük olduğu Doğu ülkelerinde (örneğin Rusya ve Çin) başarıldı. Bunun nedeni ne idi? Bu sorunun incelenmesi gerekir.

Proleterya ilk zaferini niye Rusya'da kazandı? Kitap bunun nedeninin «emperyalizmin tüm çelişkilerinin Rusya'da toplanması» olduğunu söylüyor. Devrim tarihi, devrimin odak noktasının Batı'dan Doğu'ya kaymakta olduğunu göstermektedir. Onsekizinci yüzyılın sonunda, odak noktası dünya siyaset hayatının merkezi haline gelen Fransa idi. Ondokuzuncu yüzyılın ortalarında ise odak noktası, proletaryanın siyasi sahneye çıkıp, Marksizmi doğurduğu Almanya'ya kaydı. Yirminci yüzyılın başlarında odak noktası Rusya'ya kaydı ve Leninizm'i doğurdu. Marksizm'in bu gelişmesi olmasaydı, Rus devrimi için bir zafer sözkonusu olamazdı. Yirminci yüzyılın ortalarında ise dünya devriminin odak noktası Çin'e kaymıştı. Söylemeye gerek yok, odak noktasının gelecekte yine yer değiştirmesi kaçınılmazdır.

Rus devriminin başarıya ulaşmasının bir başka nedeni ise, geniş köylü kitlelerinin devrimde müttefik bir güç rolü oynamasıydı. Kitapta «Rus Proletaryasının yoksul* köylüler ile ittifak kurduğu» söyleniyor (Shf. 328-29, 1967 baskısı). Köylülük arasında çeşitli katmanlar bulunur. Proleterya bunların arasında yoksul köylülüğe güvendi. Devrim başlayınca, orta köylülük her zaman kararsızlık içinde olur; durumu gözden geçirip devrimin bir güce sahip olup olmadığını, ayakta kalıp kalamayacağını, bir yarar sağlayıp sağlamayacağını görmek ister. Ancak orta köylülük, durumu görece açık bir biçimde görünceye kadar, proletaryaya saflarına geçmeyecektir. Ekim devriminde böyle oldu. Toprak reformumuz, kooperatifler ve halk komünlerimizde de böyle oldu.³

Bolşevik-Menşevik ayrışması ideolojik, politik ve örgütsel olarak, Ekim Devriminin zafer yolunu hazırla-

dı. Bolşevikler, Menşeviklere ve İkinci Enternasyonal revizyonizmine karşı mücadele etmese idi, Ekim Devrimi hiçbir zaman başarılı olamazdı. Leninizm her türlü revizyonizm ve oportünizme karşı mücadele içinde doğdu. Ve Leninizm olmadan, Rus Devrimi zafere ulaşamazdı.

Kitap diyor ki, «Proleter devrimi ilk defa Rusya'da gerçekleşti ve devrim öncesi Rusya'da kapitalizm, devrimin başarıya ulaşmasını sağlayacak kadar gelişmişti. «Proleter devrimin zaferinin, kapitalist gelişme düzeyi yüksek olan bir ülkede gerçekleşmesi gerekemeyebilir. Kitap Lenin'i aktarmakta haklıdır. Bugüne kadar sosyalist devrimin başarıya ulaştığı ülkelerden yalnız Doğu Almanya ve Çekoslovakya'da kapitalizmin gelişme düzeyi yüksekti; diğer ülkelerde görece daha düşüktü. Ayrıca devrim, gelişme düzeyinin yüksek olduğu Batı devletlerinde de patlak vermedi. Lenin şöyle demiştir: «Devrim, ilk önce emperyalist dünyanın zayıf halkasında patlak verir.» Ekim Devrimi sırasında Rusya böyle bir zayıf halka idi. Aynı şey, Ekim Devrimi'nden sonra Çin için de geçerli idi. Hem Rusya, hem de Çin'de görece kalabalık bir işçi sınıfı ve ezilen, acı çeken geniş bir köylülük vardı. Ve ülkelerin ikisi de büyüktü... Ancak bu yönlerden Hindistan da hemen-hemen aynı durumda idi. Sorun, niye Hindistan'ın Lenin ve Stalin'in gösterdiği şekilde emperyalizmin zayıf halkasını kırıp, bir devrim gerçekleştiremediğidir. Çünkü Hindistan bir İngiliz sömürgesi idi, tek bir emperyalist devlete ait olan bir sömürge idi. Hindistan ile Çin arasındaki fark burada yatmaktadır. Çin, birçok emperyalist hükümetin boyunduruğu altında olan bir yarı-sömürge idi. Hindistan Komünist Partisi ülkenin burjuva demokratik devriminde aktif bir rol oynayamadı ve Hindistan proletaryasının demokratik devrimde liderliği ele almasını mümkün kılmadı. Ayrıca Hindistan Komünist Partisi bağım-

* Sadece 1969 baskısında.

sızlıktan sonra da Hindistan proletaryasının bağımsızlık davasında direşemedi.

Çin ve Rusya'nın tarihî tecrübesi, olgun bir partinin varlığının devrimi kazanmada çok önemli bir şart olduğunu ispatlamaktadır. Rusya'da Bolşevikler demokratik devrimde etkin bir rol oynayarak, 1905 devrimi için burjuvazinininkinden değişik bir program önerdiler. Program sadece çarı düşürme sorununa değil, aynı zamanda önderliğin Meşrutî Demokratik Parti'den (Constitutional Democratic Parti) kapılması sorununa da çözüm getirmeyi hedefliyordu.

1911 devrimi sırasında Çin'de hâlâ bir komünist parti yoktu. Çin Komünist Partisi 1921'de kurulduktan sonra hemen ve büyük bir faaliyetle demokratik devrim katıldı ve ön saflarda savaştı. Çin burjuvazisinin altın çağı, devrimlerinin canlı olduğu dönem 1905-1917 yılları arasındaydı. 1911 devriminden sonra Milliyetçi Parti düşüş göstermekteydi bile. 1924'de daha ileriye yönelmek için Komünist Parti'ye yanaşmaktan başka alternatifleri yoktu. Proletarya, burjuvaziye aşmıştı. Demokratik devrimin önderliğinde, proleter siyasi partisi burjuva siyasi partisini aşmıştı. 1927'de Çin Komünist Partisi'nin henüz olgunluğa erişmemiş olduğunu sık-sık söyledik. Esas olarak bunun anlamı, burjuvazi ile ittifak yaptığı yıllar sırasında, partinin, burjuvazinin devrime ihanet etme ihtimalini görmediği ve gerçekten buna tümüyle hazırlıksız olduğudur.

Burada (Shf. 331) kitap, kapitalizm öncesi iktisadi biçimlerin egemen olduğu ülkelerde sosyalist devrimin tamamlanabilmesinin nedeninin, ileri sosyalist ülkelerin yardımı olduğu görüşünü ifade ediyor. Sorun, eksik bir şekilde ortaya konmuştur. Demokratik devrimden sonra sosyalizm yolunda yürüyebilmemizin temel nedeni, emperyalizm, feodalizm ve bürokrat kapitalizminin ik-

tidarını yıkmamızdır. Esas olan etmenler, iç etmenler idi. Başarılı sosyalist ülkelerden aldığımız yardımlar da önemli bir şart idi. Ancak bu, sosyalist yolu seçip seçmeyeceğimiz sorununu çözebilecek bir şart değil, sosyalist yolu seçtikten sonra ilerleme haddini etkileyebilecek bir şarttı. Yardımla daha hızlı ilerleyebilirdik, on-suz ise daha yavaş. Yardımla anlatmak istediğimiz, ekonomik yardımla beraber, yardım eden ülkelerin hem başarılı hem de başarısızlıklarının olumlu ve olumsuz tecrübelerini yılmadan uygulamamız.

4. «BARIŞÇIL GEÇİŞ» SORUNU

330. sayfada kitap şöyle diyor: «Belirli kapitalist ülkelerde ve eski sömürgelerde, işçi sınıfının siyasi iktidarı barışçıl parlamenter yoldan ele geçirmesi pratik bir ihtimaldir.» Söyleyiniz, bu «belirli ülkeler» hangileridir? Avrupa ve Kuzey Amerika'daki başlıca ülkeler tepeden tırnağa silahlandırılmıştır. İktidarı barışçıl yoldan ele geçirmenize bunların izin vereceğini mi bekliyorsunuz?

Her ülkenin komünist partisi ve devrimci güçleri her iki elini de hazır tutmalıdır: biri zafere barışçıl yoldan ulaşmak, diğeri de iktidarı şiddet ile ele geçirmek için. Bunların ikisinden de vazgeçilemez. Olayların genel eğilimini düşünürsek, burjuvazinin siyasi iktidardan vazgeçme niyetinin olmadığını kavramak elzemdir. Bunun için savaçacaklardır; ve eğer hayatları tehlikeye düşerse niye şiddete başvurmasınlar? Ekim Devriminde, bizim devrimimizde de olduğu gibi, her iki el de hazır idi. 1917 Temmuz'undan önce Lenin zaferi kazanmak için barışçıl yöntemler kullanmayı düşündü, ancak Temmuz olayı, iktidarın proletaryaya barışçıl yoldan geçebilme-

sinin artık mümkün olmadığını gösterdi. Ayrıca Ekim Devrimi zaferini de, ilk önce geri çekilip, üç aylık askeri hazırlık yaptıktan sonra kazandı. Proletaryanın Ekim Devrimi sırasında siyasi iktidarı ele geçirmesinden sonra, Lenin, kapitalizmi tasfiye etmek ve sosyalist dönüşümü uygulamaya koymak için «doğru yola getirme» yöntemini kullanarak barışçıl yöntemler yönündeki eğilimini sürdürdü. Ancak burjuvazi, 14 emperyalist gücün hilelerine katılarak, karşı-devrimci silahlı ayaklanmalar ve müdahaleler başlattı. Böylece Ekim Devriminin zaferinin pekiştirilebilmesi için, Rus partisinin önderliğinde üç yıllık silahlı mücadele verilmesi gerekti.

5. DEMOKRATİK DEVRİMDEN SOSYALİST DEVRİME - BİRKAÇ SORUN

330. sayfanın sonunda kitap, demokratik devrimin sosyalist devrime dönüşümüne değiniyor, ama bu dönüşümün nasıl gerçekleştiğini açık bir şekilde açıklamıyor. Ekim Devrimi, burjuva demokratik devrimden arta kalan görevleri uygunlukla yerine getiren bir sosyalist devrimdi. Ekim Devrimi'nin zaferinden hemen sonra, toprağın devletleştirilmesi ilan edildi. Ancak, burjuva demokratik devrimini toprak sorununda bir sonuca ulaştırmak daha zaman alacaktı.

Çin, demokratik devrimin görevlerini Kurtuluş Savaşı sırasında yerine getirdi. 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulması, demokratik devrimin sonucunu ve sosyalizme geçişin başlangıcını işaretliyordu. Toprak reformunu tamamlamak üç yıl daha aldı, fakat hemen Cumhuriyet kurulduğunda —sanayi ve ulaşımındaki sabit kıymetlerin yüzde 80'ini teşkil eden— bürokratik kapitalist teşebbüsleri mülksüzleştirdik ve bunları tüm hal-

kın mülkiyetine dönüştürdük.

Kurtuluş Savaşı sırasında anti-feodal ve anti-emperyalist sloganların yanında anti-bürokratik sloganlar da kullandık. Bürokratik kapitalizme karşı mücadelenin ikili bir özelliği vardı: komprador kapitalizme 4 muhalefeti kadar demokratik devrimci bir özellik, ayrıca büyük burjuvaziye muhalefeti kadar da sosyalist bir özellik.

Direnış savaşının kazanılmasından sonra, Milliyetçi Parti (KMT) bürokratik sermayenin çok büyük bir bölümünü Japonya, Almanya ve İtalya'dan eline geçirdi. Bürokratik sermayenin ulusal sermayeye (yani Çin sermayesi) oranı 8'e 2 idi. Kurtuluştan sonra tüm bürokratik sermayeyi mülksüzleştirdik. Böylece Çin kapitalizminin başlıca öğelerini tasfiye ettik.⁵

Fakat tüm ülkenin kurtuluşundan sonra, «devrimin, ilk aşamalarında esas olarak bir burjuva demokratik devrimi özelliği taşıdığını ve ancak daha sonra sosyalist bir devrime doğru adım adım geliştiğini» düşünmek yanlış olur.

6. ŞİDDET VE PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ

Kitap, 333. sayfada şiddet kavramını kullanırken daha kesin olabilirdi. Marx ve Engels her zaman «devlet, tanımı gereği, muhalif sınıfı baskı altında tutmak için bir şiddet aracıdır» demişlerdir. Dolayısıyla hiç bir zaman «proletarya diktatörlüğü, sömürücü ile ilişkilerinde saf ve basit bir şekilde şiddet kullanmaz ve esas olarak kullanmayabilir bile» denemez.

Sömüren sınıf, yaşamı tehlikeye dönüştüğünde, her zaman şiddete başvurur. Gerçekten, devrimin başladığını görür görmez, onu şiddet ile bastırmaya çalışır. Ki-

tap şöyle diyor: «Tarihi tecrübe, sömüren sınıfın siyasi iktidarı halka terk etmekte kesinlikle isteksiz olduğunu ve halkın siyasi iktidarına karşı çıkmak için silahlı güç kullandığını ispatlamıştır.» Bu ifade, sorunu tam olarak ortaya koymamaktadır. Sömüren sınıfın muhalefet için şiddet kullanması, sadece halkın devrimci siyasi gücünü örgütlemesinden sonra olmaz; halkın siyasi iktidarı ele geçirmek için ayaklandığı andan itibaren, sömürenler devrimci halkı bastırmak için şiddete başvurur.

Devrimimizin amacı, toplumun üretici güçlerini geliştirmektir. Buna ulaşmak için, ilkönce düşmanı devirmemiz gerekir. İkinci olarak da, onun direnişini bastırmamız gerekir. Bunu, halkın devrimci şiddeti olmadan nasıl yapabiliriz?

Kitap burada, proletarya diktatörlüğünün «özüne» ve işçi sınıfı ile genel olarak emekçi halkın sosyalist devrimdeki sorumluluklarına değinmektedir. Ancak, düşmanın baskı altında tutulmasına ve sınıfların yeniden şekillendirilmesine değinmediğinden tartışma eksik kalmıştır. Toprak ağaları, bürokratlar, karşı-devrimciler ve istenmeyen öğeler yeniden şekillendirilmelidir; aynı şey kapitalist sınıf, küçük burjuvazinin yüksek katmanları ve orta* köylülük için de geçerlidir. Deneyimiz, yeniden şekillendirmenin zor olduğunu göstermiştir. Israrla tekrarlanan bir mücadeleden geçmeyenler, hakıyla yeniden şekillendirilememektedirler. Burjuvazinin arta kalan gücünü ve herhangi bir etkisini tamamen yok etmek, on ya da yirmi yıl, hatta yarım yüzyıl alabilecektir. Komün mülkiyetinin yürürlüğe konduğu kırsal bölgelerde, özel mülkiyet devlet mülkiyetine dönüştürülmüştür. Tüm ülke yeni şehirler ve yeni esas sanayiler ile dolmuştur. Tüm ülke içi ulaşım ve iletişim

* Sadece 1969 baskısında.

çağdaştırılmıştır. Gerçekten, iktisadi durum tümüyle değişmiştir ve köylülerin dünya görüşünün tümüyle ve adım-adım dönüşmesi ilk defa zorunlu olmuştur. (Kitap burada «birincil sorumluluklar»dan söz ederken, Lenin'in kelimelerini, onun özgün amaçlarından değişik bir şekilde kullanmaktadır.)

Düşmanın hoşuna gidecek şekilde yazmaya veya konuşmaya çalışmak, kitleleri aldatmak ve sonuç olarak kendi sınıfını cehalet içinde tutarken, düşmanı rahatlatmak demektir.

7. PROLETARYA DEVLETİNİN BİÇİMİ

334. sayfada kitap, «proletarya devleti çeşitli biçimler alabilir» diyor. Yeterince doğru; fakat halk demokrasilerindeki proletarya diktatörlükleri ile Ekim Devrimi'nden sonra Rusya'da kurulan proletarya diktatörlüğü arasında özde pek fark yoktur. Ayrıca Sovyetler Birliği'ndeki Sovyetler ile bizim halk komitelerimiz arasında sadece isimde fark vardı, ikisi de temsilci meclisleri idi.

Çin'de halk komiteleri, burjuvazinin temsilcileri olarak katılanları da —Milliyetçi Parti'den ayrılan temsilciler ve önemli demokrat kişiler olan temsilciler— içeriyordu. Bunların hepsi Çin Komünist Partisi'nin önderliğini kabul etmişti. Bunlardan bir grup, karışıklık yaratmaya çalıştı ama başaramadı. 6 Böylesine içerikli bir biçim sovyetten değişik görünebilir, ama Ekim Devrimi'nden sonra Sovyetlerin Menşevik sağcı Sosyal Devrimci Parti'nin temsilcilerini, bir Troçkist hizbi, bir Bukharin hizbi, bir Zinoviev hizbi, v.s. içerdiği unutulmalıdır. İsmen işçi ve köylüleri temsil etmelerine rağmen, bunlar burjuvazinin örtük temsilcileri idiler. Ekim

Devrimi'nden sonraki dönem, proletaryanın, Kerenski hükümetinden —hepsi burjuva öğeler olan— büyük sayıda personeli kabul ettiği bir zamandı. Bizim merkezi halk hükümetimiz, Kuzey Çin Halk Hükümetinin kuruluşunun üzerine inşa edilmişti. Çeşitli bölümlerin tüm üyeleri taban bölgelerden gelmekte idi ve temel kadroların çoğunluğu Komünist Parti üyesi idi.

8. KAPİTALİST SANAYİ VE TİCARETİ DÖNÜŞTÜRME

335. sayfada, Çin'deki kapitalist mülkiyetin devlet mülkiyetine değişme süreci hakkında yanlış bir açıklama var. Kitap sadece ulusal sermayeye karşı politikamızı açıklıyor; bürokratik sermayeye karşı politikamızı (mülksüzleştirme) açıklamıyor. Bürokratik kapitalist mülkiyeti kamu mülkiyetine dönüştürmek için mülksüzleştirme yöntemini seçtik.

335. sayfada, 2. paragrafta; kapitalizmin dönüştürülmesi için devlet kapitalizminden geçme deneyi, tekil ve özel bir tecrübe olarak ele alınıyor; bunun evrensel önemi inkâr ediliyor. Batı Avrupa ülkeleri ve Birleşik Devletlerin kapitalist gelişme düzeyleri yüksektir ve denetim mevkileri bir tekelci kapitalist azınlığının elindedir. Fakat büyük sayıda küçük ve orta kapitalist de vardır. Dolayısıyla, Amerikan sermayesinin yoğun, fakat aynı zamanda genişçe dağılmış olduğu söylenir. Bu ülkelerde, başarılı bir devrimden sonra, şüphesiz tekelci sermayenin mülksüzleştirilmesi gerekecektir. Ama küçük ve orta kapitalistler de aynı şekilde mülksüzleştirilecek midir? Bunları dönüştürmek için devlet kapitalizmi biçimlerinden birinin benimsenmesi gerekebilir.

Kuzey-Doğu'daki eyaletlerimiz kapitalist gelişme düzeyinin yüksek olduğu bölgeler olarak düşünülebilir.

Aynı şey, Kiangsu (Şanghai'daki merkezler ve eyaletin güney bölümü dahil olmak üzere) için de geçerlidir. Devlet kapitalizmi bu bölgelerde yürüyebildi ise, koşulları bu eyaletlere benzeyen başlıca ülkelerde neden yürümesin?

Kuzey-Doğu eyaletlerimizi ellerinde bulundurdıkları zaman Japonların yöntemi, başlıca yerli kapitalistleri tasfiye edip, bunların teşebbüslerini Japon devlet teşebbüslerine veya, bazı kereler de, tekelci kapitalist teşebbüslere çevirmek idi. Küçük ve orta kapitalistler için ise, denetim kurabilmek amacıyla, yardımcı kumpanyalar açtılar.

Ulusal sermayeyi dönüştürmemiz üç aşamadan geçti: devlet emri ile özel imalat, özel imalatın devlet eli ile alım ve satımı*, (hem tekil birimlerin, hem de tüm üretim komplekslerinin) devlet ve özel kesim tarafından ortaklaşa işletilmesi. Her aşama yöntemli bir şekilde yürütüldü. Bu, üretime herhangi bir zarar gelmesini önledi; hatta dönüşüm ilerledikçe üretim de gelişti. Devlet kapitalizmi sayesinde birçok yeri tecrübe kazandık; örneğin, devlet ve özelin ortaklaşa işletilmesi aşamasından sonra kapitalistler için sabit yarar uygulamak ?.

9. ORTA KÖYLÜLER

Toprak reformundan sonra, toprağın hiçbir malî değeri yoktu ve köylüler «kendilerini göstermekten» korkuyorlardı. Bir zamanlar bu durumu yetersiz bulan yoldaşlar vardı. Ancak, toprak ağaları ve zengin köylüleri aşağılayan sınıf mücadelesi sırasında, köylülük, yok-

* Bkz. Ülerde 8. not. - ç.n.

sulluğu onurlu, serveti utanç verici görmeye başladı. Bu, yoksul köylülerin zengin köylüleri devirdiğini ve kasabalarda egemenliklerini kurduğunu gösteren iyi bir işaretti.

339. sayfada deniliyor ki, zengin köylülerden alınıp, yoksul köylülere verilen toprak, devlet tarafından mülksüzleştirilmiş ve sonra parsellenmiş olan topraktı. Bu, soruna saltanatın hediyesi imiş gibi bakıyor, sınıf mücadelesini ve kitle seferberliğinin harekete geçirildiğini unutuyor; sağ sapmacı bir görüş açısı. Bizim yaklaşımımız, küçük köylülere dayanmak, orta köylülerin çoğunluğu ile (aşağı orta köylülük) birleşmek ve toprağı, toprak ağası sınıftan ele geçirmektir. Parti önder rolü oynadığı halde her işi kitlelerin yerine kendisinin yapmasına ve böylece kitleleri partinin ikame etmesine karşı idi. Gerçekten (partinin, ç.n.) somut pratiğı «yoksulları, duyduğı acılardan öğrenmek için ziyaret etmek», eylemci öğeleri özendirmek, kök salıp toparlanmak, çekirdekleri pekiştirmek, acıların dile gelmesini sağlamak ve sınıf saflarını örgütlemek idi —bunların hepsinin hedefi sınıf mücadelesinin açığa çıkması (unfolding) idi.

Kitapta «orta köylüler, kasabalarda esas öğeler haline geldi» deniyor. Bu yetersiz bir iddia. Orta köylüler esas görülür, onlar tanırlaştırılır, kızdırmaktan kaçınılırsa, eskiden yoksul olan köylüler kendilerini unutulmuş hissedeceklerdir. Kaçınılmaz olarak, bu, orta köylülerin kırsal alanlarda önderliği ele geçirmelerine yol açacaktır.

Kitap, orta köylülerin analizini yapmıyor. Biz, yüksek ve alçak-orta köylüler arasında ayırım yaparız. Ayrıca bu kategoriler içinde de yeni ile eskiyi —yeniyi daha fazla yeğleyerek— birbirinden ayırırız. Kampanya üstüne kampanyanın verdiği deneyler yoksul köylülerin, yeni aşağı orta köylüler ve eski aşağı orta köylü-

lerin siyasi tavırlarının görelî olarak iyi olduğunu göstermiştir. Halk komünlerine sarılanlar bunlardır. Yukarı orta köylüler ile varlıklı orta köylüler arasında komünleri destekleyen bir grup olduğu gibi, bunlara karşı çıkan bir grup da vardır. Hopei eyaletinden gelen belgelere göre, üretim ekiplerinin toplam sayısı 40.000'i geçmektedir. Bunların % 50'si komünleri koşulsuz benimsemiş, % 35'i belli konularda itiraz veya şüphelerle kabul etmiştir; % 15'i, ya karşı çıkmaktadır, ya da komünler hakkında ciddi şüpheleri vardır. Bu son grubun muhalefetinin nedeni, ekiplerin önderliğinin varlıklı orta köylülerin, hatta istenmeyen öğelerin eline geçmiş olmasıdır. İki yol arasındaki mücadeledeki bu eğitim sürecinde, eğer tartışma bu ekipler arasında ilerleyecekse, önderliklerin değiştirilmesi gerekecektir. Çünkü tarihsal önderliğin kimin elinde olduğu konusu, gelişmelerin yönünü büyük ölçüde etkilemektedir.

340. sayfada kitap şöyle diyor: «Esasen, orta köylülüğün ikili bir özelliğı vardır.» Bu sorunun da somut analizi gerekmektedir. Yoksul, aşağı-orta, yukarı-orta ve varlıklı orta köylüler bir anlamda işçi, fakat başka bir anlamda özel mülk sahibidirler. Özel mülk sahipleri olarak, görüş açıları (işçilerinkine, ç.n.) benzemez. Yoksul ve aşağı-orta köylüler, yarı-özel mülk sahipleri olarak betimlenebilir ve görüş açıları görece kolaylıkla değiştirilebilir. Buna karşılık, yukarı-orta ve varlıklı köylülerin özel mülkiyetçi görüş açısı daha fazla pekişmiştir ve bunlar kooperatifleşmeye sürekli direnmişlerdir.

10. İŞÇİ-KÖYLÜ İTTİFAKI

340. sayfadaki üçüncü ve dördüncü paragraflar işçi-köylü ittifakının önemi ile ilgileniyor, ancak ittifakın gelişmesi ve pekişmesi için ne yapılması gerektiğini

irdelemeyi ihmal ediyor. Kitap yine, köylülerin, küçük üreticilerin dönüşümünü hızlandırması gerektiğinden söz ediyor, ancak bu sürecin nasıl başlatılacağını, dönüşümün her aşamasında ne gibi çelişkilerin bulunabileceğini ve bunların nasıl çözülebileceğini tartışmıyor. Ve kitap, tüm sürecin yol ve taktiklerini de tartışmıyor.

Bizim işçi-köylü ittifakımız şimdiden iki aşamadan geçmiş durumdadır. Bunların ilkinin temelinde toprak devrimi, ikincisinin ise kooperatif hareketi vardı. Kooperatifleşme yürürlüğe konmasaydı, köylülük kaçınılmaz olarak kutuplaşacak ve işçi-köylü ittifakı pekiştirilemeyecekti. Sonuç olarak, «özel imalatın devlet eli ile alım ve satımı» politikası da direşemeyecekti. Bunun nedeni, bu politikanın ancak kooperatifleşme temelinde korunabileceği ve tümüyle işlerlik kazanabileceği idi. Bugün, işçi-köylü ittifakımız bir sonraki adımı atmalı, kendini makineleşme temelinde kurmalıdır. Çünkü makineleşmemiş bir kooperatif ve komün hareketi, yine ittifakın pekiştirilememesi anlamına gelecektir. Kooperatifleri hâlâ halk komünleri haline getirmemiz gerekmektedir. Hâlâ komün ekibi temel mülkiyetini, komün temel mülkiyeti haline; bunu da devlet mülkiyeti haline dönüştürmemiz gerekmektedir. Devlet mülkiyeti ile makineleşme bütünleşince işçi-köylü ittifakını gerçek bir şekilde pekiştirmeye başlayabileceğiz, ve şüphesiz işçiler ile köylüler arasındaki farklar adım-adım yok edilecektir.

II. AYDINLARIN DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

341. sayfa tümüyle işçi ve köylülerin kendi aydınlarının yetiştirilmesi ve sosyalist insanın burjuva aydınlarını içermesi sorunlarına ayrılmış. Ancak kitap, aydınların dönüştürülmesi sorununa eğilmeyi ihmal etmiş.

Sadece burjuva aydınları değil, işçi veya köylü kökenli aydınlar da dönüşüm içine girmelidirler; çünkü bunlar burjuvazinin çok yönlü etkisi altında kalmışlardır. So-natsal ve edebî çevrelerden olan ve yazar olduktan sonra sosyalizmin başlıca muhaliflerinden biri haline gelen Liu Shao-t'ang buna örnektir. Aydınlar, genel dünya görüşlerini, genellikle bilgiyi nasıl algıladıkları ile belirlerler. Bilgi özel midir, yoksa toplumun malı mıdır? Kimileri bilgiyi, doğru fiat verildiğinde satılan, aksi halde satılmayan özel bir mal şeklinde görürler. Partinin, «içeridekilere önderlik edemeyecek» bir «dışarıdaki» (yabancı) olduğunu söyleyenler, yalnızca «uzman» olup, «kıvıllı» olmayanlar böyledir. Sinema ile uğraşanlar partinin sinemaya önderlik edemeyeceğini iddia ediyorlar, Müzik veya bale ile uğraşanlar, partinin burada önderlik öneremeyeceğini söylüyorlar. Atom ilmiyle uğraşanlar da aynı şeyi söylüyorlar. Yani hepsi, partinin hiçbir yere önderlik edemeyeceğini söylüyor. Tüm sosyalist devrim ve inşa döneminde, aydınların yeniden şekillendirilmesi çok önemli bir konudur. Şüphesiz bu sorunu küçümsemek ve burjuva öğelere taviz verir bir tavır takınmak çok yanlış olur.

Yine 341. sayfada, geçiş ekonomisindeki temel çelişkinin kapitalizm ve sosyalizm arasındaki çelişki olduğu söyleniyor. Doğru. Ancak, bu bölüm sadece mücadeleyi başlatmaktan ve iktisadî yaşamın her sahasında kimin galip çıkacağını görmekten bahsediyor. Bunun hiçbir tarafı tamam değildir. Biz şöyle derdik: Eksiksiz bir sosyalist devrim üç cephede; siyaset, iktisat ve ideoloji cephelerinde ilerlemelidir.

Kitap bizim, teşebbüslerin idaresine ve devlete katılımlarını gerçekleştirmek amacıyla burjuva öğeleri içimizde topladığımızı söylüyor. Aynı şey, 357. sayfada tek-

rar ediliyor.* Fakat biz, burjuva ögelerin yeniden şekillendirilmesinin sorumluluğu üstünde ısrar ederiz. Onlara, yaşam şekillerini, genel dünya görüşlerini ve aynı zamanda belli konulardaki bakış açılarını değiştirmeleri için yardım ederiz. Halbuki kitap, yeniden şekillendirmeden hiç bahsetmiyor.

12. SANAYİLEŞME İLE TARIMSAL KOOPERATİFLEŞME ARASINDAKİ İLİŞKİ

Kitap sosyalist sanayileşmeyi, tarımsal kooperatifleşmenin ön şartı olarak görüyor. Bu görüş, kolektifleştirmenin temelde 1930 ile 1932 arasında gerçekleştirildiği Sovyetler Birliği'ndeki duruma hiç uymamaktadır. O zaman onlar şimdi bizde bulunan traktörden daha fazlasına sahip olmuşlarsa da, üstünde makineleşmiş tarım yapılan tüm ekilebilir toprağın miktarı yüzde 20,3'ün altında idi. Kolektifleştirmenin tek belirleyicisi makine olmadığından, sanayileşme kolektifleştirmenin ön şartı değildir. Doğu Avrupa'daki sosyalist ülkelerde tarımsal kolektifleştirme çok yavaş tamamlandı ve bunun en önemli nedeni toprak reformundan sonra demirin hâlâ sıcakken işlenmemesi, bir süre geç kalınması idi. Bizim bazı eski temel bölgelerimizde de, köylülüğün bir bölümü reform ile yetinmişler ve daha fazla ilerlemek istememişlerdi. Bu durum, sanayileşmenin var olup, olmadığına hiçbir şekilde bağlı değildi.

13. SAVAŞ VE DEVRİM

352-354. sayfalarda deniyor ki, Doğu Avrupa'da çeşitli halk demokrasileri, «ne iç savaş, ne de dıştan silah-

lı müdahale olmamasına rağmen sosyalizmi kurabilmişlerdir.» Ayrıca, «bu ülkelerde sosyalist dönüşümün bir iç savaş sınavından geçmeden gerçekleştiği» iddia ediliyor. Bu ülkelerde iç savaşın uluslararası bir savaş şeklinde verildiğini, iş savaşla uluslararası savaşın birlikte verildiğini söylemek daha doğru olurdu. Bu ülkelerin gerici, Kızıl Ordu tarafından ezilip geçilmişlerdir. Bu ülkelerde iş savaşının olmadığını söylemek, yalnızca, özü yadsayan biçimcilik olurdu.

Kitap, devrimden sonra, Doğu Avrupa ülkelerindeki «meclisler halkın çıkarlarının genişçe temsil edildiği araçlar haline geldi» diyor. Gerçekte, bu meclisler eski burjuva meclislerinden tümüyle farklı idi, yalnızca isimde benzerlik taşıyordu. Kurtuluş'un ilk dönemlerindeki Siyasi Danışma Konferansı'mız, isimde, Milliyetçi dönemdeki Siyasi Danışma Konferansından farksızdı. Milliyetçilerle yaptığımız müzakereler sırasında biz konferansa karşı ilgisizdik, ama Çankay-şek çok ilgileniyordu. Kurtuluş'tan sonra, onların yaftasını alıp ülke çapında, geçici halk meclisi işlevi gören Çin Halkının Siyasi Danışma Konferansını oturuma çağırdık.

Kitap Çin'in «devrimci mücadele sürecinde halkın birleşik demokratik cephesini kurduğunu» söylüyor (Shf. 357). Niye «devrimci savaş» değil de, sadece «devrimci mücadele»? 1927'den ülke çapında zafere kadar, 22 yıl boyunca uzun ve kesintisiz bir savaş verdik. Bundan önce de, 1911 burjuva devrimi ile başlayan, 15 yıllık başka bir savaş dönemi vardı. Emperyalistlerin güdümündeki savaş ağalarının savaşları da unutulmamalıdır. Böylece 1911'den Amerika'ya Karşı Direniş Savaşı ve Kore'ye Yardıma kadar, Çin'de 40 yıl boyunca sürekli savaş verildiği söylenebilir —devrimci ve karşı— devrimci savaşlar. Ve partimiz, kurulduğundan beri otuz yıl savaşlara katıldı veya bunlara önderlik etti.

* 1967 baskısına göre, 341. sayfa.

Büyük bir devrimin yolu iç savaştan geçmelidir. Bu bir yasadır. Ve savaşın nimetlerini görmeyip sadece zararlarını görmek tek yanlı bir bakış açısıdır. Tek yanlı bir şekilde savaşın yıkıcılığından söz etmenin halk devrimine bir yararı yoktur.

14. GERİKALMIŞ ÜLKELERDE DEVİRİM DAHA MI ZORDUR?

Çeşitli Batı ülkelerinde herhangi bir devrimi veya inşa hareketini tamamlamanın önünde büyük bir engel vardır; yani burjuvazinin zehiri o kadar güçlüdür ki, her köşeye sızmıştır. Bizim burjuvazimizin sadece 3 nesillik bir geçmişi varken, İngiltere ve Fransa'dakilerin 250-300 yıllık bir gelişim tarihi vardır ve bunların ideolojisi ve yaşam tarzı (*modus operandi*) toplumlarının her yönünü ve katmanını etkilemiştir. Böylelikle İngiltere işçi sınıfı Komünist Partinin değil İşçi Partisinin izinden gitmektedir.

Lenin der ki, «bir ülke ne kadar geri olursa, kapitalizmden sosyalizme geçiş o kadar güç olur.» Bugün bu iddia doğru görünmemektedir. Aslında, ekonomi ne kadar geri olursa geçiş o kadar daha az zordur, çünkü halk ne kadar yoksul olursa devrimi o kadar çok ister. Batı'nın kapitalist ülkelerinde istihdam ve ücret düzeyi görece daha yüksektir. O ülkelerdeki işçiler burjuvaziden derin bir şekilde etkilendiklerinden, sosyalist dönüşümü tamamlamak o kadar kolay olmasa gerekir. Ayrıca, makineleşme derecesi yüksek olduğundan, başarılı bir devrimden sonra başlıca sorun makineleşmek değil, halkı dönüştürmek olacaktır. Çin ve Rusya gibi doğulu ülkeler geri kalmış ve yoksuldu. Fakat, şimdi sadece toplumsal sistemleri Batı'dakilerden çok daha ileri

gitmekle kalmadı, üretici güçlerinin gelişme haddi bile Batı'nunkileri geçti. Yine, kapitalist ülkelerin gelişme tarihinde olduğu gibi, Yirminci yüzyılın başlarında Amerika'nın İngiltere'ye, daha sonra Almanya'nın İngiltere'ye yetişmesi gibi, geri kalmış ülkeler de daha ileri ülkelere yetişmektedir.

15. BÜYÜK ÖLÇEKLİ SANAYİ SOSYALİST DÖNÜŞÜMÜN TEMELİ MİDİR?

364. sayfada * kitap şöyle diyor: «sosyalist inşa yolunda yürüyen ülkeler, (ekonominin sosyalist dönüşümünün temeli olan) büyük sanayinin gelişimini hızlandırmak için, kapitalist yönetimin devrim sonrası etkilerini mümkün olduğunca çabuk tasfiye etme göreviyle karşı karşıyadır.» Büyük sanayinin ekonominin sosyalist dönüşümünün temeli olduğunu iddia etmek yeterli değildir. Tüm devrimci tarih, yeni üretici güçlerin tam gelişmesinin, geri kalmış üretim ilişkilerini dönüştürmenin önkoşulu olmadığını gösterir. Bizim devrimimiz, devrim yararına yeni kamuoyu oluşturmaya yönelik Marksist-Leninist propaganda ile başladı. Ayrıca, eski üretim ilişkilerini yıkmak ancak gerikalmış bir üst yapıyı devrim sırasında devirdikten sonra mümkün oldu. Eski üretim ilişkileri yıkıldıktan sonra yenileri kuruldu. Ve bunlar yeni toplumsal üretici güçlerin gelişmesi için yolu açtı. Buna dayanarak, toplumsal üretici güçleri büyük ölçekte geliştirmek için teknolojik devrimi yürürlüğe koyabildik. Aynı zamanda, hâlâ üretim ilişkilerini ve ideolojik dönüştürmeye devam etmemiz gerekiyordu.

Bu ders kitabı sadece maddi önkoşullara hitap edi-

* 1967 baskısına göre, 349. sayfa.

yor; üstyapı, yani devlet, felsefe ve bilimin sınıfsal özellikleri ile nadiren ilgileniyor. İktisatta incelemenin asıl nesnesi üretim ilişkileridir. Yine de, siyasal iktisat ve tarihi materyalist bakış açısı yakın akrabadırlar. Üstyapı sorunu yadsırsa, iktisadî temel ve üretim ilişkileri sorunları ile açık bir şekilde uğraşmak güçleşir.

16. SOSYALİST YOLDA YÜRÜMENİN BİRİCİK ÖZELLİĞİ HAKKINDA LENİN'İN TARTIŞMASI

Sayfa 375'de Lenin'den bir bölüm aktarılıyor. İyi bir şekilde ifade edilmiş ve bizim çalışma yöntemlerimizi savunmada çok yardımcı olacaktır. «Halkın bilinç düzeyi ve, şu ya da bu planı gerçekleştirmek için gösterdikleri çabalar, sosyalizme doğru aldıkları yolun özelliklerinde mutlaka yansiyacaktır.» Bizim «siyasetin önceliği» dediğimiz de tamamen çevremizdeki bilinç düzeyini yükseltmeye yöneliktir. Büyük İleri Atılım, tamamen «şu ya da bu planı gerçekleştirmedeki cephe»dir.

17. SANAYİLEŞME HADDİ ÇOK ÖNEMLİ BİR SORUNDUR

Kitap, «Sovyetler Birliği'nde sanayileşme haddi, çok önemli bir sorundur» diyor. Bu, şimdi Çin için de çok önemli bir sorundur. Aslında, sanayi ne kadar geri olursa, bu sorun o kadar hassas olur. Bu yalnızca ülkeden ülkeye değil, aynı ülke içinde bölgeden bölgeye de doğrudur. Örneğin; Kuzeydoğu eyaletleri ve Şanghay'da görece sağlam bir temel vardı ve dolayısıyla bu bölgelerde devlet yatırımları daha yavaş büyüdü. Özgün sınıflı temelin zayıf olduğu ve gelişmenin acilen gerekli olduğu başka bölgelerde devlet yatırımları büyük bir hız-

la büyüdü. Şanghay'ın kurtuluşundan sonra geçen 11 yıl içinde, 500 Milyonu kapitalistler tarafından olmak üzere 2,2 Milyar Çin doları¹¹ yatırım yapıldı. Şanghay'da yarım Milyondan fazla işçi vardı; şimdi de dışarıya transfer edilen yüzbinlercesini saymazsak, şehirde 1 Milyondan fazla işçi var. Bu, önceki işçi nüfusunun sadece iki katı. Bunu, işgücünün müthiş bir şekilde fazlaştığı bazı yeni şehirlerle karşılaştırırsak, sınıflı temelin ek-sik olduğu bölgelerde hız sorununun çok daha önemli olduğunu açıklıkla görebiliriz. Burada kitap, sadece siyasî şartların yüksek bir hız gerektirdiğini söylüyor ve sosyalist sistemin kendisinin yüksek bir hıza ulaşım ulaşamayacağını açıklamıyor. Bu tek yanlıdır. Sadece bir ihtiyaç varsa ve yetkinlik yoksa, söyleyiniz, bu yüksek hıza nasıl ulaşacaktır?¹²

18. KÜÇÜK, ORTA VE BÜYÜK TEŞEBBÜSLERİ BİRLİKTE TEŞVİK EDEREK YÜKSEK BİR SANAYİLEŞME HADDİNE ULAŞALIM

Kitap 381. sayfada, küçük ve orta ölçekteki teşebbüslerimizin yaygın gelişmesine değiniyor, fakat yerli ve yabancı, küçük ve orta teşebbüsleri birlikte teşvik etme felsefemizi doğru bir şekilde yansıtmıyor. Kitap, «teknolojik ekonominin mutlak geriliği, nüfusun hacmi ve ciddi istihdam sorunları yüzünden, küçük ve orta ölçekli teşebbüslerin yaygın bir şekilde gelişmesini kararlaştırdığımızı» söylüyor. Fakat sorun hiçbir şekilde, teknolojik yaş, nüfus hacmi veya istihdamı yükseltme ihtiyacında yatmamaktadır. Büyük teşebbüslerin rehberliği altında küçük ve orta teşebbüsleri geliştiriyoruz; esas olarak yüksek sanayileşme haddine ulaşmak ama-

çıyla yabancıların rehberliği altında, mümkün olan yerlerde yerli yöntemler ediniyoruz.

19. İKİ TÜR SOSYALİST MÜLKİYET UZUN DÖNEMDE BİRLİKTE VAROLABİLİR Mİ?

386. sayfada şöyle deniyor: «Herhangi bir zaman dilimi içinde, sosyalist bir devlet ve sosyalist inşaa iki değişik temel üzerine kurulamaz. Yani bunlar, hem en büyük ve en birleşik temel olan sosyalist sanayi temelinde, hem de dağınık ve geri olan küçük meta ekonomisi temelinde kurulamaz.» Doğal olarak bu nokta doğrudur, ve biz bu mantığı şu sonuca ulaşmak üzere geliştiriyoruz; Sosyalist devlet ve sosyalist inşaa, herhangi bir uzun dönem için iki değişik mülkiyet temelli olan tüm halkın mülkiyeti temelinde ve de kolektif mülkiyet temelinde kurulamaz.

Sovyetler Birliği'nde iki tür mülkiyetin birlikte var olduğu dönem çok uzun sürmüştür. Tüm halkın mülkiyeti ile kolektif mülkiyet arasındaki çelişkiler gerçekte işçi ve köylüler arasındaki çelişkilerdir. Kitap böyle çelişkileri göremiyor.

Aynı şekilde, tüm halkın mülkiyeti ile kolektiflerin mülkiyetinin birlikteliğinin uzaması üretici güçlerin gelişmesine gittikçe daha az uyarlı olacaktır; ve köylü tüketiminin, tarımsal üretimin veya sanayinin sürekli artan hammadde ihtiyaçlarını karşılayamayacaktır. Bu ihtiyaçları karşılamak için, bu iki mülkiyet tarzı arasındaki çelişkiyi çözmemiz, kolektiflerin mülkiyetini tüm halk mülkiyetine dönüştürmemiz, tarım ve sanayide bölünmez bir ulus için, tüm halkın mülkiyetine dayalı, üretim ve dağılıma yönelik, birleşik bir plan yapmamız gerekmektedir.

Üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki çelişkiler, kendilerini kesintisiz bir şekilde çözerler. Üretici güçlere bir kere uygun olan ilişkiler, bir süre sonra bu uygunluğu kaybedeceklerdir. Çin'de, gelişmiş kooperatifleri örgütlemeyi bitirdikten sonra, her özel bucak ve her ilde, hem büyük, hem de küçük birimlerin varlığı sorunu belirdi.

Sosyalist toplumda emeğe, meta üretimine, değer yasası ve benzerlerine göre dağılımın biçimsel kategorileri üretici güçlerin taleplerine uyarlıdır. Fakat gelişme sürdükçe, bu biçimsel kategorilerin artık uyarlı olmayacakları gün mutlaka gelecektir. Böyle bir zamanda, bu kategoriler üretici güçler tarafından yıkılacaktır; yaşamları sona erecektir. Sosyalist toplumda ölümsüz ve değişmez kategorilerin olduğuna mı inanacağız? Diğer tüm kategoriler, tarihi (dolayısıyla göreceli) olurken, bunların aksine emeğe ve kolektif mülkiyete göre dağılım gibi kategorilerin ölümsüz olduğuna mı inanacağız?

20. TARIMIN SOSYALİST DÖNÜŞÜMÜ YALNIZCA MAKİNELEŞMEYE BAĞLI OLAMAZ

392. sayfada «makine ve traktör istasyonları tarımda sosyalist dönüşümü sağlamak için önemli araçlardır.» deniyor. Kitap, makinelerin dönüşüm için ne kadar önemli olduğunu vurgulayıp duruyor. Ancak, köylülüğün bilinci yükseltilmemişse, ideoloji dönüştürülmemişse ve sadece makinelere dayanılıyorsa, bunun ne yararı olabilir? İki yol arasındaki, yani kapitalizm ve sosyalizm arasındaki mücadele, halkın dönüştürülmesi ve yeniden eğitilmesi; Çin'in başlıca sorunları bunlardır.

Kitap 395. sayfada, genel kolektifleştirmenin ilk aşamalarının görevleri yerine getirilirken, düşman zengin köylülere karşı mücadele sorununun ortaya çıkacağını söylüyor. Bu kuşkusuz doğrudur. Ancak, kooperatiflerin kurulmasından sonra kırsal bölgelerdeki şartları anlatırken, ne varlıklı katmanlar sorununu ele almış, ne de devlet kolektifler ve bireyler arasındaki veya birikim ve tüketim arasındaki v.b. gibi çelişkilere¹³ değinmiş.

402. sayfa şöyle diyor: «Tarımsal kooperatif hareketinin yükselme şartları altında, orta köylülüğün geniş kitleleri bir daha kaypaklaşmayacaktır.» Bu fazlaca genel. Bugün zengin orta köylülüğün bir bölümü kaypaklaşmaktadır ve bu gelecekte de böyle olacaktır.

21. SÖZDE TAM PEKİŞTİRME (Full Consolidation)

407. sayfada, «...kolektif çiftlik sistemini tamamen pekiştirdi» deniyor. «Tam pekiştirme» -insanı rahatsız edecek bir deyim. Herhangi bir şeyin pekiştirilmesi görelidir. Nasıl «tam» olabilir? Ya insanlığın başlangıcından beri kimse ölme idi ve herkes «tamamen pekiştirilmiş» olsaydı? Bu ne biçim bir dünya olurdu! Evrende ve dünyamızda herşey durmadan doğar, gelişir ve ölür. Bunların hiçbiri, hiçbir zaman «tamamen pekişmemiştir». Bir ipekböceğinin yaşamını ele alalım. Bu hem sonunda yaşamını yitirmeli, hem de bundan önce yaşamı sürsünce dört aşamadan geçmelidir. Yumurta, tırtıl, pupa, kelebek olur ve (geride birçok yumurta bıraktığına göre) eski özü yeni öz haline gelir. Bu nitel bir adımdır. Doğal olarak, yumurtadan tırtıla, tırtıldan pupaya, pupadan kelebeğe geçişler de yalnızca nicel değişiklikler olmaktan ötedir. Bunlarda nitel dönüşüm de vardır, ama kısmi nitel dönüşüm. Bir insan da, yaşamdan ölüme

doğru ilerlerken çeşitli devrelerden geçer; çocukluk, ergenlik, gençlik, orta yaşlılık ve yaşlılık. İnsanlar için, yaşamdan ölüme nicel bir süreç vardır, fakat aynı zamanda kısmi nitel değişiklikler sürecinden de geçilir. İnsan bedeninin içinde hücreler sürekli bölünmekte, eskiler ölüp yok olmakta, yenileri meydana gelip büyümektedir. Ölümden önceki nicel değişikliklerin ve bunlar sırasında oluşan kısmi nitel değişikliklerin sonucu olan bütün bir nitel değişiklik vardır. Nicel ve nitel değişiklikler, karşıtların birliğidir. Nicel değişiklikler içinde kısmi nitel değişiklikler vardır. Nicel değişikliklerin içinde nitel değişikliklerin olmadığı söylenemez. Nitel değişiklikler içinde de nicel değişiklikler vardır. Ve nitel değişiklikler içinde nicel değişikliklerin olmadığı söylenemez.

Herhangi bir uzun değişim süreci içinde özne, nihai nitel değişikliğe girmeden önce, kesintisiz nicel değişikliklerden ve birçok kısmi nitel değişikliklerden geçmelidir. Ancak nihai nitel değişiklik, kısmi nitel değişiklik ve birçok nicel değişiklik olmadan meydana gelemez. Örneğin; belli donatım ve büyüklüğü olan bir fabrika, bir bölümünün makine ve tesisatının yenileştirildiği her defada nitel olarak değişikliğe uğrar. Dışı ve büyüklüğü değişmese de içi değişir. Bir asker bölüğü de bundan farklı değildir. Bir savaş verdikten ve düzinelerle adam kaybettikten sonra, kayıplarının yerine, yüz askerlik bir bölüğün, geçmesi gerekir. Sürekli kavga ve yeniden takviye -bölük, kesintisiz kısmi nitel değişikliklerden böyle geçer. Sonuç olarak, bölük gelişmeye ve kendini sağlamlaştırmaya devam eder.

Çan Kay-Şek'in ezilmesi, nicel değişiklikler yoluyla meydana gelen nitel bir değişikliktir. Örneğin; ordusunu ve siyasi gücünü bölüm bölüm yoketmek için üçbuçuk yıllık bir süre gerekti. Ve bu nicel değişiklik içinde nitel

değişiklik görülür. Kurtuluş Savaşı birkaç aşamadan geçti ve her aşama bir öncekinden nitel olarak değişti. Bireysel ekonomiden kolektif ekonomiye dönüşüm, nitel bir dönüşüm süreci idi. Ülkemizde, bu süreç müşterek yardım ekipleri, başlangıç (early-stage) kooperatifleri, ileri kooperatifler ve halk komünlerinden meydana gelmişti. Böylesine değişik kısmi nitel değişiklik aşamaları bireysel ekonomiden kolektif bir ekonomi meydana çıkardı.

Ülkemizde şimdiki sosyalist ekonomi, iki değişik kamu mülkiyeti biçimi yoluyla örgütlenmiştir; tüm halkın mülkiyeti ve kolektif mülkiyet. Bu sosyalist ekonominin kendine has bir doğuşu ve gelişimi olmuştur. Bu değişiklik sürecinin bittiğine ve bizim «bu iki mülkiyet biçimi her zaman için tam olarak pekiştirilmeye devam edecektir», diyeceğimize kim inanır? «Emeğe göre dağılım», «meta üretimi» ve «değer yasası» gibi sosyalist topluma ait formüllerin sonsuza dek yaşayacağına kim inanır? Ölüm ve dönüşüm değil de, sadece doğum ve gelişmenin olduğuna; bu formüllerin diğer formüller gibi tarihi olmadığına kim inanır?

Sosyalizm komünizme dönüşüm yapmalıdır. O zaman sosyalist aşamanın bazı öğeleri zorunlu olarak yok olacaktır. Ve komünizm döneminde de kesintisiz gelişme olacaktır. Komünizm de birkaç değişik aşamadan geçmesi gerekebilir. Bir kere komünizme ulaşıncaya hiçbir şeyin değişmeyeceğini, her şeyin «tam pekişmiş» devam edeceğini; sadece nicel değişiklik olacağını, hiçbir zaman kısmi nitel değişiklik olmayacağını nasıl söyleyebiliriz?

Şeyler, bir aşamanın diğerine yol açması ve kesintisiz ilerlemesi ile gelişir. Ancak her tekil devrenin bir «sınırı» vardır. Diyelim ki, hergün saat dörtten başlayıp, yedi veya sekize kadar okuyoruz. Sınır budur. İdeolojik

yeniden şekillendirmeye gelince, bu uzun vadeli bir görevdir. Ancak, her ideolojik kampanya kendi sonucuna ulaşır, yani bir sınırı vardır. İdeolojik cephe kesintisiz nicel değişiklikler ve kısmi nitel değişikliklerden geçtiğimiz zaman, kapitalist ideolojinin etkilerinden tümüyle özgür olacağımız gün gelecektir. O zaman ideolojik yeniden biçimlendirmenin nicel değişiklikleri bitmiş olacaktır, ancak sadece yeni nitelikte nicel değişikliklerle takip edilmek üzere.

Sosyalist inşanın da kendi sınırı vardır. Hesap tutmalıyız. Örneğin; sınai ürünlerin toplam üretime oranı ne olacaktır, ne kadar çelik üretilecektir, halkın yaşam seviyesi ne kadar yükseltilebilir v.b.? Ancak, sosyalist inşanın bir sınırı vardır demek, bir sonraki adımı atmamak istemiyoruz, komünizme geçmek istemiyoruz anlamına gelmez. Kapitalizmden sosyalizme dönüşümü iki aşamaya ayırabiliriz: biri kapitalizmden az gelişmiş sosyalizm diye adlandırabileceğimiz sosyalizme; öteki de sosyalizmden komünizme, yeni görece az gelişmiş sosyalizmden görece gelişmiş sosyalizme; yani komünizme. İkinci dönem birinciden daha uzun zaman bile alabilir. Ancak, bir kere bu aşamadan geçildiğinde, maddi üretim ve ruhi zenginlik son derece yeterli olacaktır. Halkın komünist bilinci bir hayli yükseltilmiş olacak ve halk komünizmin en yüksek aşamasına girmeye hazır olacaktır.

409. sayfada, sosyalist üretim biçimlerinin sağlam bir şekilde kurulmasından sonra, üretimin durmadan ve hızlı bir şekilde genişleyeceği söyleniyor. Üretkenlik haddi durmadan yükselecek. Kitap *durmadan* veya *kesintisiz* deyimlerini defalarca kullanıyor, ancak sadece nicel dönüşümlerden söz etmek için. Kısmi nitel değişiklikten az söz ediliyor.

408. sayfada, kapitalist toplumlarda «bir fazla üretim krizi kaçınılmaz olarak gelecek ve işsizliğin artmasına neden olacaktır.» deniyor. Bu, savaşın doğum sancularıdır. Marksist iktisat ilkelerinin birdenbire etkisiz kalacağına, kapitalist kurumların hâlâ varolduğu bir dünyada savaşın tümüyle ortadan kaldırılabileceğine inanmak zordur.

Günümüzde savaşı tamamen ortadan kaldırma ihtimalinin ortaya çıktığı söylenebilir mi? Bu görüş Marksizm değildir, bu görüşte sınıf analizi yoktur ve burjuvazi ile proleteryanın egemenlikleri altındaki şartlar açıkça ayırt edilmemiştir. Sınıfları ortadan kaldırmadan savaşı ortadan kaldırabilir, misiniz?

Bir dünya savaşının verilip verilmeyeceğini kararlaştıracak olanlar bizler değiliz. Bir savaşmazlık anlaşması imzalanırsa da, savaş ihtimali var olacaktır. Emperyalizm savaşmak isteyince, hiçbir anlaşma gözönünde bulundurulmayacaktır. Ve eğer savaş gelirse, atom silahlarının mı, yoksa hidrojen silahlarının mı kullanılacağı başka bir sorundur. Kimyasal silahlar varolmalarına rağmen, savaş sırasında kullanılmamışlardı; önünde sonunda geleneksel silahlar kullanılmıştı. İki kamp arasında savaş olmasa bile, kapitalist dünya içinde savaş verilmeyeceğine dair garanti yoktur. Emperyalizm, emperyalizm ile savaşabilir. Emperyalist bir ülkenin burjuvazisi kendi proleteryanı ile savaşabilir.

Emperyalizm şimdi bile sömürge ve yarı-sömürgeye karşı savaş veriyor. Savaş, sınıf çelişkisinin bir biçimidir. Fakat sınıflar ancak savaş yolu ile ortadan kaldırılacaktır. Savaş kesin olarak ancak, sınıflar ortadan kaldırılarak yokedilebilir. Devrimci savaş sürdürülmeden sınıflar ortadan kaldırılamaz. Sınıfları yok etmeden, savaş si-

lahlarının ortadan kaldırılabileceğine inanmıyoruz. Bu mümkün değildir. Sınıflı toplumların tarihinde, her sınıf veya devlet «güç mevkisi» ile ilgilenir. Böyle mevki-leri elde etmek, tarihin kaçınılmaz eğilimi olmuştur. Silahlı zor, bir sınıfın gerçek gücünün görünümüdür. Sınıf karşıtlığı oldukça, silahlı güçler de olacaktır. Doğal olarak biz, savaş arzu etmiyoruz. Barış arzu ediyoruz. Nükleer savaşı durdurmak ve iki kamp arasında karşılıklı saldırmazlık paktına erişmek için her türlü çabayı göstermeyi yeğleriz. On veya yirmi yıllık barış elde etmek için bile çabalamayı çok önceden savunmuştuk. Bu arzuyu gerçekleştirebilirsek, bu hem tüm sosyalist kampın, hem de Çin'in sosyalist inşasının yararına olacaktır.

409. sayfada, Sovyetler Birliği'nin artık kapitalizm tarafından kuşatılmadığı söyleniyor. Bu konuşma tarzı, halkı uyuşturma riskini doğurur. Tabii ki şimdiki durum, sadece bir tek sosyalist ülkenin var olduğu zamandan çok değişmiştir. Şimdi Sovyetler Birliği'nin batısında Doğu Avrupa'nın çeşitli sosyalist ülkeleri vardır. Sovyetler Birliği'nin doğusunda; Sosyalist Çin, Kore, Moğolistan ve Vietnam ülkeleri vardır. Ancak, güdümlü füzelerin gözleri yoktur ve binlerce veya onbinlerce kilometre uzaktaki hedefleri vurabilirler. Sosyalist kampın çevresinde, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelere doğru hedeflendirilmiş Amerikan askeri üsler yayılmıştır. Sovyetler Birliği'nin artık füze çemberi içinde bulunmadığı söylenebilir mi?

23. BİRLİK TOPLUMSAL GELİŞMENİN İTİCİ CÜCÜ MÜDÜR?

Sayfa 413 ve 417'de, sosyalizmin «birliğin dayanışması» nı sağladığı ve «kaya gibi sert» olduğu söyleni-

yor. Birlik «toplumsal gelişmenin itici gücü»dür, deniyor

Bu ifade, sosyalist toplumdaki çelişkileri ve çelişkinin toplumsal gelişmenin itici gücü olduğunu değil, sadece dayanışmanın birliğini görmektedir. Bir kere böyle denildi mi, çelişkinin evrenselliği yasası inkâr edilmiş, diyalektiğin yasaları askıya alınmış olur. Çelişki olmadan hareket olmaz ve toplum her zaman hareket yoluyla gelişir. Çelişkiler, sosyalizm çağında da toplumsal gelişmenin itici gücü olarak kalır. İşte birlik olmadığındandır ki, birlik için sorumluluk, bunun için mücadele etmenin gerekliliği vardır. Eğer her zaman yüzde yüz birlik olsaydı, birlik için çalışmayı sürdürmenin gerekliliği nasıl açıklanabilirdi?

24. SOSYALİZMDE EMEĞİN HAKLARI

414. sayfada, emeğin kullandığı haklar hakkında bir tartışma var; fakat, emeğin devleti, çeşitli teşebbüsleri ve kültürü yönetme hakkı hakkında hiçbir tartışma yok. Ashnda bu sosyalizmde emeğin en büyük, en temel hakkıdır; ve bu hak olmadan çalışma, eğitim, tatil yapma, v.b. hakkı da yoktur.

Sosyalist demokrasinin en önemli meselesi şudur: emeğin, çeşitli karşıt güçleri ve bunların etkilerini kontrol etme hakkı var mıdır? Örneğin; gazete, dergi, yayın merkezleri, sinema gibi şeyleri kim kontrol ediyor? Bu, haklar sorununun bir parçasıdır. Kim eleştiriyor? Eğer bunlar (bir azınlık olan) sağ oportünistlerin elinde ise, büyük ileri atılım isteyen ülke çapındaki büyük çoğunluk kendisini bu haklardan yoksun bırakılmış bulacaktır. Eğer sinema Çung Tien-p'ei¹⁵ gibi kişilerin elinde olursa, halkın kendi haklarını bu sektörde kullanmaları

nasıl beklenebilir? Halk arasında çeşitli gruplar vardır. Kuruluş ve teşebbüslerin kimin kontrolünde olduğu, halkın haklarını garanti altına alma sorununu müthiş etkiler. Eğer yönetimde Marksist-Leninistler varsa, büyük çoğunluğun hakları garanti altına alınmıştır. Eğer sağcılar veya sağ oportünistler yönetimde ise, bu kuruluş ve teşebbüsler nitel bir değişikliğe uğrayabilir ve halkın bunlarla ilgili hakları garanti altına alınmaz. Özetle, halk üstyapıyı idare etme hakkına sahip olmamıştır. Halkın haklarının, halkın sadece bir bölümünün devleti yöneteceği, halkın emek haklarını, eğitim haklarını, sosyal sigorta, v.b.'ni sadece belirli kişilerin idaresinde kullanacağı anlamına geldiğini düşünmemeliyiz.

25. KOMÜNİZME GEÇİŞ BİR DEVRİM MİDİR?

417. sayfada şöyle deniyor: «Sosyalizmde, çıkarları komünizmle çelişen bir sınıf veya toplumsal grup olmadıktan, komünizme geçiş bir toplumsal devrim olmadan meydana gelecek.»

Komünizme geçiş tabii ki bir sınıfın öbürünü devirmesi meselesi değildir. Ancak bu, bir toplumsal devrim olmayacağı anlamına gelmez, çünkü bir tür üretim ilişkilerinin bir diğerinin yerine geçmesi nitel bir adım, yeni bir devrimdir. Çin'deki dönüşümlerin —bireysel ekonomiden kollektif ekonomiye ve kollektif ekonomiden kamu ekonomisine —ikisi de üretim ilişkilerinde birer devrimdir. Dolayısıyla sosyalizmin «emeğe göre dağılım»ından komünizmin «ihtiyaca göre dağılım»ına geçiş, üretim ilişkilerinde bir devrim olarak adlandırılmalıdır. Doğal olarak «ihtiyaca göre dağılım» derece-derece gerçekleştirilmelidir. Belki temel maddeler yeterince arz edilebilince bu mallarla böyle bir dağılımı gerçekleştirme-

ye, ve bu pratiği üretici güçlerin daha fazla gelişmesi temelinde diğer mallara da yaymaya başlayabiliriz.

Halk komünlerimizin gelişmesini düşünebiliriz. Temel ekip mülkiyetini, temel komün mülkiyetine dönüştürünce halkın bir bölümünün itiraz etmesi muhtemel miydi, değil miydi? Bu incelemeye değer bir sorundur. Bu değişikliği gerçekleştirmede belirleyici bir koşul, komüne ait ekonominin gelirinin komünün toplam gelirinin yarısından fazla olması idi. Temel komün mülkiyeti sistemini gerçekleştirmek, genellikle komün üyelerinin çıkarına uygundur. Böylece, büyük çoğunluktan bir itiraz gelmemesi gerektiğini hesapladık. Ancak dönüşüm anında özgün ekip kadrolarının (sayısı, ç.n.) artık bu koşullarda görece olarak azaltılamıyordu. *Onlar* bu değişikliğe itiraz eder miydi?

Sosyalist toplumda sınıflar ortadan kaldırılabilceği halde, gelişme süreci içinde varolan kurumlaşmadan hoşnut olan ve bunları değiştirmek istemeyen «müktesep hak grupları» * ile belli sorunların doğacağı mutlaklıdır. Örneğin, emeğe göre dağılım yürürlükte ise, fazla işe verilen daha yüksek ücretten yararlanacaklardır; «ihtiyaca göre dağılım» a dönüşme zamanı gelince, yeni durumdan hiç de memnun olmayabilirler. Yeni bir sistem kurmak için eskisinin bir kısmının yıkılması gerekir. Yaratma hiçbir zaman yıkımsız olmaz. Eğer yıkım gerekli ise, bunun bazı muhalefetler doğuracağı mutlaklıdır. Şu insan denen hayvan gerçekten garip. İnsanlar biraz üstünlük ele geçirmeye görsünler, hemen havalara takınıyorlar..... bunu görmezlikten gelmek tehlikeli olacaktır.

* «Vested interest groups.» Belli haklar edinmiş gruplar anlamında.

419. sayfada bir yanlışlık var. Ekim Devrimi'nden sonra Rus burjuvazisi ülke ekonomisinin ciddi zararlarına uğradığını gördü ve proletaryanın durumu değiştiremeyeceğine, siyasi iktidarını koruyacak gücü olmadığına karar verdi. Yalnızca harekete geçmekle bile proletaryanın siyasi iktidarını devirebileceklerini zannettiler. Bu noktada silahlı direniş gösterdiler ve böylece Rus proletaryasını, burjuvazinin mülkünü mülksüzleştirmek üzere şiddetli adımlar atmaya zorladılar. O zaman, her iki sınıfın da fazla tecrübesi yoktu.

Çin'de sınıf mücadelesinin keskin olmadığını söylemek, gerçekçi olmamak demektir. Yeterince zorlu idi! Tam yirmiiki yıl savaştık. Savaş vererek burjuvazinin Milliyetçi Parti'sini devirdik ve tüm kapitalist ekonominin yüzde seksenini oluşturan bürokratik sermayeyi mülksüzleştirdik. Ulusal sermayenin geriye kalan yüzde yirmisini yeniden şekillendirmek için barışçıl yöntemler kullanabilmemiz ancak böyle mümkün oldu. Yeniden şekillendirme sürecinde de hâlâ «üç aleyhtarlık», «beş aleyhtarlık» kampanyaları¹⁶ gibi çetin mücadelelerden geçmemiz gerekti.

Sayfa 420, burjuva sınaî ve ticarî teşebbüslerinin yeniden şekillendirilmesini yanlış betimliyor. Kurtuluştan sonra, ulusal burjuvazi sosyalist yeniden-şekillendirme yolundan gitmeye zorlanmıştı. Çan Kay-Şek'i devirmiş, bürokratik sermayeyi mülksüzleştirmiş, toprak reformunu tamamlamış, «üç aleyhtarlık» ve «beş aleyhtarlık» kampanyalarını icra etmiş ve kooperatifleri işleyen bir gerçeklik haline getirmiştik. Pazarları ta bайдan beri kontrol ettik. Bu dönüşümler dizisi ulusal burjuvaziyi adım-adım yeniden-şekillendirmeyi kabul

etmeye zorladı. Ancak, diğer bir bakış açısından, ortak program çeşitli ekonomik çıkarlara fırsat tanınacağını kayda bağladı. Bu, kapitalistlerin mümkün olan kârları elde etmek için çabalamalarını sağladı. Bundan başka anayasa, onlara oy ve yaşama hakkı tanıdı. Bütün bunlar, burjuvazinin yeniden-şekillendirmeyi kabul ederek bir toplumsal mevkide tutunabileceklerini ve de kültür ve ekonomide belirli bir rol oynayabileceklerini anlamalarına yardım etti.

Birleşik devlet-özel teşebbüslerde, kapitalistlerin teşebbüs üzerinde gerçek yönetim hakları yoktur. Kesen olarak, üretim kapitalistler ve kamu temsilcileri tarafından birlikte yönetilmemektedir. «Sermayenin emeği sömürmesi sınırlandırılmıştır» da denemez. Bu sömürü, gerçekte azaltılmıştır. Kitap, sözünü ettiğimiz birleşik teşebbüslerin yüzde yetmişbeş sosyalist olduğu düşüncesini unutmuşa benziyor. Tabii şimdi bunlar yüzde doksan veya daha fazla sosyalisttir.

Kapitalist sanayi ve ticaretin yeniden-şekillendirilmesi temelde tamamlanmıştır. Ancak, kapitalistler fırsatını bulsalar bize tereddütsüz saldırırlar. 1957'de sağın saldırısını geri püskürttük.¹⁷ 1959'da partideki temsilcileri aracılığı ile bize yeniden bir saldırı düzenlediler.¹⁸ Ulusal kapitalistlere karşı politikamız, onları yanımıza alıp, sonra da etraflarını çevrelemektir.

Kitap, Lenin'in devlet kapitalizmi «sınıf mücadelesini başka bir biçimde devam ettirir» şeklindeki sözünü kullanıyor. Bu doğrudur. (Shf. 421)

27. SOSYALİZMİN İNŞASI İÇİN GEREKLİ ZAMAN

423. sayfada, sosyalist devrimi siyasi ve ideolojik cephede, 1957'de «tamamladığımız» söyleniyor.¹⁹ Biz,

belirleyici bir zafer kazandığımızı söylemeyi tercih ederiz.

Aynı zamanda, on veya onbeş yıl içinde Çin'i güçlü bir sosyalist devlet haline getirmeyi istediğimiz söyleniyor. İşte bu konuda anlaşıyoruz! Bu, ikinci beş yıllık plandan sonra, 1972'ye kadar iki beş yıllık plandan daha geçmemiz gerekecek demektir. (Veya, programın iki veya üç yıl önüne geçmek istiyorsak, 1969'a kadar). Sanayi ve tarımı çağdaşlaştırmanın yanında ulusal savunmayı da çağdaşlaştırmamız gerekir. Bizimki gibi bir ülkede sosyalizmin inşasını tamamlamak çok zor bir iş tir. Sosyalist inşada «erken» den sözetmemeliyiz.

28. YENİDEN SANAYİLEŞME VE SOSYALİST DÖNÜŞÜM ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE

423. sayfada, sanayileşmenin gerçekleşmesinden çok önce mülkiyet sisteminde yapılan reformun, Çin'in özel koşullarından doğan bir durum olduğu söyleniyor. Bu bir hatadır. Çin gibi Doğu Avrupa da «güçlü sosyalist kampın varlığından ve Sovyetler Birliği gibi gelişmiş, sanayileşmiş bir ülkenin yardımlarından yararlandı.» Sorun şudur; neden Doğu Avrupa ülkeleri, mülkiyet sistemindeki sosyalist dönüşümü (tarımı içerecek şekilde), sanayileşmenin bir gerçeklik haline gelmesinden önce tamamlamamıştır?* Tekrar sanayileşme ve

* Bkz. 1967 baskısı: 28. Bölüm, I. Paragraf

423. sayfada şöyle diyor: «Çin'in özel şartlarında (sosyalist sanayileşme bir gerçeklik haline gelmeden önce) güçlü sosyalist kampın varlığı ve Sovyetler Birliği gibi çok gelişmiş sınırlı bir ülkenin yardımı sayesinde mülkiyet sistemindeki reform (tarımı içerecek şekilde) zafere ulaştı.» Bu bir hatadır. «Güçlü Sosyalist bir kampın varlığı ve Sovyetler Birliği gibi çok gelişmiş sınırlı bir ülkenin yardımı»na Çin kadar Doğu Avrupa ülkeleri de malikiler. (Bu ülkeler, ç.n.) Mülkiyet sistemindeki dönüşümü (tarımı içerecek şekilde) sanayileşmenin bir gerçeklik haline gelmesinden önce niye tamamlamamışlardır?

sosyalist dönüşüm arasındaki ilişkiye dönersek, gerçek şudur ki, Sovyetler Birliği'nin kendisinde mülkiyet sorunu sanayileşmenin bir gerçeklik haline gelmesinden önce çözülmüştü.

Aynı şekilde dünya tarihi açısından, burjuva devrimleri ve burjuva ulusların kuruluşu, Sanayi Devriminden sonra değil, önce gelmişlerdir. Burjuvazi gerçek gücünü toplamak için propaganda yürütmeden önce üstyapıyı değiştirdi ve devlet mekanizmasını ele geçirdi. Ancak bundan sonra üretim ilişkilerinde büyük değişiklikler meydana getirebildiler. Üretim ilişkileri halledildikten ve (burjuvazi, ç.n.) doğru yöne girdikten sonradır ki, üretici güçlerin gelişmesi için yol açılmış oldu. Kuşkusuz, üretim ilişkilerindeki devrim üretici güçlerin belli bir dereceye kadar gelişmesi ile olmuştur; ancak üretici güçlerdeki esas gelişme, üretim ilişkilerindeki değişikliklerden sonra gelir. Kapitalizmin gelişme tarihini düşünelim. İlk önce basit koordinasyon geldi, bunlar da sonradan elsanatları atelyeleri haline geldiler. Bu sırada kapitalist üretim ilişkileri zaten şekilleniyordu; ancak atelyeler makinesiz üretim yapıyordu. Bu tip kapitalist üretim, teknolojik ilerleme ihtiyacını doğurdu, makinelerin kullanımı için koşulları oluşturdu. İngiltere'de sanayi devrimi (18. yy. sonları ve 19. yy. başları), ancak burjuva devriminden, yani 17. yy.'dan sonra tamamlandı. Almanya, Fransa, Amerika ve Japonya'nın herbiri, kendine özgü yollarla, kapitalist sanayinin büyük gelişiminden önce, üstyapı ve üretim ilişkilerinde değişikliklerden geçti.

Önce kamuoyunu siyasî iktidarı ele geçirmek için hazırlamadan, mülkiyet sorununun çözülemeyeceği ve üretici güçlerin gelişmesini yaygınlaştırmaya girişilemeyeceği genel bir kuraldır. Burjuva devrimi ile proletar-

ya devrimi arasında belirli farklar olmasına rağmen (proletarya devriminden önce sosyalist üretim ilişkileri yoktu, oysa ki kapitalist üretim ilişkileri feodal toplumun bağrında gelişmeye başlamıştı bile), temelde birbirlerine benzerler.

29. SOSYALİST ÜRETİM İLİŞKİLERİ VE ÜRETİCİ
GÜÇLER ARASINDAKİ ÇELİŞKİ

433. sayfa, sadece üretim ilişkileri ve üretici güçlerin «müşterek işlevi»ni tartışıyor, aralarındaki çelişkilere değinmiyor. Üretim ilişkileri, üretim araçlarının mülkiyetini, insanların üretim sürecindeki ilişkilerini ve dağılım sistemini içerir. Deyim yerindeyse, mülkiyet sistemindeki devrim temeldir. Örneğin, kolektif mülkiyetten halkın mülkiyetine geçiş ile tüm halk ekonominin tamamına bölünmeksizin sahip olduktan sonra, bu şekilde sahip olunan tüm teşebbüsler için halkın mülkiyeti kesinlikle uzun bir süre geçerli olacağı halde, geriye önemli sorunlar kalacaktır. Merkezi-yerel (şeklinde, ç.n.) bölünmüş bir otorite mi etkin olmalıdır? Hangi teşebbüsler, kimin tarafından yönetilmelidir? 1958'de bazı temel inşa birimlerinde, sermaye yatırımı için sabit bir sorumluluk sistemi yürürlükte idi. Sonuç olarak, bu birimlere büyük bir heves geldi. Merkez, kendi insiyatifine güvenemeyince, teşebbüs veya yerel öğelerin hevesini serbest bırakmalıdır. Böyle bir heves boğulursa üretim için zararlı olur.

O halde görüyoruz ki, çözülmesi gereken çelişki-

ler halkın mülkiyeti altındaki üretim ilişkilerindedir. Emek sürecinde insanlararası ilişkiler ve dağılım ilişkilerine gelince, bunların durmaksızın geliştirilmesi daha da gereklidir. Bu alanlarda temelin ne olduğunu söylemek zordur. Emek sürecindeki insan ilişkileri hakkında daha çok şey yazılmalıdır; örneğin, liderliğin daha eşitlikçi tavırlar takınması, belli kural ve yerleşmiş pratiklerin değiştirilmesi, «iki katılım» (İşçinin yönetime, yönetimin üretken emeğe katılması), «üç bileşim» (kadro, işçi ve teknisyenlerin çabalarının bileşimi), v.b. hakkında. İlkel komünlerin kamu mülkiyeti uzun bir zaman sürdü, fakat bu süre içinde insanların birbirleri ile ilişkileri birçok değişikliğe uğradı ve bunların hepsi üretim sürecinde oldu.

30. KOLEKTİF MÜLKİYETTEN HALK MÜLKİYETİNE
GEÇİŞ KAÇINILMAZDIR

Kitap 435. sayfada sadece, iki mülkiyet biçiminin varlığının nesnel olarak kaçınılmaz olduğunu söylüyor. Fakat kolektif mülkiyetten halk mülkiyetine geçişin de nesnel olarak kaçınılmaz olduğunu söylemiyor. Bu; ülkemizin bazı bölgelerinde şimdi gözlemlenebilen, kaçınılmaz, nesnel bir süreçtir. Hopei eyaletindeki Cheng An ilinden gelen verilere göre sınıai ürünler yetiştiren komünler başarı ile ilerlemektedir, birikim düzeyleri % 45'e ulaşmıştır,²⁰ ve halkın yaşam düzeyi yüksektir. Bu durum gelişmeye devam ederse, kolektif mülkiyetin halk mülkiyeti haline gelmesine izin vermeyip, çelişkiyi çözemsek, köylülüğün yaşam düzeyi işçininkini aşacak, bu da hem sınıai, hem tarımsal gelişmenin zararına olacaktır.

438. sayfada şöyle deniyor: «devlet yönetimi altın-

daki teşebbüsler temelde kooperatiflerden farklı değildirler... İki kamu mülkiyeti biçimi vardır... kutsal ve ihlâl edilemeyecek olanlar.» Gerçekten de kapitalizmde kolektif mülkiyet ile halk mülkiyeti arasında bir fark yoktur, ama sosyalist ekonomi içinde bu fark çok önemlidir. Kitap, kutsal ve ihlâl edilemeyecek şeklinde iki mülkiyet biçiminden bahsediyor. Düşman güçlerden sözedilince böyle denilebilir; ama kamu mülkiyeti sürecinden sözedilince yanlış olur. Hiçbir şeye değişmez gözü ile bakılamaz. Tüm halkın mülkiyetinin de bir değişme süreci vardır.

Uzun yıllar sonra, halk komünlerinin mülkiyeti tüm halkın mülkiyetine dönüşünce, tüm ülke, bölünmez bir tüm halk mülkiyeti sistemi haline gelecek. Bu, üretim güçlerinin gelişmesini büyük ölçüde mahmuzlayacak. Bir süre için bu, *sosyalist* bir tüm halk mülkiyeti sistemi halinde kalacak, ve ancak bir süre sonra *komünist* bir tüm halk mülkiyeti sistemi haline gelecek. Böylece, halk mülkiyetinin kendisi emeğe göre dağılımdan, ihtiyaca göre dağılıma geçecek.

31. BİREYSEL MÜLK

439. sayfa, «Bir başka bölümü de tüketim mallarıdır. (...) bu, işçilerin bireysel mülklerini oluşturur.» Bu ifade tarzı, insanları, «tüketim malları» şeklinde sınıflandırılan malların, işçilere kendi bireysel mülkleri şeklinde dağıtılacağını düşünmeye götürür. Bu doğru değildir. Tüketim mallarının bir bölümü bireysel mülklerdir, bir bölümü ise kamu mülküdür; örneğin, kültürel ve eğitsel imkânlar, hastaneler, spor imkânları, parklar, v.b. Kuşkusuz bunlar her işçinin kullanması içindir, fakat özel mülk değildirler.

440. sayfada; iş geliri ile tasarruf, konut, ev eşyaları, bireysel tüketim malları ve diğer basit gereçlerin birlikte yığıldığını görüyoruz. Bu yetersizdir; çünkü tasarruf, konut, v.b.'nin hepsi emekçi halkın gelirinden türetilmektedir.

Bir sürü yerde kitap sadece bireysel tüketimden sözediyor, kamu refahı, kültür, sağlık, v.b. toplumsal tüketiminden hiç bahsetmiyor. Bu tek taraflıdır. Kırsal yörelerimizdeki konutlar gerektiği gibi olmaktan çok uzaktır. Kırsal mesken şartlarını düzenli bir şekilde geliştirmeliyiz.* Konut yapımında, özellikle şehirlerde, esas olarak bireysel güçler değil, kolektif toplumsal güçler kullanılmalıdır. Sosyalist toplum ortak çabalara girişmezse, sonunda nasıl bir sosyalizm ortaya çıkar? Kimileri maddi teşviklerin sosyalizmi kapitalizmden daha çok ilgilendirdiğini söylüyor. Böyle konuşmalar en basitinden çirkindir.

Burada kitap, kolektif çiftliklerin ürettiği varlığın yardımcı uğraş kadar bireysel mülkü de içerdiğini söylüyor. Eğer bu yardımcı uğraşları kamu mülkiyetine dönüştürmeyi beceremezsek köylüler sonuna dek köylü kalacaklardır. Verili bir toplumsal sistem, verili bir zaman dilimi içinde pekiştirilmelidir. Ancak pekiştirmenin bir sınırı olmalıdır. Eğer sürekli devam ederse, sistemi yansıtan ideoloji esnekliğini kaybedecek ve halkın, düşüncelerini yeni gelişmelere uyarlayamamasına neden olacaktır.

Aynı sayfada, bireysel ve ortak çıkarların bütünleştirilmesine değiniliyor. Şöyle diyor: «Bütünleşme şu yöntemle gerçekleşir; toplumun üyesi, bireysel maddi çıkar ilkesi yerine getirilecek şekilde, emeğinin niceliği ve niteliğine göre tazmin edilecektir.» Burada kitap, hiçbir

* sadece 1969 baskısında.

kayıt koymaksızın, bireysel çıkarı ön sıraya koyuyor. Bu, bireysel maddî çıkar ilkesinin tek yanlı bir şekilde ele alınmasıdır.

441. sayfada, «bireysel çıkarlar ile kamu çıkarları karşıt değildir ve adım-adım çözülebilir.» diyor. Bu boşuna söylenmiş, hiçbir şey çözümüyor. Bizimki gibi bir ülkede halk arasındaki çelişkiler birkaç senede bir düzeltilmezse, hiçbir zaman çözülmeyeceklerdir.

32. SOSYALİST TOPLUMDA GELİŞMENİN İTİCİ GÜCÜ ÇELİŞKİDİR

443. sayfanın 5. paragrafı, sosyalist toplumda üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin varlığını kabul ediyor ve bu çelişkinin çözülmesinden söz ediyor. Fakat kitap çelişkilerin itici güç olduğunu kesinlikle görmüyor.

Onu takip eden paragraf akla uygun, ancak sosyalizmde üretici güçlerin gelişmesini engelleyebilecek olan sadece insan ilişkilerinin bazı yönleri ve bazı ekonomiyi yönlendirme biçimleri değil, aynı zamanda mülkiyet sisteminin kendisine ait sorunlarıdır. (Yani iki mülkiyet tarzı).

Ondan sonraki paragrafta bakış açısı çok şüpheli. «Sosyalizmde çelişkiler uzlaşmaz değildir.» diyor. Bu tüm çelişkilerin uzlaşmaz olduğunu belirten diyalektik yasaları ile bağdaşmıyor. Uzlaşır bir çelişki nerede var olmuş ki? Bir kısmı karşıt (antagonistic),* bir kısmı ise karşıt değildir; ancak uzlaşmaz ve uzlaşır çelişkiler olacağı düşünülmemelidir.

* Çelişkiyi **contradiction** karşılığı, karşıtlığı ise **antagonism** karşılığı olarak kullanıyoruz — ç.n.

Sosyalizmde* savaş olmayabilir, ancak mücadele vardır, halk grupları arasındaki mücadeleler; bir sınıfın öbürünü devirdiği bir devrim olmayabilir, ama yine de bir devrim vardır. Sosyalizmden komünizme geçiş devrimcidir. Komünizmin bir devresinden diğerine geçiş de öyle. Bunun ötesinde teknolojik ve kültürel devrim vardır. Komünizm kuşkusuz birçok aşama ve devrimden geçecektir.

Burada kitap, çelişkileri doğru bir zamanda çözmek için kitlelerin «olumlu eylem»ine güvenmekten söz ediyor. «Olumlu eylem» karmaşık mücadeleleri içermeliydi.

«Sosyalizmde zamanı geçmiş iktisadî ilişkileri korumayı enerjik bir şekilde planlayan bir sınıf yoktur.» Doğru, fakat sosyalist toplumda muhafazakâr katmanlar ve «müktesep hak grupları» gibi bir şey vardır. Kafa ve kol emeği, şehir ve kırsal, işçi ve köylü arasındaki farklar hâlâ sürmektedir. Bunlar karşıt çelişkiler olmamalarına rağmen mücadelesiz çözülemezler.

Kadrolarımızın çocukları bezginliğe neden oluyor. Yaşam ve toplum tecrübeleri eksik, buna karşılık hakları yerinde ve fazlası ile büyüklük duygusuna sahip. Bunlara annelerine, babalarına ve geçmişin şehitlerine değil, bütünüyle kendilerine güvenmeleri öğretilmelidir.

Sosyalist toplumda, her zaman ilerici ve gerici insanlar; (bir yanda, ç.n.) kolektif çabaya sıkı-sıkıya sadık, çalışkan ve içten, neşeli, canlı olanlar, (diğer yanda da, ç.n.) ün ve servet, kişisel çıkar ve kendisi için hareket edenler, duygusuz ve umutsuzlar var olacaktır. Sosyalist gelişme sürecinin her aşamasında gerici üretim ilişkileri ve toplumsal kurumları korumak isteyen grup-

* 1967 baskısını hazırlayan, Mao'nun «komünizm»de demek istemiş olabileceğini söylüyor.

ların olacağı muhakkaktır. Bir sürü sorunda varlıklı orta köylülerin kendi bakış açıları vardır. Kendilerini yeni gelişmelere uyarlayamıyorlar; ve Kuantung tarımsal bölgesinin varlıklı köylüleri ile Sekiz Kelimelik Anayasa²¹ konusunda yapılan tartışmaların kanıtladığı gibi, bazıları böyle gelişmelere karşı direniyorlar.

453. sayfanın son paragrafı, «eleştiri ve özeleştiri sosyalist toplumun gelişmesinde itici güçlerdir.» diyor. Mesele bu değil. İtici güçler çelişkilerdir, eleştiri ve özeleştiri çelişkileri çözmek için yöntemlerdir.

33. BİLGİNİN DİYALEKTİK SÜRECİ

446. sayfanın ikinci paragrafı, mülkiyetin kamulaştırılması sırasında «halkın kendi toplumunun iktisadi ilişkilerinin efendisi haline geleceğini» ve «bu yasaları tam ve bilinçli bir şekilde ele alıp tatbik edebileceğini» söylüyor. Bunun bir süreçten geçmeyi gerektirdiği gözlemlenmelidir. Yasaların anlaşılması, bunları önce bir azınlığın anlaması ile başlar, sonra çoğunluğun bilgisi haline gelir. Cehaletten bilgiye gitmek için, bir pratik ve inceleme sürecinden geçilmesi gerekir. Başlangıçta kimsenin bilgisi yoktur. Ön bilgi hiçbir zaman varolmamıştır. İnsanlar sonuçlar elde etmek için pratikten geçmeli, sorunlar çıktıkça başarısızlıkla karşılaşmalıdırlar; bilgi ancak böyle bir süreç içinde, adım-adım ilerler. Şeylerin ve olayların evrensel gelişme yasalarını bilmek istiyorsanız, pratik sürecinden geçmeli, Marksist-Leninist bir tavır edinmeli, başarı ve başarısızlıkları karşılaştırmalı, sürekli pratiğe geçirip incelemeli, birçok başarı ve başarısızlıktan geçmelisiniz. Bundan da öte, titiz bir araştırma yapılmalıdır. İnsanın kendi bilgisini yasalarla adım-adım tutarlı kılmasının başka yolu yoktur. Ye-

nilgiyi değil de sadece zaferi görenler için yasaları bilmek mümkün olmayacaktır.

«Bu yasaları tam ve bilinçli bir şekilde ele alıp, tatbik etmek» kolay değildir. 446. sayfada kitap, Engels'den bir alıntı yapıyor; «ancak o anda tam bilinçli öz, tarihi yaratmaya başlayabilir. İlk defa olarak, büyük ölçüde ve giderek daha da büyük ölçüde, insanlar istedikleri etkileri yaratabilirler.» «Başlayabilir» ve «giderek daha da büyük ölçüde», görelilik olarak doğru.

Kitap görünüm ve öz arasındaki çelişkileri göremiyor. Öz her zaman görünümün arkasında yatar ve ancak görünüm yoluyla keşfedilebilir. Kitap kişinin yasaları bilmesi için bir süreçten geçmesi gerektiği düşüncesini ifade etmiyor. Öncü de bu kurala bir istisna teşkil etmez.

34. SENDİKALAR VE TEK ÖNDERLİK SİSTEMİ

Kitap 452. sayfada sendikaların görevinden söz ederken, bunların birincil görevinin üretimi geliştirmek olduğunu söylemiyor, siyasi eğitimi güçlendirme yollarını tartışmıyor, sadece refahı fazlaca vurguluyor.

Kitap baştan sona «üretimi tek önder sistemi» ilkesine göre yönetmekten söz ediyor. Kapitalist ülkelerdeki tüm teşebbüsler bu ilkeyi yürürlüğe koyarlar. Sosyalist ve kapitalist teşebbüslerin yönetimini düzenleyen ilkelere arasında temel bir ayırım olmalı. Çin'de, fabrika önderliği sorumluluğunu partinin rehberliğine tabi kılarak, kendi yöntemlerimizi kapitalist yönetimden kesin olarak ayırabildik.

35. TEMEL İLKE VE YASALARDAN BAŞLAMAK,
MARKSİST BİR YÖNTEM DEĞİLDİR

İkinci bölümden itibaren bir sürü yasa oluşturulmuş. *Kapital*'de kapitalist ekonominin analizi görünümle başlar, özü arayıp bulur ve ancak bundan sonra görünümü açıklamak için özü kullanır; ve bu yöntem yoluyla etkin özet ve taslaklar oluşturur. Ancak kitap, bir analiz takip etmiyor. Kitabın tertibi bir düzenden yoksun. Her zaman yasa, ilke, kural ve tanımlamalardan hareket ediyor; Marksizm-Leninizm'in her zaman karşı çıktığı bir yöntem.* İlke ve yasaların *etkileri* analiz edilmeli ve derinlemesine bir incelemeye tabi tutulmalıdır. İlke ve yasalar ancak bundan sonra türetilir. İnsan bilgisi, her zaman, ilkönce görünümle karşılaşır. Bundan hareket edilerek, ilke ve yasalar aranıp bulunur. Kitap tersini yapıyor. Yöntemi tümünden gelimsel, analitik değil. Formel mantığa göre, «Bütün insanlar ölecek. Bay Chang bir insandır. O halde, Bay Chang'da ölecek.» Bu, tüm insanların öleceği öncülünden türetilen bir sonuç. Bu, tümünden gelimsel yöntemdir. Kitap, her sorun için bir takım tanımlamalar getiriyor, daha sonra bunları esas öncüller olarak alıp, muhakemesini yürütüyor; ve esas öncülün, sorunu araştırmanın sonucu olması gerektiğini anlayamıyor. İlke ve yasalar, ancak somut araştırma yapıldıktan sonra meydana çıkarılabilir ve kanıtlanabilir.

36. İLERİ DÜZEYDEKİ DENEYİMLER ÇABA GÖSTERMEDEN
POPÜLERLEŞTİRİLEBİLİR Mİ?

461. sayfanın 2. paragrafı şöyle diyor: «Ulusal sosyalist ekonomide bilimin en son gelişmeleri, teknik buluşlar ve ileri düzeydeki deneyimler hiç zorluk çekmeden popülerleştirilebilirler.» Bunun böyle olması hiç de gerekmez. Sosyalist toplumda, hâlâ, bilimsel araştırma kuruluşlarını denetleyen ve yeni gelişmeleri engelleyen «akademi ağaları» vardır. Bilimdeki en son gelişmelerin, hiç zorluk çekmeden popülerleştirilememesinin nedeni budur. Bu şekilde bir ifade, sosyalist toplumda gelişmelerin varolduğunu tanımayı özde ihmal eder. Ne zaman ortaya yeni bir şey çıksa, belki insanların ona alışmamış olduklarından, veya anlayamadıklarından, veya belli bir grubun çıkarlarıyla çeliştiğinden, kaçınılmaz olarak engellerle karşılaşır. Örneğin; bizim yakın ekme ve derin sürme pratiklerimizin kendi içinde ve kendine özgü sınıf özelliği yoktur, buna rağmen belli bir grubun muhalefet ve direnişine uğradılar. Kuşkusuz, sosyalist toplumda bu gibi engelleyici şartlar, kapitalist toplumlardakilerden temelden farklıdır.

37. PLANLAMA

465. sayfada Engels'den bir alıntı yapılıyor: «Sosyalizmde, toplumsal üretimi önceden hazırlanmış bir plana göre yürütmek mümkün olacaktır.» Bu doğru. Kapitalist toplumda ulusal ekonomideki dengeye ekonomik krizler yoluyla ulaşılır. Sosyalist toplumda dengeyi, planlama yoluyla bir gerçeklik haline getirme imkânı vardır. Ancak bu imkân yüzünden, gerekli oranların bilgisini bir süreç içinde edineceğimiz inkâr etmeyelim.

* Kitabın İngilizce çevirisinde yöntembilim (methodology) kullanılmış olmasına rağmen, burada yöntem kelimesinin daha uygun olacağını düşündük — ç.n.

Burada kitap «kendiliğindencilik ve bırakınız yapısınlar (laissez faire), üretim araçlarının kamusal mülkiyeti ile bağdaşmaz» diyor. Ancak, sosyalist toplumda kendiliğindencilik ve bırakınız yapısınlar'ın varolmadığı düşünülmemelidir. Yasalar hakkındaki bilgimiz bir anda mükemmel olamaz. Gerçek iş bize, belli bir dönemde, bir takım insanların veya ayrı bir grubun bir planı olduğunu gösterir. Belli bir grubun planının yasalarla bağdaşıp bağdaşamayacağını hiç kimse söyleyemez. Kuşkusuz, bazıları bağdaşacak veya temelde bağdaşacak, bazıları ise bağdaşamayacak veya temelde bağdaşamayacak.

Oranlar hakkındaki bilginin bir süreç (başarı ve başarısızlıkların karşılaştırılması, dolambaçlı bir gelişme süreci) gerektirmeyeceğini düşünmek metafizik bir bakış açısıdır. Özgürlük, ihtiyacın tanınmasıdır, ancak ihtiyacın bir bakışta farkına varılamaz. Dünyanın doğal ermişleri yoktur, sosyalist topluma ulaşıncaya da herkes falcı kesilemez. Siyasal iktisat hakkındaki bu kitap, neden daha önce yayınlanmadı? Yayınlanmasından sonra neden sürekli değişikliğe uğradı? Üstelik bunun nedeni geçmişte bilginin eksik oluşu, şimdi bile eksik kalışı değil midir? Bizim deneyimlerimizi ele alalım. Başlangıçta sosyalizmi nasıl çalıştıracağımızı anlayamadık; pratikten geçerek, adım-adım biraz anlamaya başladık. Ama bu da yeterli değil, yeterli olduğunu düşünürsek, yapılacak iş kalmadı demektir!

466. sayfada, sosyalizmin en önemli özelliklerinden birinin «gerekli oranın bilinçli, düzenli bir şekilde korunması» olduğu söyleniyor. Bu, hem bir sorumluluk, hem de yerine getirilmesi güç bir taleptir. Stalin bile, Sovyetler Birliği'ndeki planların, yasaların taleplerini yansıttığının düşünlemeyeceğini söylemişti.

«Gerekli oranın düzenli bir şekilde korunması» ay-

nı zamanda dengesizliklerin düzenli bir şekilde ortaya çıkmasıdır. Çünkü, gerekli orana ulaşılamayınca, bunu sağlama sorumluluğu kendisini daha fazla belli eder. Sosyalist ekonominin gelişme sürecinde dengesizliklerin düzenli bir şekilde ortaya çıkması, oranlılık ve anlayışlılığa sarılarak herşeyi dengelememizi gerektirir. Örneğin; ekonomi geliştikçe, her tarafta teknik personel ve kadro eksikliği hissedildi ve ihtiyaçlarla arz arasında bir çelişki doğdu. Bu ise bizi mahmuzladı ve bu çelişkiyi çözmek üzere daha fazla okul işletmemizi, daha fazla kadro eğitmemizi sağladı. Dengesizlik ve orantısızlıkların ortaya çıkmasından sonradır ki insanlar nesnel yasaları daha iyi kavrarlar. Planlamada muhasebe tutulmazsa, herşeyi kendi başına bırakırsak veya herşeyin bir aptalın anlayacağı kadar basit olmasında fazla ısrar edersek yöntemlerimiz başarılı olmayacak ve oranlılık bozulacaktır.

Plan, ideolojik bir biçimdir. İdeoloji, gerçekliklerin bir yansımasıdır, aynı zamanda gerçeklikleri etkiler. Geçmiş planlarımız kıyılarımızda hiçbir sanayinin kurulmayacağını kayda bağlamıştı ve 1957'ye kadar oralarda hiçbir inşaa yoktu. Yedi sene harcadık. Esas inşaa, ancak 1958'den sonra başladı. Şu son iki yılda büyük gelişmeler gördük. Böylece, plan gibi ideolojik biçimlerin ekonomik gelişme ve gelişme haddi üstünde büyük etkileri olur.

38. ÜRETİM ARAÇLARININ ÜRETİMİNİN ÖNCELİKLİ BÜYÜMESİ; TARIM VE SANAYİNİN BİRLİKTE DESTEKLENMESİ

466. sayfada, üretim araçları üretiminin öncelikli büyümesi sorunu ele alınıyor.

Üretim araçlarının üretiminin öncelikli büyümesi, genişleyen yeniden-üretim için tüm toplumlarda ortak olan iktisadî bir kuraldır. Kapitalist toplumda üretim araçlarının üretimine öncelik tanınmaz ise genişleyen yeniden-üretim olamaz. Stalin döneminde ağır sanayinin öncelikli gelişmesine özel ağırlık verilmesinden dolayı, planlarda tarım ihmal edilmişti. Geçen yıllarda Doğu Avrupa'nın da benzer sorunları oldu. Bizim yaklaşımımız, ağır sanayinin öncelikli gelişmesini, tarım ve sanayinin birlikte desteklenmesinin (aynı zamanda kendine has öncelikli yönleri olan diğer müşterek programların da) şartı haline getirmek oldu. Tarım kazançları olmazsa, çok az sorun çözülebilir. 1960'da yürürlüğe girmesine rağmen, tarım ve sanayinin birlikte desteklenmesini önermemizin üstünden şimdi 4 yıl geçti. Tarımı ne kadar önemseydiğimiz, tarıma ayırdığımız çelik madde miktarında ifadesini bulur. 1959'da sadece 590.000 ton ayırdık, ancak bu yıl (sulama tesisleri de dahil olmak üzere) 1,3 milyon ton ayırdık. İşte bu, tarım ve sanayinin, gerçek birlikte desteklenmesidir.

Burada kitap, 1925 ile 1958 arasında Sovyetler Birliği'nde tüketim mallarının 16.5 kerelik bir artış gösterdiğinden, üretim araçları üretiminin ise 103 kere arttığından söz ediyor. Sorun, 103:15.6 oranının ağır* sanayinin gelişmesine yararlı olup olmadığıdır. Ağır sanayinin hızlı gelişmesini istiyorsak, herkes insiyatif göstermeli ve şevkini korumalıdır. Ve bunu istiyorsak, tarım ve sanayinin birlikte desteklenmesini mümkün kılmalıyız. Hafif ve ağır sanayi için de aynı şekilde.

Eğer tarım, hafif sanayi ve ağır sanayinin aynı zamanda ve yüksek bir hız ile gelişmesini mümkün kılsak, ağır sanayinin gelişmesiyle birlikte halkın geçiminin

de uygun bir şekilde yükselmesini garanti edebiliriz. Bizim deneyimlerimiz kadar Sovyetler Birliği'nin deneyimleri de, tarımın gelişmemesinin, hafif sanayinin gelişmesinin ağır sanayiye zararlı olacağını kanıtlar.

39. «DAĞILIM BELİRLEYİCİDİR.» HATALI BİR GÖRÜŞ

Kitap 20. bölümde şöyle diyor: «Devlet yönetimindeki sanayide yükselmenin ön şartı, sosyalist üretimin gelişmesi sırasında, işçilerin bireysel maddî çıkarlarına duydukları ilgiyi kullanmak olmuştur.» 21. bölümde. «Ulusal sanayileşme mücadelesinde önemli bir görevi yerine getirmek için, emeğe göre dağılım yasasını kullanarak (işçinin bireysel çıkarı ile sosyalist üretimin çıkarlarını birleştiren bir yasa) ekonomik muhasebeyi tümüyle uygulayın.» diyor. 25. bölümde: «Sosyalist sistemin hedefleri, işçilerin üretimi arttırmak için çetin çabalar harcamayı candan istemesine neden olur ve maddî çıkardan dolayı personeli, kendi emeklerinin ürünleri ile ilgilenmeye iter. Bu, sosyalist üretimin gelişmesi için önemli bir itici güçtür.» «Bireysel maddî çıkara duyulan ilgi» den bu şekilde bir mutlaklık yaratmanın, artan bir bireycilik tehlikesine yol açması kaçınılmazdır.

452. sayfada, emeğe göre dağılım, «tüm işçilerin, maddî yarardan dolayı üretimin artırılması için düzenlenen planların uygulamasına ilgi göstermelerine neden olur, bu yüzden sosyalist üretimin belirleyici itici güçlerinden biridir.» deniyor. İnsan, «Eğer sosyalist üretimin yönünü, sosyalizmin temel iktisadî yasaları belirliyorsa, bireysel maddî çıkarın üretimin itici bir gücü olduğu iddiasına nasıl varılabilir?» diye sormaktan kendini alamıyor. Tüketim mallarının dağılımını belirleyici bir itici güç olarak ele almak, dağılımı belirleyici görmek

* Yalnız 1967 baskısında

hatasına düşmektir. *Gotha Programının Eleştirisinde* Marx, «Dağılım herşeyden önce üretim araçlarının dağılımı olmalıdır: Üretim araçları kimin elindedir? Belirleyici soru budur. Tüketim mallarının dağılımını, üretim araçlarının dağılımını belirler.» demiştir. Tüketim mallarının dağılımını belirleyici itici güç olarak görmek, Marx'ın doğru görüşünü çarpıtmaktadır ve ciddi bir teorik yanlıştır.

40. SİYASETİN EGEMENLİĞİ VE MADDİ TEŞVİK

452. sayfanın 2. paragrafına göre, parti örgütünün yeri, yerel iktisadî organlardan sonra geliyor; bu sonucudur, merkezi hükümetin dolaysız yönetimi altında, önderler haline gelir. Bu bölgelerde, yerel parti örgütleri siyasi önderliği ele geçiremezler, tüm olumlu güçleri yeterince seferber etmelerine imkân yoktur. Kitap 457. sayfada, kitlelerin yaratıcı eylemlerini kabul etmesine rağmen, yine de «Komünist inşayı hızlandırmanın en önemli şartlarından biri, kitlelerin, ulusal iktisadî gelişme planlarını tamamlamak ve bunları aşmak için verilen mücadeleye katılmalarıdır.» diyor. Ayrıca, 477. sayfa, «Çiftlik personelinin insiyatifi, tarımın geliştirilmesinde belirleyici bir etmendir.» diyor. Kitle mücadelesini «önemli bir etmen» olarak görmek, kitlelerin tarihin yaratıcıları olduğu ilkesine açıkça itaat etmektir. Hiçbir durumda, tarih, kitlelerin yerine planlamacıların yaratığı birşey olarak görülemez.

Kitap hemen sonra şu noktayı vurguluyor, «Başlangıç olarak, maddî teşvikleri kullanmalıyız.» Bu sanki, kitlelerin yaratıcı eyleminin maddî yararlarla telkin edilmesi gerekir, gibi bir anlam taşıyor. Kitap, her fırsatta, insanları boş ümitlerle cezbetmenin çekici bir

aracıymış gibi, bireysel maddî yararı tartışıyor. Bu, birçok iktisat işçisi ve önder personelin ruhi durumunun ve politik-ideolojik çalışmayı vurgulamanın ihmal edilmesinin yansımasıdır. Bu durumda, maddî teşviklere güvenmekten başka seçenek yoktur. «Herkesten yeteneğine göre, herkes emeğine göre» sloganının ilk yarısı, en büyük çabanın üretime harcanması gerektiği anlamına gelir. Sloganın ilk yarısını ayırıp, tek yanlı bir şekilde, sadece maddî teşvikten bahsetmek neden? Maddî teşvikler için böylesi bir propaganda kapitalizmi yenilmez kılacak!

41. DENGELİK VE DENGESİZLİK

432. sayfada 1. paragraf hatalı. Kapitalist teknolojinin gelişmesi bazı yönlerden dengeli, bazı yönlerden dengesizdir. Asıl önemli nokta, teknolojik gelişmede denge ve dengesizliğin, kapitalizm ve sosyalizmde farklı olduğudur. Sosyalizmde denge ve dengesizlik vardır, örneğin; Kurtuluşun ilk döneminde, jeolojik projelerde çalışan 200'ü ancak aşan işçimiz vardı ve beklentilerimiz ulusal ekonominin gelişme ihtiyaçları ile bağdaşmaktan uzaktı. Birkaç yıllık yoğun çabalardan sonra, yeni dengesizlikler doğunca, durum hemen-hemen düzeltilmişti. Şu anda Çin'de müthiş bir kol işçisi yoğunluğu vardır, bu durum üretimi geliştirme ve emek üretkenliğini arttırmanın gerektirdikleri ile bağdaşmamaktadır. Büyük bir teknolojik devrim başlatmak ve bu dengesizliği çözmek, bu yüzden gereklidir. Yeni bir teknik kesimin her ortaya çıkışında, teknolojik gelişimin dengesizliği kaçınılmaz olarak dikkatleri çekecek hale gelecektir. Örneğin; şimdi daha ileri teknoloji ile uğraşyoruz ve birçok şeyin uyumsuzluğunun bilincindeyiz. Ancak bu Soyvet Kita-

bı, yalnız kapitalizmdeki bir miktar dengeyi reddetmekle kalmıyor, sosyalizmdeki bir miktar dengesizliği de reddediyor.

Hem teknoloji, hem de ekonomi böyle gelişir. Kitap, sosyalist üretimin gelişmesinin dalgalı ilerleyişini tanıtmıyor gibi görünüyor ve sosyalist ekonominin gelişiminden kusursuz, inişsiz-çıkışsız, dümdüz bir doğruymuş gibi söz ediyor. Bu düşünülemez bir şey. Hiçbir gelişme doğrusu düz değildir. Ya dalgalı, ya da sarmaldır. Bizim günlük çalışmalarımızın bile böyle bir kalıbı var. Çalışmaya başlamadan önce başka bir şey yaparız. Daha sonra birkaç saat dinlenmemiz gerekir. Gece-gündüz demeden, durmadan çalışamayız. Bir gün çok çalışırsak, ertesi gün daha az çalışabiliriz. Bundan da öte hergün, aynı yaratıcı güçle çalışamayız. Bütün bunlar dalgalı şekillerdir. Denge, dengesizliğe görelidir. Dengesizlik olmadan denge olmaz. Herşeyin gelişmesi dengesizliklerle nitelenmiştir. Dengenin talep edilmesinin nedeni budur. Denge ve dengesizlik arasındaki çelişki, çeşitli bölge ve kesimlerin her bölümünde, durmadan beliren, durmadan çözülen bir şekilde vardır. Birinci yıl için bir plan bulunduğu zaman, ertesi yıl için de bir tane bulunmalıdır. Yıllık bir plan, çeyrek yıllık bir planı, o da aylık bir planı gerektirir. 12 ayın her birinde denge ile dengesizlik arasındaki çelişkiler çözülmelidir. Yeni dengesizliklerin yeniden meydana gelmesi, bilhassa bu gerekçe, bizi planları sürekli gözden geçirmeye zorlamalıdır.

Ancak kitap, çeşitli sorunların araştırılmasında diyalektik yöntemi uygulayamamış. Ulusal ekonominin planlı oranlı gelişmesinin yasalarına ayrılan bölüm epey uzun, ancak denge ve dengesizlik arasındaki çelişkiye hiç değinilmemiş.

Sosyalist toplumun ulusal ekonomisinin planlı, oran-

lı bir gelişmesi olabilir, bu da dengesizliklerin düzenlenmesini mümkün kılar. Ancak dengesizlik ortadan kalkmaz. «Dengesizlik şeylerin doğasındadır». Özel mülkiyet yok edildiğinden, ekonominin planlı örgütlenmesi mümkün oldu. Giderek, bu da birçok görece dönemsel* denge yaratmak için dengesizliğin nesnel yasalarını bilinçli olarak kontrol etmeyi ve kullanmayı mümkün kıldı.

Eğer üretici güçler öne geçerse, üretim ilişkileri üretici güçlerle uyum sağlayamaz, üstyapı da üretim ilişkileriyle uyum sağlayamaz. Bu noktada, üretici güçlerle uyum sağlamaları için üstyapı ve üretim ilişkilerinin değiştirilmesi gerekecektir. Kimileri, üretim ilişkileri ve üstyapı arasında, üretim ilişkileri ile üretici güçler arasında dengeye yalnızca görece olarak ulaşabileceğini söylüyor, neden olarak da, üretici güçlerin her zaman ilerlemekte olduğunu, böylece dengesizliğin her zaman sözkonusu olduğunu getiriyorlar. Denge ve dengesizlik bir çelişkinin iki ucudur, bunlardan dengesizlik mutlak, denge görelidir. Bu böyle olmasaydı; ne üstyapı, ne üretim ilişkileri, ne de üretici güçler gelişmezdi, toslaşarlardı. Denge, görece, dengesizlik mutlaktır. Bu, sosyalist toplum için geçerli olduğuna inandığım evrensel bir yasadır. Çelişki ve mücadele mutlaktır; birlik, ittifak ve dayanışma geçici, dolayısıyla da görelidir. Planlama ile ulaşılan çeşitli dengeler dönemsel, geçici, şartlı; dolayısıyla görelidir. Şartsız, sonsuz bir denge durumunu kim düşleyebilir? Sosyalizmin iktisadi sorunlarını araştırmak için, üretici güçler, üretim ilişkileri ve üstyapı arasındaki denge ve dengesizlikleri rehber olarak kullanmamız gerekir.

Siyasal iktisadın esas inceleme konusu üretim ilişkileridir. Ancak, üretim ilişkilerini açık bir şekilde ince-

* sadece 1969 baskısında.

leyebilmek için, üretici güçleri ve üstyapının üretim ilişkileri üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini de birlikte incelemek gerekir. Kitap devlete değiniyor ama hiçbir zaman bunu derinlemesine incelemiyor. Bu bir ihmaldir. Kuşkusuz siyasal iktisadi çalışma sürecinde, üretici güçlerin ve üstyapının incelenmesi, gereğinden fazla geliştirilmemelidir. Üretim ilişkilerinin incelenmesi fazla ileri giderse teknoloji ve doğal bilimlere haline gelir. Üstyapının incelenmesi fazla ileri giderse ulusal-devlet teorisi, sınıf mücadelesi teorisi haline gelir. Sosyalizm (Marksizm'in üç ögesinden biri) başlığı altında sunulanlar inceleriz: sınıf mücadelesi teorileri, devlet teorileri, devrim ve parti teorileri, ve bundan başka askerî strateji ve taktikler, v.b.

Dünyada analiz edilemeyecek şey yoktur. Ancak şartlar değişir, özlere de öyle. Birçok temel kategori ve yasa—örneğin zıtların birliği—uygulanabilir. Eğer sorunları bu şekilde incelersek, sorunları bu şekilde çözümlersek, sağlam, bütünlüklü bir dünya görüşü ve metodoloji sahibi olacağız.

42. «MADDİ TEŞVİKLER»

486. sayfa şöyle diyor: «Sosyalist aşamada emek henüz toplumun tüm bireylerinin yaşamında esas ihtiyaç haline gelmemiştir, bu yüzden emeğin maddî olarak teşvik edilmesinin büyük bir önemi vardır.» Burada «tüm bireyler» aşırı geneldir. Lenin, toplumun bir bireyi idi. Onun emeği, yaşamının «esas ihtiyacı» haline gelmemiş miydi?

486. sayfa şu noktayı getiriyor: Sosyalist toplumda iki tür birey vardır; görevlerini bağlılıkla yerine getiren çoğunluk ve görevleri hakkında dürüst olmayan azınlık.

Bu doğru bir şekilde analiz edilmiş. Fakat bu sonuncu grubu kazanmak istiyorsak yalnızca maddî teşvike güvenmemeliyiz. Bilinçlerini yükseltmek için onları eleştirmemiz ve eğitmemiz gerekir.

Kitabın bu bölümünde, görelî olarak çalışkan ve olumlu işçilerden söz ediliyor. Eşit şartlar altında, daha fazla üretecek olanlar bunlardır. Açıkça bir işçinin çalışkan ve hevesli olup olmadığını, teknik veya kültürel uzmanlaşma düzeyi değil, siyasî bilinci belirler. Teknik ve kültürel uzmanlaşma düzeyleri yüksek olan kimileri yine de ne çalışkan, ne de gayretlidir; düzeyleri daha düşük olan bazıları oldukça çalışkan ve gayretlidir. Bunun nedeni, ilk grubun düşük, sonuncunun yüksek siyasî bilincinde yatar.

Kitap, emeğin maddî teşvikinin «üretimde artışlar sağladığını» ve bunun «üretim gelişmesini kamçılayan belirleyici etmenlerden biri» olduğunu söylüyor. Ancak, maddî teşvik her yıl değişmeyebilir. Halk böyle bir teşvike her gün, ay veya yıl gerek duymayabilir. Teşviklerin azaltıldığı zor günlerde kişiler çalışmayı sürdürebilmelidir, hem de daha gayretli ve yoğun olarak. Kitap, maddî teşvikleri tek taraflı bir mutlaklık haline getirince, bilincin yükseltilmesine gerekli önemi vermeyi ihmal ediyor ve aynı ücret düzeyindeki kişilerin emekleri arasındaki farkların nedenlerini açıklayamıyor. Örneğin; 5. derecede²² bir grup gayet iyi, bir diğeri kötü, bir üçüncü de genelde iyi gidebilir. Onların mantığına göre, böyle farkların maddî teşviklerin aynı olmasına rağmen meydana gelmesi açıklanamayacak bir olgudur.

Maddî teşviğin önemi kabul edilse bile, bu hiçbir zaman tek bir ilke olamaz. Her zaman bir ilke daha vardır, yeni siyasî ideolojiden kaynaklanan ruhî esinlenme. Ayrıca, maddî teşvik sadece bireysel çıkar olarak irdelenemez. Aynı zamanda, bireysel çıkarın tabii olması ge-

rektiği kolektif yarar, geçici yararların tabi olması gerektiği uzun vadeli çıkarlar ve kısmi yararların tabi olması gerektiği tümün yararı vardır.

«Emeğin maddî teşviki, sosyalist rekabet» adlı kısımda, rekabetle ilgili iyi yazılmış birkaç bölüm var. Eksik olan, siyasetin irdelenmesi!

İlk olarak, insanları öldürecek kadar çalıştırmayın. İkinci olarak, sağlıklarını bozmayın, hatta bunu adım adım güçlendirmeye çalışın. Bu ikisi temel noktalar. Öbürlerine gelince, gerçekleştirilebilirse mükemmel, yoksa yine de iyi! İnsanların biraz bilince sahip olmalarını istiyoruz. Kitap, sanki gelecek nesillerin ve geleceğin üzerinde hiç durmuyor, sadece maddî teşvikler üzerinde duruyor, sürekli maddî teşvik yolundan yürüyor ve sanki sihirli bir değnekmiş gibi, bunu hemen bireysel teşvik ilkesine döndürüyor.

Bireysel çıkarların, tüm halkın çıkarları karşılandığı zaman karşılanacağını söylemiyorlar. Üzerinde durdukları bireysel yarar, gerçekte miyop bir bireycilik, kapitalizme karşı proleter sınıf mücadelesi verilen dönemden gelen ve kendini sosyalist inşa döneminde de gösteren ekonomist bir eğilimdir. Burjuva devrimleri döneminde, birçok burjuva devrimcileri kendi sınıfları ve sınıflarının gelecekteki nesileri için kahramanca fedakârlıklarda bulundular; fakat bunu kesin olarak bireysel çıkarları için yapmadılar.

Temel bölgelerde olduğumuz zaman, özgür (piyasanın denetiminde olmayan) bir arz sistemimiz vardı.²³ O zamanlar halk daha çetindi ve ayrıcalıklı muamele görmek için herhangi bir çekişme yoktu. Kurtuluştan sonra bir ücret sistemimiz oldu ve derecelerde anlaştık, fakat sorunlarımız sadece kat-kat fazlaştı. Birçok insan sık-sık mevki için mücadele etti ve birçok iknada bulunmamız gerekti.

Partimiz 20 yıl hiç yumuşamadan savaş verdi. Uzun bir süre, piyasa denetiminde olmayan bir arz sistemini işler kıldık. Kuşkusuz o dönemde temel bölgelerdeki tüm toplum bu sistemi uygulamıyordu. Ancak iç savaş döneminde bu sistemi uygulayanlar yüzbinlere yükseldi ve en azı onbinleri buluyordu. Japonya'ya Karşı Direniş Savaşında sayı yine bir milyonun üstünden birkaç milyona fırladı. Ta Kurtuluşun ilk dönemine kadar halkımız çok çalışarak ve kahramanca savaşarak eşitlikçi bir yaşam sürdürdü; sadece devrimci ruhun esinlemesine dayanarak, maddî teşviklere hiç bağlı olmadan. İç savaşın ikinci döneminin sonunda —daha önce ve daha sonra zaferler kazanmamıza rağmen— bir yenilgiye uğradık. Olayların bu şekilde gelişmesi ile maddî teşvikimizin olup olmaması arasında bağ yoktu. Siyasî ve askerî çizimizin doğru olup olmaması ile bağı vardı. Bu tarihî deneyler, sosyalist insanın sorunlarını çözmede çok önemlidir.

26. bölümde şöyle deniyor: «Sosyalist teşebbüslerde maddî çıkarları yüzünden kendi işlerinin sonuçları ile ilgilenen işçiler, sosyalist üretimi geliştirmede itici güçlerdir.» (Shf. 482)

27. bölümde şöyle deniyor: «Vasıflı emek görelî olarak yüksek ödüllendirilir. Bu, işçilerin kültürel ve teknik düzeylerini yükseltmelerini teşvik eder, bu da kafa ve kol emeği arasındaki farkın azalmasına neden olur.» (Shf. 501-503)

Buradaki önemli nokta, vasıflı emeğin yüksek ödüllendirilmesinin, vasıfsız işçileri, vasıflı işçi katmanlarına girmek üzere, düzeylerini sürekli yükseltmeye mahmurladığıdır. Bu, kültürel ve teknolojik düzeylerini, daha fazla para kazanmak için yükselttiler demektir. Sosyalist bir toplumda, kültür ve teknoloji çalışmak için okula giren her kişi, daha yüksek ücret için değil, sosyalist

inşa, sınaileşme, halka hizmet, kolektif çıkar için çalıştığını kabul etmelidir.

28. bölüm, «Emeğe göre dağılım, üretimin gelişmesini sağlayan en büyük güçtür,» diyor (Shf. 526). Bu sayfanın sonunda, sosyalizmde ücretlerin düzenli yükseldiğini açıkladıktan sonra, bu kitabın değiştirilmemiş üçüncü baskısı, «sosyalizmin kapitalizme temeldeki üstünlüğü kesin olarak buradadır,» diyecek kadar ileri gidiyor. Şimdi, sosyalizmin temelde ücretlerin düzenli yükseldiğinden dolayı kapitalizmden üstün olduğunu söylemek yanlıştır. Ücretler, tüketim mallarının dağılımıdır. Üretim araçlarının dağılımı olmazsa, üretilen malların, tüketim mallarının dağılımı olamaz. Sonuncusu, ilkinin doğrulanmasıdır.

43. SOSYALİST TEŞEBBÜSLERDE İNSANLARARASI İLİŞKİLER

500. sayfa, «sosyalizmde iktisadî önderlerin itibarı, kitlelerin bunlara duyduğu güvene bağlıdır.» diyor. Bu gerçekten iyi ifade edilmiş. Ancak, bu hedefe ulaşmak uğraş gerektirecek. Bizim deneyimimize göre, kadrolar gösterişi bir yana bırakıp kendilerini işçilerle bir tutmazlarsa, işçiler her zaman fabrikayı kendilerininmiş gibi değil, kadroların fabrikası imiş gibi göreceklidir. «Evin efendisi» tavrı, işçileri iş disiplini bilinçli bir şekilde gözlemlemeye isteksiz kılar. Sosyalizmde işçiler ile teşebbüsün önderleri arasında yapıcı bir işbirliğinin, üstünde çaba harcamak gerekmeden, kendiliğinden ortaya çıkacağını düşünmeyiniz.

Eğer, hem kol işçileri, hem de teşebbüs önderleri birleşik bir üretim kolektifinin üyeleri ise, o zaman «sosyalist teşebbüsler, niye kolektif rehberliği, yani parti ko-

mitesi rehberliğinde fabrika baş sorumluluğu sisteminin değil de 'tekil önderlik' sistemini yürürlüğe koyuyor?»

Siyasetin zayıfladığı zamanlardır ki, maddî teşviklerden sözetmekten başka bir seçenek yoktur. Kitap, bu nedenden dolayı, «İşçilerin maddî çıkarları yüzünden kendi emeklerinin sonuçları ile derinden ilgilenmeleri ilkesini tümüyle yürürlüğe koymak, sosyalist üretimi gitgide anlamak ve yükseltmek için temel güdüdür» diyerek devam ediyor.

44. YILDIRIM PROGRAMLAR, HIZLANDIRILMIŞ İŞ

505. sayfa şöyle diyor: «Hızlandırılmış iş öğesunu ortadan kaldırınız. Üretimi resmî yazılara göre, iyi dengelenmiş bir şekilde yürütünüz.» Değiştirilmemiş 3. baskıda bu cümle şöyle diyor: «'Yıldırım programlara' karşı mücadele vermeli ve önceden kararlaştırılmış programlara göre iyi dengelenmiş bir şekilde çalışmalıyız.» Yıldırım programları ve hızlandırılmış işin bu şekilde kesinkes reddi fazla mutlak.

Yıldırım programları tümüyle reddedemeyiz. Bunların kullanılması veya kullanılmaması zıtların birliğidir. Doğada hafif esintiler ve seyrek yağmurlar vardır ve de kuvvetli rüzgârla, şiddetli yağmurlar vardır. Yıldırım programlarının kullanımı görünür ve kaybolur, dalga gibi. Üretimdeki teknolojik devrimde yıldırım programlarının gerekliliği sürekli artar. Tarımda mevsimlerle göğüs göğüse savaşmalıyız. Dramın bir doruğu olmalı. Yıldırım programları reddetmek, gerçekte doruğu reddetmektir. Sovyetler Birliği, Birleşik Devletler'e yetişmek istiyor. Biz, Sovyetler'in düzeyine, onların harcadığı zamandan daha az bir zamanda ulaşmak istiyoruz. Bu bir çeşit yıldırım programıdır.

Sosyalist rekabet, geri kalmışın ilerdeki yetişmesi demektir. Bu ancak yıldırım programlar yoluyla mümkündür. Ülkeler arasında olduğu kadar bireyler, birimler teşebbüsler arasındaki ilişkilerin hepsi de rekabetçidir. Eğer ilerdekilere yetişmek isteniyorsa, bunu yıldırım programlı başarmak elde değildir. Devrim veya inşa idari emirlerle yürütülürse (örneğin, idari emirlerle toprak reformunu gerçekleştirmek veya kooperatifler örgütlemek) üretimde düşme olması kaçınılmazdır; kitlelerin seferber edilmemiş olacağından dolaydır bu, yıldırım programlar yüzünden değil.

45. DEĞER YASASI VE PLANLAMA

521. sayfada doğru olan küçük baskılı bir bölüm var; eleştirel ve sorunları birleştiren bir bölüm.

Değer yasası, planlamanın bir aracı olarak hizmet ediyor. İyî. Ancak değer yasası, planlamanın esas temeli olmamalıdır. Büyük atılımı değer yasasının gerekleri temelinde değil, sosyalizmin temel iktisadî yasaları ve üretimi genişletme ihtiyacı temellerinde gerçekleştirdik. Eğer herşey dar bir şekilde değer yasası bakış açısından gözlenirse, İleri Atılım'ın kaybedilenlere değmediğinin söylenmesi ve geçen senenin demir ve çelik üretme çabalarının boşa harcanmış emek olarak yargılanması gerekirdi. Üretilen yerel çelik nicel ve nitel olarak düşüktü ve devletin birçok kayıp vermesi gerekiyordu. İktisadî sonuçları önemli değildi, v.b. Kısmi vadeli görüş, kampanyanın bir kayıp olduğudur; ancak, baştanbaşa uzun vadeli görüş ise kampanyanın çok değerli olduğudur. Çünkü tüm bir iktisadî inşayı mümkün kılmıştır. Tüm ülkede demir ve çelikte yeni atılımlar yapılmış ve birçok sınaî merkez kurulmuştu. Bu, adımımızı daha

büyük atmamızı sağladı.

1959 kışında 75 milyondan fazla insan ülke çapında sulama tesislerinde çalışıyordu. Temel sulama tesisleri sorununu çözmek için iki tane büyük ölçekte kampanya örgütlenme yöntemi uygulanabilirdi. Bir, iki veya üç yıl söz konusu olduğunda, bu kadar emek için harcanan tahılın değeri doğal olarak çok yüksekti. Ancak, daha uzun vadeli açıdan bakarsak, kampanya tahıl üretimini epeyce arttırabilir, canlandırabilir, tarımsal üretimi ve dolayısıyla metaların birim kazanç başına değerini istikrara kavuşturabilir. Sonra bütün bunlar halkın tahıl ihtiyacını karşılamaya yönelir.

Tarım ve hafif sanayinin sürekli gelişmesi, ağır sanayi için daha fazla birikim sağlar. Bu da uzun dönemde halkın yararınadır. Köylüler ve tüm ülke halkı, devletin ne yaptığını, para kazanıp kazanılmadığını gördükçe karşı çıkmayıp, destekleyeceklerdir. Köylülerin kendi içlerinden sanayiye destekleme sloganı öne sürülmüştür. İşte bu bir kanıttır. Lenin gibi Stalin de «Sosyalist inşa döneminde köylülük devlete vergi ödemelidir.» demiştir. Çin'deki köylülerin büyük çoğunluğu, olumlu bir tavırla «vergi gönderiyor». Sadece varlıklı ve orta halli köylüler —köylülüğün yüzde 15 kadarı— arasında hoşnutsuzluk vardır. Tüm Büyük Atılım ve Halk Komünleri kavramına karşı uluyorlar.

Özetle; planlara, fiatlardan öncelik tanırız. Tabii ki fiyatları önemsemememiz edemeyiz. Birkaç yıl önce canlı domuzların alım fiyatını yükselttik ve bunun domuz yetiştiriciliğine olumlu etkisi oldu. Fakat bugünkü büyük ölçekte, ülke çapındaki domuz yetiştiriciliği için asıl güvendiğimiz şey planlamadır.

521. sayfa, kolektif çiftliklerin pazarlarında fiyatlama sorununa değiniyor. Onların kolektif çiftlik pazarları fazla özgürdür. Bu pazarlarda fiyatları düzenlemek

için sadece devletin iktisadî gücünü kullanmak yeterli değildir. Önderlik ve denetim de gereklidir. Birinci aşamada, pazarlarımızda fiyatlar hükümet tarafından, belirli sınırlar içinde tutulmuştu. Böylece küçük özgürlüklerin büyük özgürlükler haline gelmesi önlenmişti.

522. sayfa şöyle diyor: «Değer yasasına egemen olmamızın sayesinde, yasanın kapitalizme yüklediği üretim anarşisi veya toplumsal emek-gücünün sarfiyatı sosyalist bir ekonomide görülmez.» Bu, değer yasasının etkilerini abartıyor. Sosyalist toplumda bunalımların meydana gelmemesinin esas nedeni mülkiyet sistemidir: Yani sosyalizmin temel yasaları, üretim ve dağılımın ulusal planlaması, rekabet veya anarşinin olmayışı, v.b., yoksa değer yasasına egemen olmamız değil. Söylemeye bile gerek yok; kapitalizmin iktisadî bunalımları da mülkiyet sistemi ile belirlenir.

46. ÜCRET BİÇİMLERİ

530. sayfada ücret biçimleri tartışılırken, parça başı ücretin esas, saat başı ücretin ise tamamlayıcı olarak ele alınması savunuluyor. Biz tam tersini yapıyoruz. Parça başına ücretin tek yanlı bir şekilde vurgulanmasının genç ile yaşlı, güçlü ile güçsüz emekçiler arasında çelişkiler doğurması kaçınılmazdır ve işçiler arasında «büyük balığı yakalamak» psikolojisi yaratacaktır. Bu, kolektif hedefin değil, bireysel gelirin birincil kaygı olmasına neden olur. Parça başı ücret sisteminin teknolojik yenilikleri ve makineleşmeyi önlediğine dair veriler bile vardır.

Kitap, parça başına ücretin otomasyona uygun olmadığını kabul ediyor. Bir taraftan otomasyonu çok geliştirmek istediklerini söylüyorlar; diğer taraftan

parça başına ücretin yaygın bir şekilde kullanılmasını istediklerini söylüyorlar. Burada bir çelişki var.

Biz, saat başı sistemi ve de ödüllendirmeyi yürürlüğe koyduk. Örneğin, son iki yıldaki yılsonu «ileri atılım» ödülleri. Hükümet ve eğitim işçileri dışında, tüm memur ve işçiler, değişen, ve o birimlerde çalışan memur ve işçilerin kendilerince belirlenen miktarlarda yılsonu ileri atılım ödülleri aldılar.

4. FİYATLAR HAKKINDA İKİ SORUN

İncelemeye değer iki tane sorun var.

İlki, tüketim mallarının fiyatlanması. Kitap «Sosyalizm ötedenberi, tüketim malları fiyatlarının, tüm halkın yararına düşürülmesi politikasını uygulamaktadır» diyor. Bizim yaklaşımımız, genel olarak fiyatların ne yükselmesine, ne de alçalmasına izin vermeden, bunları dengede tutmaktır. Ücret düzeylerimizin düşük olmalarına rağmen, evrensel istihdam, düşük fiyat ve kiralalar, memur ve işçilerimizin yaşam düzeylerini yeterince yüksek tuttu. Son tahlilde fiyatların sürekli düşürülmesinin mi, yoksa bunların, ne düşürülmesi, ne de yükseltilmesinin mi tercih edileceği incelemeye değer bir sorundur.

Diğer sorun, ağır ve hafif sanayi ürünlerinin fiyatlanması ile ilgili. Görelî olarak, ilkinin fiyatları düşük, ikincisinin ise yüksektir. Biz tersini yapıyoruz. Neden? Son tahlilde hangisinin daha iyi bir yol olduğu incelemeye değer bir sorundur.

**48. YABANCI VE YERLİNİN; BÜYÜK, ORTA VE KÜÇÜĞÜN
BİRLİKTE DESTEKLENMESİ**

547. sayfa, inşa fonlarının dağıtılmasına karşı çıkıyor. Eğer hiçbirinin zamanında tamamlanamayacağını düşünerek, çok fazla esas projeye girilmemesi gerektiğini kastediyorlarsa, o zaman kuşkusuz aynı fikirdeyiz. Ancak, esas inşa sırasında küçük ve orta ölçekli projelere karşı çıkılması gerektiği sonucuna varıyorlarsa, o zaman aynı fikirde değiliz. Çin'de yeni esas sanayi merkezleri, 1958'de çok sayıda gelişen orta ve küçük ölçekteki teşebbüsler temelinde kurulmuştur. Çelik ve demir sanayilerindeki ilk anlaşmalara göre, gelecek sekiz yıl içinde yirmidokuz büyük, yaklaşık yüz orta ve ve birkaç yüz küçük ölçekte merkezin inşası tamamlanacaktır. Orta ve küçük ölçektekilerin demir ve çelik sanayileri üzerinde daha şimdiden büyük etkileri olmuştur. 1959 söz konusu olduğunda, ülke çapında ham demir üretimi 20 milyon tonu geçmiştir, bunun yarısı orta ve küçük ölçekteki teşebbüslerde üretilmiştir. Gelecekte de orta ve küçük ölçekli teşebbüsler, demir ve çelik sanayilerinin gelişmesi açısından büyük önem taşıyacaklardır. Birçok küçük teşebbüs orta teşebbüs ha-

line gelecek, birçok orta ise büyük; geride kalmış olanlar ilerleyecek, yerel olanlar yabancılara benzeyecek, gelişmenin nesnel yasası budur.

İleri bir teknoloji benimseyeceğiz, fakat bu bir süreye için geri teknolojinin gerekliliğini inkâr edemez. Tarihin başlangıcından beri, devrimci savaşları hep silâhları eksik olanlar kazandı, silâhlarda avantajlı olanlar kaybetti. İç savaş, Japonya'ya Karşı Direniş Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sırasında, ülke çapında siyasî gücümüz ve çağdaştırılmış askerî teçhizatımız yoktu. Eğer en çağdaş silâhlara sahip olunmayınca savaşlamıyorsa, bu kendi kendini silâhsızlandırma ile eşitir.

Kitabın anlattığı şekilde (Shf. 420) çok yönlü bir makineleşmeyi 20. yüzyılda gerçekleştirme isteğimiz hâlâ tamamlanmamış görünüyor; herhalde 30. yüzyılda da öyle olacak. Gelecekte, yetersiz makineleşmeden dolayı, kısmî makineleşme ve yerli araçlarımızın geliştirilmesi çağrısı yapacağız. Şimdilik genel otomasyonu geciktiriyoruz. Makineleşme tartışılmalı, ancak bir oran duygusu ile. Eğer makineleşme ve otomasyon fazla büyütülürse halkın kısmî makineleşmeyi ve yerli yöntemlerle üretim yapmayı hor görmesi kaçınılmaz olacaktır. Geçmişte herkes yeni teknoloji, yeni makine, büyük-ölçek, yüksek standart istediği zaman böyle sapmalarımız vardı; yerli olan, orta veya küçük olan hor görülüyordu. Bu eğilimi, yerli ve yabancıyı, büyük ve orta ve küçüğü birlikte teşvik ettikten sonra yendik.

Şu anda tarımın kimyasallaşmasını önermedik. Bunun bir nedeni, önümüzdeki birkaç yıl içinde fazla gübre üretmeyi beklememizdir (Ve elimizdeki az miktarda gübre de sınaî tahıllarda yoğun bir şekilde kullanılmaktadır). Bir başka neden ise, eğer kimyasal maddelere yönelirsek, herkesin bunda odaklaşıp domuz yetiştiriciliğini ihmal edeceğidir. İnorganik gübre de gerekli-

dir, ancak bunlar organiklerle birleştirilmelidir; tek başlarına toprağı sertleştirirler.

Kitap, her kesimde yeni tekniklerin benimsenmesinden söz ediyor. Ancak bunu yapmak kolay değildir. Her zaman adım-adım bir gelişme süreci izlenmelidir. Bundan başka, bazı yeni makineler kullanılmaya başlandığında bile, eskilerden birçoğu kalır. Kitap, yeni teşebbüsler inşa ederken ve teçhizatı yenilerken, varolan makine ve mekanik teçhizatı akılcı bir şekilde ve son haddine kadar kullanıma sokulmalıdır, derken doğru söylüyor (Shf. 427). Gelecekte işler farklı olmayacak.

«Büyük» ve «yabancı»ya gelince, bunların üstünde «yeni büyüme için kendimize güvenmeliyiz» ruhu ile çalışmalıyız. 1958'de batıl inançlardan kurtulmak ve kendi bileğimize güvenmek hakkında sloganlar attık. Olgular, kendi başımıza çalışmanın tümüyle mümkün olduğunu gösteriyor. Geçmişte geri ülkeler, ileri kapitalist ülkelere yetişmek için yeni tekniklerin uygulanmasına güveniyordu. Sovyetler Birliği de kapitalist ülkelere yetişmek için, aynı şekilde, ileri teknolojinin uygulanmasına güveniyor. Biz de aynısını yapmalıyız ve yapabiliriz.

49. HANGİSİ ÖNCE; TRAKTÖR MÜ, KOOPERATİF Mİ?

563. sayfa şöyle diyor: «1928'de baştan başa kolektifleştirmenin başlangıcında, ilkbahar tahıl bölgelerinin yüzde 99'u tahta ve atla çekilen sabanlarla sürülüyordu.» Bu olgu, kitabın «traktörler kooperatiflerden önce gelmelidir» iddiasını çürütüyor. Aynı sayfada, «sosyalist üretim ilişkileri, tarımsal üretim güçlerinin gelişmesi ve tarımsal teknolojinin ilerlemesi için geniş bir alan açtı,» deniliyor. Bu doğrudur.

İlkönce üretim ilişkileri değiştirilmelidir ve ancak ondan sonra üretim güçleri geniş bir şekilde geliştirilebilir. Bu kural evrenseldir. Doğu Avrupa'nın bazı ülkelerinde kooperatifler fazla faal bir şekilde örgütlenmemişlerdi, bunlar bugün bile tamamlanmamış bir şekilde durmaktadır. Bunun esas nedeni yeterince traktöre sahip olmamaları değil (görece bizden çok daha fazla traktörleri vardı), toprak reformlarının yukarıdan aşağıya bir kraliyet bağıışı gibi inmesi idi. Toprak kotalarla mülksüzleştirilmişti. (Bazı ülkelerde 100 hektardan daha küçük çiftliklerde mülksüzleştirmeye gidilmemişti). Mülksüzleştirme işi yürütmenin emri ile yapılmıştı; ve toprak reformundan sonra, demiri sıcağa dövmek yerine, beş veya altı yılın fazla birşey yapmadan geçmesine izin verildi. Biz tam tersini yaptık. Biz bir kitle çizgisi²⁴ yürürlüğe koyduk; toprak ağası sınıfına karşı sınıf mücadelesi vermeleri, bunların toprağını adam başına bölüştürerek dağıtmaları için yoksul ve aşağı-orta köylüleri ayaklandırdık. (Bu kırsal bölgelerde büyük bir devrimdi). Hemen sonra, bunu karşılıklı yardım ve kooperatif hareketleri takip etti. Ve bu noktadan itibaren, adım-adım ilerleyerek, köylüleri sosyalizm yoluna götürdük. Kitlesele bir parti ve ordumuz vardı. Güçlerimiz güneye gidince, her eyalete, eyalet, bölge, il ve bucak düzeylerinde çalışmalar yapmak üzere kadro müfrezeleri yerleştirildi. Güçlerimiz varır varmaz köylere derin bir şekilde sızar, «yoksulları, acılarından öğrenmek üzere ziyaret eder,» «kök salıp bütün öğeleri toparlar», yoksul ve aşağı-orta köylülerin aktif öğelerini örgütlerdi.

50. İKİ HEDEF; BÜYÜK VE KAMUSAL

Sovyetler Birliği'ndeki kolektif çiftlikler iki kere

birleşmeye uğradı. Birleşince, çiftliklerin sayısı önce 250.000'den 93.000'in üstünde bir sayıya, daha sonra ise yaklaşık 70.000'e indi. Kuşkusuz, gelecekte de tekrar birleşip genişleyeceklerdir. Kitap şöyle diyor (Shf. 568): «Kolektif çiftliklerdeki üretim ilişkilerini güçlendirmeli, geliştirmeli ve kolektif çiftliklerin içinde kamuca kullanılacak üretim teşebbüsleri örgütlemeliyiz.» Aslında burada anlatılanlar ile bizim kendi yöntemlerimiz arasında birçok benzerlik var, onlar sadece başka şekilde ifade ediyorlar. Gelecekte yaklaşımları bizim gibi olsa bile, *komün* terimini kullanacakları şüpheli. İfade ve terminolojideki değişiklikler, önemli bir sorunu da içermektedir; yani bir kitle çizgisinin yürürlüğe konup konmadığı.

Kuşkusuz, Sovyetler Birliği'nin büyük ölçekteki kolektif çiftlikleri aile ve nüfus yönünden bizimkilere ileride de benzemeyebilir; çünkü onların tarımsal nüfusu dağınmış ve topraklarının alanı da büyüktür. Ancak, bu nedenden dolayı kolektif çiftliklerinin daha fazla genişlemelerine gerek kalmadığını kim söyleyebilir? Sinkiang ve Chi'inghai gibi yerlerde, çok toprağa az insan düşmesine rağmen, komünlerin hâlâ büyümesi gereklidir. Güney eyaletlerdeki bazı iller de (örneğin Kuzey Fukien) benzer koşullar altındadırlar ve bunların büyük komünleri vardır.

Komünleri büyütme önemli bir meseledir. Nicel değişiklikler, kaçınılmaz olarak nitel değişikliklere yol açar, bu değişiklikleri teşvik eder. Halk komünlerimiz iyi bir örnektir. —«Büyük ve kamusal!» ilkönce «Büyük!» geliyor— bu «Kamusal»ın düzeyini yükseltecek. Bu, nicel değişiklikler kısmî nitel değişikliklere yol açar anlamına gelir.

51. MADDİ ÇIKARIN VURGULANMASININ TEMEL NEDENİ NEDİR?

Kolektif çiftlik sistemi hakkındaki bölümde, sürekli bir şekilde bireysel maddî çıkarlar tartışılıyor (Shf. 565, 571, v.b.). Maddî çıkarın böylesine özel bir şekilde vurgulanmasının bir nedeni var. Stalin döneminde kolektif çıkar fazla vurgulanmıştı; bireysel kazanç ihmal edilmişti. Kamu fazla vurgulanmış, özel az vurgulanmıştı. Şimdi ise karşı uçtalar, maddî teşviği fazla vurguluyorlar, kolektif yararı ihmal ediyorlar. Eğer bu süreçte ısrar ederlerse, şüphesiz yine karşı tarafta bulacaklar kendilerini.

«Kamusal», «Özel» ile ilişkilidir; ve özel, kamusal ile ilişkilidir, bir zıtların birliği. Biri diğeri olmadan olmaz. Biz her zaman kamusal ve özelin birlikte düşünülmesinden söz ettik, ve tümüyle biri ya da öbürü diye birşey olmadığı, ama kamusalın özelden önce geldiği noktasını çok önceleri vurgulamıştık. Bireysel, kolektifin bir parçasıdır. Kolektif çıkar ilerlerse, bireyin hissesi de bunu takip ederek artacaktır.

İkilik, her zaman için, tüm şeylerin özelliğidir. Kuşkusuz, ikilik çeşitli somut biçimlerde tezahür eder, böylece şeylerin özellikleri değişir. Kalıtım ve değişim zıtların birliğinin ikililiğidir. İlki değilse sadece sonuncusu (değişim) olsaydı, bir sonraki nesil, bir öncekinden tümüyle farklı olurdu. Pirinç, artık onu pirinç yapan şey olmazdı; köpekler de, insanlar da öyle. Tutucu yanın iyi, olumlu bir işlevi olabilir. Yaşayan şeylere, kesintisiz değişikliğin ortasında, geçici bir değişmezlik ve denge verebilir. Böylece, geliştirilmiş pirinç hâlâ pirinç olur. Ancak değişimsiz kalıtım, ilerlemenin olmayacağı anlamına gelirdi ve gelişme dururdu.

577. sayfa şöyle diyor: «Kolektif çiftlikler, diferansiyel rantın düzenlenmesi için doğal ve iktisadî şartları hazırlar.» Diferansiyel rant, tümüyle nesnel şartlar tarafından belirlenmez. Aslında, sorun halkın eylemine bağlıdır. Örneğin; Hopei eyaletinde, Pekin-Hankow demiryolunun kenarında bir çok makineleşmiş kuyu var; ancak Tientsin-Pukow demiryolunda, bunlardan çok az var. Doğal şartlar birbirine benziyor, iletişim aynı derecede kullanışlı, ancak toprağın düzeltilmesi hiçbir zaman her yerde aynı değil. Bir yerin düzeltilmeyi kabul etmesinin (veya kabul etmemesinin) nedenleri olabilir veya değişen tarihî nedenler olabilir. Ancak herşeye rağmen esas nokta, eylemi yapanın halk olduğudur.

Hazır konuya girmişken şunu da söyleyelim; Şanghay'ın bazı dış bucaklarında doğru dürüst domuz yetiştirilebiliyor, diğerlerinde ise yetiştirilemiyor. Ch'ung Ming bucağında, önceleri, belirli doğal şartların, örneğin büyük sayıdaki göllerin, domuz yetiştirmeye uygun olmadığı düşünülmüştü. Ancak halk, zorluklara karşı duyduğu korkuyu attıktan ve yetiştiricilik işine olumlu bir tavır takındıktan sonra, yine bu doğal şartların, engel teşkil etmek bir yana, yarar sağladığı anlaşıldı. Aslında, sorun toprağı derin sürmek, iyi bahçivanlık yapmak, makineleşmek veya kooperatifleşmek de olsa, eylemi halk yapar.

Ch'ang P'ing'in bucağı olan Pekin, her zaman sel ve kuraklık belalarına uğramıştır. Ancak, Ming mezarlarındaki su deposunun inşasından sonra durumlar değişti. Bu yine, eylemi halkın yaptığını göstermez mi? Hunan'da Sarı nehri evcilleştirmek amacıyla yapılan boru hatlarını tamamlamak için, 1959 ve 1960'dan son-

ra 3 yıl daha harcamayı planlıyorlar. Bütün bunlar yine, eylemi halkın yaptığını gösterir.

53. ULAŞIM VE TİCARET

Ulaşım ve paketleme kullanım değerini arttırmaz, fakat değeri artırır. Kullanılan emek, toplumsal gerekli emeğin bir parçasıdır. Çünkü ulaşım ve paketleme olmasıydı; üretim süreci tamamlanamazdı, tüketim aşamasına girilemezdi, ve yaratılan kullanım değerinin gerçekleştiği söylenemezdi. Kömürü ele alalım; cevher kazıldıktan sonra demiryolu, gemi veya kamyonla müşteriye taşınmayıp, çıkarıldığı yerde bırakılırsa kullanım değeri gerçekleşmez.

585. sayfa, onlarda iki tane ticaret sisteminin bulunduğunu gösteriyor: devletçe yürütülen sistem ve kooperatif sistem. Buna ek olarak, «düzenlemeye tabi olmayan pazarlar» da var; yani kolektif çiftlik pazarları. Bizim yalnız bir sistemimiz var. Kooperatif ticaret ile devletçe yürütülen ticareti birleştirdik ve sistem şimdi işletilmesi kolay görünüyor. Her taraftan pek çok tasarruf sağlıyor.

587. sayfa, ticaretin kamusal denetiminden söz ediyor. Biz bunun için esas olarak partinin rehberliğine güveniyoruz. Siyasetin önceliği, kitlelerin denetimini sağlar. Ticarî işçilerin emeği toplumsal olarak gereklidir; ve onusuz üretim tüketim ile sonuçlanamaz (hem üretken tüketim, hem de bireysel tüketim).

54. TARIM VE SANAYİNİN BİRLİKTE DESTEKLENMESİ

523. sayfa, üretim araçlarının arttırılmasına öncelik tanınması yasasını irdeliyor. Kitabın değiştirilmemiş

3. baskısı, burada özellikle şuna değiniyor: «Üretim araçlarının arttırılmasına öncelik tanınması, sanayinin tarımdan daha hızlı gelişeceği anlamına gelir.»

«Tarımdan daha hızlı kalkınan sanayi», uygun bir şekilde ortaya konulmalıdır. Sanayi uygunsuzluğa varacak kadar vurgulanamaz, aksi halde kesinlikle zorluklar ortaya çıkar. Liaoning'i ele alalım. Birçok sanayisi olan bu eyaletin, toplam nüfusun üçte biri kadar kent nüfusu vardır. Buradakiler geçmişde, aynı zamanda tarımın güçlü bir şekilde gelişmesini sağlamadan, sanayiye öncelik tanımaya çalışmışlardı. Sonuçta ise, eyaletin tarımı kentsel pazarların tahıl, et ve sebze arzını sağlamayı garanti edemedi ve bunların hep başka eyaletlerden taşınması gerekti. Burada önemli nokta şudur: tarımsal emek büyük zorlamalar altındadır ve gerekli makinelere yeterince sahip değildir. Bu, üretimin gelişmesine sınırlar koymaktadır, büyüme görece yavaş olmaktadır. Şunu anlamayı becerememiştik ki, Kuzeydoğu gibi yerlerde, özellikle Liaoning'de tarımı sıkı tutmak gerekli idi. Görüldüğü gibi, sadece sanayinin sıkı tutulması vurgulanamaz.

Biz, tarım ve sanayinin —ağır sanayinin gelişmesine öncelik tanıyarak— birlikte gelişmesi gerektiğine inanıyoruz. «Birlikte destekleme» deyimi, büyümede öncelik tanımayı veya sanayinin tarımdan daha hızlı gelişmesini inkâr etmez. Aynı zamanda, «birlikte destekleme», gücümüzün eşit bir şekilde kullanılması da değildir. Örneğin, bu yıl yaklaşık 14 milyon ton çelik madde üretebileceğimizi hesapladık; bunun yüzde 10'u tarımsal teknolojik dönüşüm ve sulama tesislerinin inşasına ayrılacak. Kalan yüzde 90'ı, esas olarak, ağır sanayi, iletişim araçları ve ulaşım inşasında kullanılacak. Bu yılın şartlarında, bu tarım ve sanayinin birlikte desteklenmesidir. Bu, ağır sanayinin öncelikli gelişmesine

veya sanayinin* ivmeli gelişmesine zararlı olmayacaktır.

Polonya'da 30 milyon insan, buna karşılık yalnızca 480.000 domuz var. Şu anda et arzları kötü şekilde zorlanıyor. Polonya bugün bile tarımsal gelişmeyi gündeme getirmemiş görünüyor.

624. sayfa, «Değişik zamanlarda, geri kalmış olan tarım, hafif sanayi ve besin sanayinin gelişmelerinin hızlandırılması gerekir.» diyor. İyi ve güzel, ancak tarım ve hafif sanayideki geriliğin yarattığı dengesizlik ve uyumsuzlukların sadece «kısmi dengesizlik ve uyumsuzluklar» olduğu iddia edilemez. Bunlar, bütünlüğün sorunlarıdır.

625. sayfa, «Ne zaman olursa olsun, ağır ve hafif sanayi arasında doğru oranı korumak için, sermayenin akılcı bir şekilde tahsis edilmesi gerekir,» diyor. Bu paragraf tarım ve sanayiden değil, sadece ağır ve hafif sanayiden bahsediyor.

55. BİRİKİMİN STANDARTLARI

Bu, Polonya'da önemli bir sorun haline geldi. Gomulka, başlangıçta maddi teşvikleri vurguladı. İşçilerin ücretlerini yükseltti, fakat bilinçlerini yükseltmeyi ihmal etti; sonuç olarak işçiler sadece daha fazla para kazanmayı düşündüler ve işlerine doğru bir ruh hali ile yaklaşmadılar. Ücretlerdeki artışlar üretkenlikteki artışları geçti, ücretler sermayeyi yiyip bitiriyordu. Bu baskı bugün onları maddi teşviklere karşı çıkmaya ve ruhi esinlemeyi savunmaya zorladı. Gomulka «para halkın aklını satın alamaz» bile demiştir.

* 1967 baskısında, tarım

Maddî teşviklerin aşırı derecede vurgulanması hep karşıtına yol açıyorsa benziyor. Bir sürü çek yazmak, yüksek ücretli katmanı doğal olarak mutlu kılar; fakat geniş işçi ve köylü kitleleri çeklerini paraya çevirmek istediklerinde bunu yapamadıklarını görünce, «ruhi» öğeleri teşvik etmeye yönelmeye zorlanmak sürpriz değildir.

631. sayfada söylendiğine göre, Sovyetler Birliği'ndeki sermaye birikimi, ulusal gelirin dörtte birine ulaşmaktadır. Çin'deki rakamlar şöyle idi: 1957'de % 27, 1958'de % 36, 1959'da % 42. Gelecekte de % 30'un üstünde bir rakamı düzenli bir şekilde korumak mümkün olacak gibi görünmektedir. Esas sorun, üretimdeki büyük gelişmede yatmaktadır. Üretim artarsa ve birikimdeki yüzdeler biraz yükselirse, ancak o zaman halkın geçimi sonunda düzeltilebilir.

Tasarruf etmek ve büyük miktarda malzeme ve varlık biriktirmek, bizim düzenli sorumluluğumuzdur. Bunun sadece kötü şartlarda yapılması gerektiğini düşünmek yanlış olurdu. Zorluklar azaldığında tasarruf ve birikime gerek duyulmayacağına inanmak zordur.

56. KOMÜNİST DEVLET

639. sayfa şöyle diyor: «Komünizmin yüksek aşamalarında devlet gereksiz hale gelecek ve giderek yok olacak.» Bu yine de, bazı uluslararası şartları öngerektirecektir. Eğer devlet aygıtı senin değil de bir başkasının elinde ise, bu tehlikelidir.

640. sayfa, komünizmin kurulmasından sonra bile, emperyalist ülkeler varoldukça, devletin gerekli olmaya devam edeceğini söylüyor. Bu tavır doğrudur. Hemen sonra kitap, «Fakat böyle bir devletin doğası ve biçimini, komünist sistemin özel nitelikleri belirleyecektir.» diyor. Bu cümlelerin anlaşılması zor. Devletin doğası, karşıt güçleri baskı altında tutmak için bir aygıt olusudur. Böyle bir işlev ülke içinde artık gerekli olmasa bile, dış karşıt güçler açısından devletin baskıcı doğası değişmeyecektir. Devletin biçimi denen şey; silahlı kuvvetler, cezaevleri, tutuklamalar, idamlar, v.b.'den başka bir anlama gelmez. Emperyalizm varolduğu sürece, komünizme ulaşıldığı zaman bu biçimde ne gibi değişiklikler olacak?

57. KOMÜNİZME GEÇİŞ

641. sayfa diyor ki, «Sosyalist toplumda karşıt (antagonist) sınıflar yoktur,» fakat «karşıt sınıfların izleri hâlâ vardır.» Sosyalizmden komünizme geçiş bir toplumsal devrim ile gerçekleştirilmeyebilir. Sadece şunu söyleyebiliriz: bir sınıfın diğerini devirdiği bir toplumsal devrim gerekli olmayacaktır; fakat yeni üretim ilişkilerinin ve yeni toplumsal kurumların eskilerini aşacağı bir toplumsal devrim meydana gelecektir.

Burada kitap şunu ilân ederek devam ediyor: «Kuşkusuz bu, toplum komünizme giden yolda geliştikçe, iç çelişkilerini çözmeye gerek duymayacaktır anlamına gelmez.» Bu ilân sadece raslansal. Kitapta çelişkilerin tanındığı yerler olmasına rağmen, bu sadece raslansal oluyor. Bu kitabın eksik bir yönü, meseleleri açıklarken çelişkilerin analizinden hareket edilmemesidir. Bir bilim dalı olarak siyasal iktisat, analizlerine çelişkilerle başlamalıdır.

Komünist topluma ulaşıldığında, emeğin disiplininin şimdikinden bile daha katı olması gerektir, çünkü yüksek otomasyon düzeyi, halkın emek ve davranışlarının daha hatasız olmasını gerektirecektir.

Şimdilik, komünist toplumdaki aşağı ve yukarı olmak üzere iki aşamaya ayrılmış olarak söz ediyoruz. Marx ve çevresi, toplumsal gelişmenin o zamanki şartlarına dayanarak böyle öngördüler. Yukarı aşamaya girdikten sonra, komünist toplum yeni bir aşamaya ulaşacak ve şüphesiz yeni hedef ve görevler kendilerini gösterecekler.

58. KOLEKTİF MÜLKİYETİN GELECEKTEKİ GELİŞMESİ

650. sayfa diyor ki, «kolektif çiftlik ve kooperatif-

lerdeki üretim ilişkileri, kırsal bölgelerdeki üretici güçlerin şimdiki düzey ve ihtiyaçlarına tümüyle uygunluk göstermektedirler.» Bunun gerçekten doğru olup olmadığını merak ediyorum.

Bir Sovyet makalesi, Kızıl Ekim adlı kolektif çiftliği tanıtırken şöyle diyor: «Birleşmeden önce, bazı çiftliklerin yönetilmesi birçok yönden zordu. Sonra sorunlar çözüldü.» Makale, çiftliğin nüfusunun 10 bin kişi olduğunu ve ancak üçbin kişilik bir konu projesi planlandığını söylüyor. Bu, çiftliğin şimdiki biçiminin, üretici güçlerin gelişmesine artık tümüyle uygun olmadığını ima ediyor.

Aynı bölüm, «Her türlü çabayı kooperatifleri ve kolektif çiftlik mülkiyeti sistemini daha da geliştirmeye ve güçlendirmeye yöneltmeliyiz,» diyor. Eğer gelişme gerekli ise, bir süreçten geçilmelidir. O halde niye «tüm çabaları güçlendirmeye yöneltelim?» Sosyalist üretim ilişkileri, toplumsal sistemler, —tabii ki bunları pekiştirmekten söz edilmelidir, ancak onları yıkmaya varacak kadar değil! Kitap, katedilecek yoldan muğlak bir şekilde söz ediyor, fakat somut önlemlerden söz etmeye vardığı anda açıklığını tümünden kaybediyor. Birçok açıdan (esas olarak üretim açısından) Sovyetler ilerlemeye devam ediyor, ancak üretim ilişkileri açısından, esasta, ilerlemeyi durdurdular.

Kitap, kolektif mülkiyetten tüm halkın bölünmez mülkiyetine geçmenin gerekli olduğunu söylüyor. Fakat bizim bakış açımıza göre, ilkönce kolektif mülkiyeti tüm halkın sosyalist mülkiyetine çevirmek gerekmektedir; yani tarımsal üretim araçlarını tümüyle devlet mülkiyetine geçirmek ve köylüleri tümüyle devlet için ücret karşılığı çalışmak üzere aynı tarzda sözleşmiş işçiler haline çevirmek. Şimdi, ülke çapında, her Çinli köylü-

nün ortalama 85* Yuan'lık bir yıllık geliri vardır. Gelecekte bu miktar 150 Yuan'a ulaşınca ve işçilerin çoğunluğuna ödeme komün tarafından yapılınca, komün mülkiyetinin temelde işletilebilmesi mümkün olacaktır. Bu şekilde devlet mülkiyetine doğru bir sonraki adımı atmak kolay olmalıdır.

59. KENT VE KIR ARASINDAKİ FARKIN YOK EDİLMESİ

651. sayfadaki son paragrafın kırsal inşa hakkında iyi bir tavrı var.

Kent ile kır arasındaki farkı (kitap «temel fark» diyor) yok etmek istediklerine göre, kitap niye bu «şehirlerin işlevlerinin azaltılması değildir», şeklinde bir nokta ileri sürüyor? Gelecekte şehirlerin öyle büyük olması gerekemeyebilir. Büyük şehirlerin ahalişi kırsal bölgelere dağıtılmalıdır. Küçük şehirler kurmak, nükleer savaş durumunda görece bir avantajdır.

60. ÇEŞİTLİ SOSYALİST ÜLKELERİN İKTİSADİ BİR SİSTEM KURMALARI SORUNU

659. sayfada şöyle diyor: «Her ülke, kendi insan gücü ve maddi kaynaklarını, kendisi için en elverişli doğal ve iktisadî şartları, ve üretim tecrübesiyle kadrolara sahip kesimleri geliştirmek için yoğunlaştırabilir. Bu ülkelerin, diğer ülkelerin sunabileceği malları üretmesi gerekmez.»

Bu iyi bir fikir değil. Biz bunu kendi eyaletlerimize bile önermiyoruz. Biz birçok yönden yetkin bir şekilde

gelişmeyi savunuyoruz ve diğer eyaletlerin sunabileceği malların üretilmesinin gerekli olmayacağını düşünmüyoruz. Biz, değişik eyaletlerin, bütüne zarar vermemek kaydı ile, birçok üretim kolunu tümüyle geliştirmesini istiyoruz. Avrupa'nın avantajlarından biri, ülkelerin bağımsız olmalarıdır. Her biri kendini bir eylem kümesine adanmıştır, bu da Avrupa ekonomisinin görece hızlı gelişmesini sağlamıştır. Çin, Çin'in zamanından beri, birliğini uzun bir süre koruyan esas bir güç haline gelmiştir. Kusurlarından biri, bürokratism idi; bunun boğucu denetimi altında yerel bölgeler bağımsız gelişemediler. Ve herkes buna ayak uydurunca iktisadî gelişme çok yavaş oldu. Şimdi durum tümüyle farklıdır. Kurmak istediğimiz birlik içinde, her bir eyalet bağımsız olacaktır. Bu, görece bir birlik ve görece bir bağımsızlıktır.

Eyaletler merkezi otoritenin kararlarına tabi olup, onların denetimini kabul etmekle beraber, kendi sorunlarını çözerken bağımsızdırlar. Diğer taraftan, merkezin önemli konular hakkındaki kararları, merkez ile eyaletler arasındaki görüşmeler yoluyla ortak alınır. Örneğin, Luşen Konferansı'nın kararları böyle idi.²⁵ Bu kararlar yalnızca tüm ülkenin değil, aynı zamanda çeşitli eyaletlerin ihtiyaçlarına da uygunluk gösteriyorlardı. Sağ oportünizme yerel olarak değil de, yalnızca merkez tarafından karşı çıkılması gerektiğini kim iddia edebilir? Biz eyaletlerin kendilerini tümüyle, ülke çapında ve ülke yararına birleşik bir plana tabi olan bir eylemler dizisine adanmalarını savunuyoruz. Hammadde ve pazarlar varsa ve gerekli maddeler bulunabiliyor, satışlar yerel olarak yapılabiliyorsa, yapılabilecek her şey son haddine kadar yapılmalıdır. Önceleri eyaletlerin gelişmesinden sonra birtakım sanayilerin, sınaî malları (örneğin, Şanghay gibi bir yerden) büyük bir ihtimalle istenmeyeceğini düşünmüştük. Şimdi ise durumun böy-

* 1967 baskısında 65

le olmadığı görülüyor. Şanghai şimdiden daha fazla, daha büyük ölçeklerde, daha kaliteli ve daha mükemmel üretime doğru gelişmeyi önerdi. Hâlâ yapacak işleri var!

Kitabın neden her ülkenin kendisi için en fazlasını yapmasını değil de, diğer ülkelerin arz edebileceği malları üretmemesini savunduğunu merak ediyorum. Doğru yöntem, gerçekten ve uygun olarak yapılamayacaklar hariç, her ülkenin, büyümek için kendi gücüne güvenmesinin bir aracı olarak kendisi için en fazlasını üretmesi, mümkün olduğu kadar bağımsız çalışması, başkalarına bağımlı olmamayı ilke edinmesidir. Herşeyden önce tarım mümkün olduğu kadar iyi yapılmalıdır. En tehlikelisi, diğer ülke ve eyaletlere besin yönünden bağımlı olmaktır.

Bazı ülkeler o kadar küçüktür ki, tam da kitabın dediği gibi, «Tüm sınıf kesimleri geliştirmek iktisadi olarak akılcı olmaz, bu o ülkelerin kaldıramayacakları güçlükte bir iş olur.» Bu durumda, tabii ki, ülke zorlamalara gitmemelidir. Az nüfuslu bazı eyaletlerimizde —Ch'inghai veya Ninghsia— kaydedilir bir gelişme göstermek çok zor olurdu.

61. ÇEŞİTLİ SOSYALİST ÜLKELERİN GELİŞMESİ EŞİTLENEBİLİR Mİ?

Sayfa 660'da 3. paragraf şöyle diyor, «...çeşitli sosyalist ülkelerin toplam iktisadi ve kültürel gelişme düzeylerinin adım-adım eşitlenmesi.» Bu ülkelerin nüfusu, kaynakları ve tarih şartları aynı değildir. Bazılarının devrimi daha ileri, bazılarının ki daha geri kalmıştır. Bunlar nasıl eşitlenebilirler? Eğer bir babanın bazıları uzun, bazıları kısa, bazıları büyük, bazıları küçük, bazıları

zeki, bazıları aptal bir düzine çocuğu olursa, bunlar nasıl eşitlenebilir? Bu Bukharin'in denge teorisidir. Ne çeşitli sosyalist ülkelerin iktisadi gelişmesi, ne bir ülke içindeki eyaletlerin iktisadi gelişmesi, ne de bir eyaletin içindeki illerin iktisadi gelişmesi dengede değildir. Kuantung eyaletindeki halk sağlığını ele alalım; Fo shan şehri ve Chihlo komünü iyi bir iş yaptı. Bunun sonucu olarak Fo shan, eyaletin tümüyle dengede değildir. Chihlo Shaokuan ile dengede değildir. Dengesizliklere karşı olmak yanlıştır.

62. NİHAİ SORUN BİR SİSTEM SORUNUDUR

Sayfa 668, sosyalist borçların emperyalist borçlardan farklı olduğunu söylüyor. Bu, olgularla bağdaşiyor. Sosyalist ülkeler her zaman kapitalist olanlara yeğlenir. Bu ilkeyi anlıyoruz. Nihai sorun bir sistem, kurumlaşma sorunudur. Bir ülkenin nereye yöneleceğini sistemler belirler. Sosyalist sistemler, sosyalist ülkelerin emperyalist ülkelere her zaman muhalif olacağını ve ödünlerin her zaman geçici olacağını belirler.

63. DÜNYADAKİ İKİ İKTİSADİ SİSTEM ARASINDAKİ İLİŞKİLER

658. sayfa, «İki dünya sistemi arasındaki rekabet» den söz ediyor. *SSCB'de Sosyalizmin İktisadi Sorunları*'nda Stalin de iki dünya pazarı hakkında tartışmalar önermişti. Kitap burada sadece iki sistem arasındaki barışçıl rekabeti ve «barışçıl bir şekilde gelişen» iktisadi ilişkiler kurmayı vurguluyor. Bu, gerçekte varolan iki dünya pazarını, birleşik bir dünya pazarı içindeki iki

iktisadî sistem haline getiriyor. Stalin'in görüşünden bir adım geri gidilmiş.

Aslında iki iktisadî sistem arasında yalnızca rekabet değil, aynı zamanda çetin, geniş kapsamlı bir mücadele vardır; kitabın belirtmekte uzak kaldığı bir mücadele.

64. STALIN'İN ELEŞTİRİSİ

Stalin'in *SSCE'de Sosyalizmin İktisadî Sorunları*, diğer eserleri gibi hatalı iddiaları içermektedir. Ancak, 681. sayfada sözü geçen iki suçlama ikna edici değildir.

Suçlamalardan biri, Stalin'in şuna inandığını iddia ediyor: «Meta dolaşımı şimdiden üretici güçlerin gelişmesine bir engel teşkil ediyor görünmektedir. Ürünlerin tarım ve sanayi arasında dolaysız değişimine adım-adım geçmek, şimdiden gerekli hale gelmiştir.»

Bu kitapta Stalin, iki tür mülkiyet sistemi varoldukça, meta üretimi de varolur, demiştir. Stalin demiştir ki, kolektif çiftliklerdeki işletmelerde, üretim araçları (toprak, teçhizat, v.s.) devlete ait olmalarına rağmen, üretilen malların tümü (devlete değil, ç.n.) ayrı ayrı kolektiflere aittir. Bunun nedeni, kolektiflerdeki emeğin (aynı tohumlarda olduğu gibi) kolektiflere ait olması ve ayrıca, devletin kolektiflere sürekli kullanım için verdiği toprağın, kolektif tarafından, sanki kendi öz mülkiyeti imiş gibi kontrol edilmesidir. Bu şartlar altında, «kolektif çiftlikler, karşılığında kendilerine gerekli olan metaları elde etmeyi ümit ederek, kendi üretimlerini yalnızca meta biçiminde dolaşıma sokmaktadırlar. Şu anda, kolektif çiftlikler alım ve satım yolu ile değişimden başka iktisadî ilişkilere girmeyeceklerdir.» Stalin, meta üretiminin, otuz yıl önce Lenin'in meta

dolaşımını geliştirmek için hertürlü çabayı harcama çağrısı yaptığı zamana kadar gerekli olduğuna inanarak, Sovyetler Birliği'nde o zaman öne sürülen ve meta üretimini yoketmeyi savunan görüşü eleştirmişti.

Kitap, Stalin'in metaları anında yoketmeyi savunur görüldüğünü söylüyor. Bu doğrulanması zor olan bir iddia. Meta değişim sorununa gelince, bu yalnızca bir hipotezdi. Zira o, «Bu sistemi acilen ilerletmek gerekli değildir; buna şehirlerde üretilen malların birikim düzeyine göre karar verilmelidir,» bile demiştir.

Bir başka suçlama ise, Stalin'in, değer yasasının üretim alanındaki, özellikle üretim araçlarının üretimindeki işleyişini küçümsediği iddiasıdır. «Değer yasası, sosyalist üretim alanında düzenleyici bir rol oynamaz. Bu rolü, planlanmış oranlı gelişme yasası ve devletçe planlanan ekonomi yerine getirir.» Kitabın öne sürdüğü bu iddia, aslında Stalin'in kendi iddiasıdır. Kitap üretim araçlarının meta olduğunu söylüyorsa da, yine de ilk olarak bunların tüm halkın mülkiyeti kategorisinde olduğunu söylemeliydi. Üretim araçlarının alınıp satılması hiçbir şekilde mülkiyetin niteliğini değiştirmez. İkinci olarak kitap, değer yasasının üretim alanında ve dolaşım sürecinde değişik işlevler gördüğünü kabul etmeliydi. Bu iddiaların hiçbiri Stalin'inkilerle çelişmez. Stalin ile Kruşçev arasındaki gerçek bir fark, Stalin'in kolektif çiftliklere traktör, v.b. gibi üretim araçlarının satılmasına karşı çıkmasına rağmen, Kruşçev'in bunları satmasıdır.

65. KİTABIN GENEL BAKIŞ AÇISI

Bu kitapta hiç Marksizm-Leninizm olmadığını düşünmeyiniz. Çünkü Marksist-Leninist olan birçok görüş içermektedir. Diğer taraftan, tümüyle Marksist-Leninist

olduğunu da düşünmeyiniz, çünkü sapan birçok görüşü de içermektedir. Ancak bu kitabın temelde olumsuz olduğu şeklinde bir sonuç çıkarmaya hazır değiliz.

Kitap, sosyalist ekonominin sömürücü bir azınlığın kâr hesaplarına değil, tüm halka hizmet ettiğini söylüyor. Kitapta tartışılan sosyalizmin temel iktisadî yasalarının tümüyle hatalı olduğu söylenemez. Ve bu yasalar, kitabın esas konusudur. Bundan başka kitap; planlama, oranlılık, yüksek gelişme haddi, v.b.'ni açıklıyor ve bu açılardan hâlâ sosyalist ve Marksisttir. Ancak, bir kez planlama ve oranlılığın doğruluğu kabul edilince, bunların *nasıl* gerçekleştirileceği başka bir konu. Her birimizin kendi yaklaşımımız var.

Yine de, kitapta hatalı olan belirli temel tartışmalar da var. «Siyasetin öncelliği» ve «kitle çizgisi» vurgulanmamış, «iki ayak üstünde yürümek» hakkında bir tartışma yok ve bireysel maddî çıkarlar tek yanlı bir şekilde vurgulanmış. Maddî teşvik duyuruları yapılıyor ve bireycilik çok fazla göze çarpıyor.

Kitap, sosyalist ekonomiyi incelerken, çelişkilerden hareket etmiyor. Gerçekte, ne çelişkinin evrenselliği kabul ediliyor, ne de toplumsal gelişmenin itici gücünün toplumsal çelişkiler olduğu. Doğru olan, kendi toplumlarında* sınıf mücadelesinin, yani sosyalizm ile kapitalizmin kalıntıları arasında mücadelenin hâlâ sürdüğüdür. Toplumlarında üç tip mülkiyet vardır: tüm halkın mülkiyeti, kolektif mülkiyet ve bireysel mülkiyet. Kuşkusuz, böyle bir bireysel mülkiyet, köylülerin yaşamının tümüyle bireysel mülkiyete dayalı olduğu kolektifleştirmeden önceki dönemin bireysel mülkiyetine benzememektedir. Şimdi, esas olarak kolektif mülkiyete, ama aynı zamanda da bireysel mülkiyete dayalı iken, bir ayakları sandalda, diğeri ise hâlâ karadadır. Eğer

* 1967 baskısında, sosyalist toplumda, şeklinde geçiyor.

üç tip mülkiyet varsa, çelişki ve mücadele de olacaktır. Ancak kitapta bunun tartışması yok. Kitle hareketinin özendirilmesi yok. Komünizmin ön şartı olarak sosyalizmdeki kolektif mülkiyetin sosyalizmdeki kamu mülkiyetine dönüşümü; ve tüm toplumun da, tüm halkın bölünmez tasarrufuna dönüşümü belirtilmiyor.

Kitap, bir mülkiyet sisteminin bir diğerine dönüşmesi, bir üretim ilişkileri türünün, bir diğerine dönüşmesi kavramları yerine, «tekrar ilişkiye girmek,» «uygunluk göstermek» gibi muğlak terimler kullanıyor. Kitap, bu açılardan, ciddi hata ve yanlışlar yapmış ve Marksizm-Leninizm'den kısmî olarak sapmıştır.

Kitap iyi yazılmamış; ne ikna edici, ne de sürükleyici. Ne üretim ilişkileri ile üretici güçler arasındaki çelişkinin somut analizinden hareket ediyor, ne de iktisadî temel ile üstyapı arasındaki çelişkinin somut analizinden. Sorular sorarken ve bu soruları araştırırken, hep genel kavram ve tanımlamalardan hareket ediyor. Nedenleri ortaya koyan açıklamalar yapmadan tanımlamalar veriyor. Aslında, tanımlama analizin sonucu olmalıdır, başlangıç noktası değil. Kitap, hiçbir dayanak göstermeden bir yasalar dizisi veriyor; keşfedilmeyen ve somut tarih gelişiminin analizi ile ispatlanmayan yasalar. Yasalar kendi kendilerini açıklayamazlar. Eğer somut tarihi gelişimden, somut süreçten başlanmazsa, yasalar açıklığa kavuşturulamaz.

Kitap, sorunlara ustaca yaklaşmıyor, konuya tam olarak hakim değil. Tartışılan konular açık bir şekilde belirlenmemiş. Kuşkusuz, ikna edici değil, hatta sıkıcı ve mantıksız, formel mantıktan bile yoksun. Değişik yazarlar tarafından yazılmış gibi bir hali var; herbiri bir bölüm yazmış gibi —birlikten yoksun bir işbölümü. Bir ders kitabından olması gereken sistematik bir sıralama yok. Bundan da öte, yöntemi tanımlamalardan

başlamak; bir iktisat sözlüğü gibi okunuyor. Yazarlar pasif, birçok yerde birbirleriyle çelişiyorlar; son bölümler önceki bölümlere uymuyor. Kooperatif işbölümü ve kolektif yazarlık kullanılabilecek yöntemlerden sadece biridir. En iyi yöntem ise, bir önderin birkaç yardımcı ile yazmasıdır. Marks ve çevresi bu şekilde yazmıştı; bunların eserleri bütünlüklü idi ve kesin sistematik bir şekilde bilimseldi.

Yazarken, ancak eleştirilen bir hedef varsa sonuç heyecan verici olacaktır. Kitabın söyleyecek birtakım doğru şeyleri olmasına rağmen, yanlış olduğu düşünülen görüşlerin eleştirisini yapmıyor. Bu, okumayı sıkılaştırıyor.

Birçok yerde insana sanki bir devrimci değil de, bir skolastik konuşuyor gibi geliyor. İktisadi pratiği anlamayan bir iktisatçı gerçek bir uzman olamaz. Kitap sanki şöyle bir durumu yansıtıyor: Bir tarafta sadece pratik işler yapıp, kavram ve yasalarından yoksun olduklarından genelleştirme yetisine sahip olmayanlar; bir tarafta da pratik tecrübeden yoksun olup, teori ile uğraşanlar. Bu iki tip bütünleştirilememiş; yani teori ve pratik bütünleştirilememiş.

Kitap, yazarlarının diyalektik bir yöntemle sahip olmadığını gösteriyor. İktisatla ilgili bir kitap yazmak için felsefi düşünülmelidir. Filozoflar yazıya katkıda bulunmalıydılar, yoksa yeterli bir kitap meydana getirmek mümkün olmayacaktır.

Bu kitabın ilk baskısı 1955 başlarında ortaya çıktı. Fakat temel taslak daha önce hazırlanmışa benziyor ve Stalin'in o zaman hazırladığı taslak pek aydınlatıcı olmamışa benziyor.

Şimdi Sovyetler Birliği'nde bu kitabın hazırlanış şekline karşı çıkanlar var. G. Kozlov bu kitabı eleştiren «Sosyalist Siyasal İktisat Eğitimi İçin Bilimsel Bir İn-

celeme Süreci» adı altında bir makale yazdı. Görüşleri sorunun köküne kadar inmektedir. Kitabın yöntemsel hatalarını gösteriyor ve sosyalist üretim sürecinin analizinden kaynaklanan yasaların açıklanmasını istiyor. Kitabın yapısı hakkında da önerilerde bulunuyor.

Kozlov ve diğerlerinin eleştirileri karşısında, Sovyetler Birliği'nde, karşıt yaklaşımlı başka bir kitabın meydana getirilmesi mümkündür. Karşıtlık her zaman iyiye yöneliktir.

İnsan bu kitabı bir kere okuyarak, yöntem ve bakış açısını kavriyor. Ancak bu derinlemesine bir araştırma sayılmaz. Gelecekte yapılacak en iyi şey, konuları ve iddiaları esas alıp, titiz bir araştırma yaparak, bir takım notları bir araya getirmek ve kitaptaki görüşlerden farklı görüşler savunan makale, kitap ve raporlar, v.b.'ni gözden geçirmek olacaktır. Tartışmalı konular hakkında karşıt görüşlerin fikirleri alınmalıdır. Meseleleri aydınlatmak için en az iki tarafın görüşleri kavranmalıdır.

Yanlış düşünceleri eleştirmeli ve bunlara karşı çıkmalıyız. Ancak aynı zamanda, bütün doğru şeyleri de korumalıyız. Hem cesaret, hem de dikkat gereklidir.

Ne olursa olsun, sosyalist siyasal iktisat konusunu işlemiş olmaları genel olarak önemli bir şeydir. Ne kadar sorun içerirse içersin, kitap, en azından bizi tartışılacak malzeme ile donatıyor, bu da bizi daha fazla araştırmaya yöneltmiştir.

66. SİYASAL İKTİSAT ÜZERİNE BİR KİTAP NASIL YAZILIR?

İlke olarak, kitap mülkiyet sisteminden hareket edebilir. Ancak daha da iyi bir yol vardır. Kapitalist ekonomiyi incelerken, Marks da esas olarak üretim araç-

larının kapitalizmdeki mülkiyetini inceledi; üretim araçlarının dağılımlarının, metaların dağılımını nasıl belirlediğini araştırdı. Kapitalist toplumda, üretimin toplumsalılığı ile mülkiyetin özel niteliği baş çelişkidir. Marks, meta ile başladı ve giderek metaların (şeyler arasındaki ilişki) arkasında gizlenen insanlar arasındaki ilişkileri açığa çıkardı. Sosyalist toplumda da metaların ikililiği hâlâ sürmektedir; yine de üretim araçlarının kamu mülkiyetinin kurulmuş olması ve emekgücünün artık bir meta olmaması nedeni ile, metaların sosyalizmdeki ikililiği, kapitalizmdeki ikililik ile aynı değildir. İnsanların arasındaki ilişkiler, artık meta ilişkilerinin arkasında gizli değildir. Dolayısıyla, sosyalist ekonomi, Marks'ın yöntemi aynen taklit edilip, metaların ikililiğinden başlayarak incelenirse, ters etki yapıp, sorunları karıştırabilir, anlaşılması daha güç şeyler haline getirebilir.

Siyasal iktisat, üretim ilişkilerini incelemeyi hedefler. Stalin'in de gördüğü gibi, üretim ilişkileri üç ögeyi içerir; mülkiyet, emek sürecinde insanlar arasındaki ilişkiler ve metaların dağılımı. Kendimize ait bir siyasal iktisat kitabı yazdığımızda, biz de mülkiyet sisteminden başlayabiliriz. İlk önce, üretim araçları üzerindeki mülkiyetin özelden kamu mülkiyetine dönüştürülmesini; bürokrat sermayenin özel mülkiyetini ve kapitalist mülkiyet sistemini tüm halkın sosyalist mülkiyetine nasıl çevirdiğimizi; toprak ağalarının özel toprak mülkiyetini ilk önce nasıl tek-tek köylülerin özel mülkiyetine, sonra da sosyalizmdeki kolektif mülkiyete dönüştürdüğümüzü betimleriz. Ancak bunları yaptıktan sonradır ki, sosyalizmdeki iki mülkiyet tarzının arasındaki çelişkiyi ve sosyalizmdeki kolektif mülkiyetin nasıl komünizmdeki halk mülkiyetine geçeceğini betimleyebiliriz. Aynı zamanda, halk mülkiyetinin kendisi-

nin nasıl değiştiğini betimlemeliyiz: kadroların aşağı düzeylere transferi sistemi, değişik düzeylerce yönetim, teşebbüslerin özerklik hakkı, v.b. Halkın mülkiyetinde olmak açısından benzer olmalarına rağmen, teşebbüslerimiz, farklı şekillerde yönetilmektedirler: Kimileri merkezin bölümleri tarafından; diğerleri eyaletler, belediyeler veya özerk bölgeler tarafından; başkaları özel yerel bucaklar veya iller tarafından. Komün tarafından işletilen kimi teşebbüsler, yarı-halk, yarı-kolektif mülkiyet altındadır. Ancak, ister yerel, ister merkez tarafından yönetilsinler, teşebbüslerin tümü birleşik önderlik altındadır ve özgül özerk haklar tasarruf ederler.

Üretken emek süresinde insanlar arasındaki ilişkiler sorununa dönersek, kitap bu alanda hiçbir araştırma veya analiz yapmadığından, «yoldaşca işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma» gibi yorumlarda bulunmadan öte, elle tutulur sorunları kavramayı tümüyle ihmal etmiştir. Mülkiyet sistemi sorununu çözdükten sonra, çözülecek en önemli sorun yönetimdir —gerek tüm halkın, gerek kolektiflerin mülkiyetindeki teşebbüslerin nasıl yönetildiği. Bu, verilmiş mülkiyet sistemindeki insanların ilişkiler sorunu ile aynıdır; birçok makaleye konu olabilecek bir sorun. Belirli bir zaman dilimi içinde mülkiyet sisteminde meydana gelebilecek değişiklikler her zaman sınırlıdır; ancak üretken emek sürecinde insanlar arasındaki ilişkiler, tam tersine, durmaksızın bir değişim içinde olabilirler. Tüm halk mülkiyetindeki teşebbüslerin yönetimine gelince, bunlar hakkında bir dizi yaklaşım benimsedik: yoğun önderlik ve kitle hareketinin bir bileşimi; parti önderleri, çalışan kitleler ve teknik personelin bileşimleri; üretime katılan kadrolar; yönetime katılan işçiler; sürekli değişen mantıksız kurallar ve kurumsal pratikler.

Metaların dağılımına gelince, kitabın şimdiki yak-

laşımı tünden değiştirilip baştan yazılmadır. Zorlu, çetin mücadele, genişleyen yeniden-üretim, komünizmin gelecekteki beklentileri; vurgulanması gereken bunlardır, bireysel maddî çıkar değil! Kitlelerin yöneltileceği hedef, «bir eş, bir köy evi, bir otomobil, bir piyano, bir televizyon» değildir. Bu, kendine hizmet yoludur, topluma değil. «On bin fersahlık gezi durduğun yerden başlar.» Fakat insan geleceği düşünmeden sadece ayaklarına bakarsa, o zaman soru şudur: Devrimci heyecan ve gayretten geriye ne kalmıştır?*

67. ÖZE ULAŞMAK İÇİN GÖRÜNTÜLER NASIL İNCELENMELİDİR?

Bir sorunu incelemeye ilkönce insanların görüp hissedebildiği görüntülerden başlanılmalıdır, bu yoldan giderek arklarında yatan öz araştırılmalı, sonra da nesnel şey ve olguların yapıları ve çelişkileri ortaya çıkarılmalıdır.

İçsavaş ve Japonya'ya Karşı Direniş Savaşı sırasında, savaş sorunlarını incelememiz, görüntülerden başladı. Düşman büyük ve güçlü, biz küçük ve zayıftık. Bu, o zaman, herkesin görebildiği en açık görüntü idi. Sorunları inceleyip çözen; küçük ve zayıf tarafın, büyük ve güçlü düşmanı nasıl yenebileceğini incelemek için görüntülerden hareket eden bizdik. Küçük ve zayıf olmamıza rağmen kitle desteğine sahip olduğumuzu ve düşmanın büyük ve güçlü olmasına rağmen, bazı bölgelerde güçlü saldırılara açık olabileceklerini belirttik. Düşmanın birkaç yüzbin, bizim ise birkaç onbin adama sahip olduğumuz içsavaş dönemini ele alalım. Stratejik olarak, düşman güçlü ve saldırgan, biz ise zayıf ve savunmada idik. Ancak bize saldırmak için, güçlerini

* 1967 baskısında; «Gezi için geriye ne kadar enerji kalmıştır?»

ilk önce kollara, kolları da tekrar müfrezelere bölmeleri gerekiyordu. Genellikle, diğerleri hâlâ manevra yaparken, bir bölük güçlü bir noktaya saldırdı. O zaman birkaç onbin kişiyi bir kola saldırmak üzere yoğunlaştırdık; hatta bir diğer grup, manevra yapan düşman birliklerin saptırırken, göçlerimizin çoğunluğunu düşman kolunun tek bir noktasını ele geçirmek üzere yoğunlaştırdık. Bu yolla, o belli noktada üstünlüğü ele geçirirdik. Böylece düşman küçük ve zayıf, biz büyük ve güçlü hale gelmiştik. Bir başka nokta ise, bir yere vardıklarında koşulların onlara yabancı olduğu idi; bu gibi durumlarda kitleler onları desteklemezdi ve böylece düşman grubunu tümüyle yok ederdik.

İdeoloji, genel olarak, olguların hareketlerinin içinde sistematikleşir. Bunun nedeni düşünce ve anlayışların, maddî hareketlerin yansımaları oluşudur. Yasalar, olguların hareketlerinde tekrar-tekrar görünen, kaza eseri olmayan şeylerdir. Bir şeyin yasa ve dolayısıyla anlaşılır bir nesne haline gelmesi, ancak tekrar tekrar görünmesinden sonra olur. Örneğin, kapitalizmin bunalımları yaklaşık on yılda bir meydan geliyordu. Bunlar tekrar tekrar meydana gelince, kapitalist toplumdaki iktisadî bunalımların yasalarını anlamamız mümkün oldu. Toprak reformunda, toprağı emek-gücü yerine nüfusa göre dağıtmahydık. Ancak bunu, birkaç kez deneyimden geçtikten sonra anlayabildik. İkinci içsavaşın son döneminde, «sol» maceracı yoldaşlar, toprağın kişi başına dağıtılmasını doğru bulmayarak, emek-gücüne göre dağıtılmasını savundular. Onların görüşüne göre, toprağın nüfusa göre dağılımı bile sınıfsal bakış açısından, kesinlikli değildi; kitlelerin bakış açısından ise yeterince kesinlikli değildi. Onların sloganı şu idi; toprak ağasına toprak yok, zengin köylüye fakir toprak, diğerlerinin tümüne ise emek-gücüne göre toprak. Olgular bu yaklaşımın yanlış olduğunu kanıtladı.

Toprağı nasıl dağıtmamız gerektiğini, ancak tekrar tekrar tecrübelerden geçtikten sonra açıklığa kavuştura bildik.

Marksizm, mantık ile tarihin bağdaşmasını gerektirir. Düşünce, nesnel varoluşun yansımasıdır. Mantık tarihten gelir. Bu kitapta bir malzeme bolluğu var, fakat buna rağmen analiz yok, mantık yok, yasalar anlaşılır değil; kısaca kitap yetersiz. Fakat malzeme yokluğu da yetersizlik doğururdu. O zamanda, tarih değil, sadece mantık görüldü. Kitabın hataları işte tam buradadır.

Çin kapitalizminin gelişim tarihini yazmak, hayati önem taşımaktadır. Eğer tarih inceleyenler değişik toplumları, değişik tarihi çağları incelemezlerse, elbette iyi, anlaşılabilir tarih çalışmaları meydana getiremezler. Değişik toplumları incelemek, bu toplumları yöneten özel yasaları bulmak demektir. Özel yasalar bir kez açıklanmış ve açıklığa kavuşmuş olunca, toplumların genel yasalarını bilmek kolay olacaktır. Genel olanı, birçok özeli incelemesinden çıkarsamak gerekir. Eğer özel yasalar yeterince kavranamazsa, genel olanlar da kavranamazlar. Örneğin, hayvanları yöneten yasaları incelerken, omurgalıları, omurgasızları, v.b.'ni yöneten yasaları ayrı-ayrı incelemek gerekir.

68. FELSEFE, ÖNÜMÜZDEKİ SİYASİ GÖREVLERE HİZMET ETMELİDİR

Herhangi bir felsefe o zamanki görevlerinin hizmetindedir.

Kapitalist felsefenin işlevi budur. Ve her ulusun, her çağın, o günkü siyasi görevleri için yeni teori üreten yeni teorisyenleri vardır. İngiltere'de, Bacon ve Hobbes gibi burjuva materyalistleri ortaya çıktı; sonra 18. yy. Fransasında Ansiklopediciler gibi materyalistler ortaya çıktı; Almanya ve Rusya burjuvazilerinin de ken-

di materyalistleri vardı. Bunların tümü, burjuva sınıfının siyasi işlerine hizmet eden burjuva materyalistleri idi. Kuşkusuz, İngiliz veya burjuva materyalizminin varlığı, Fransız burjuva materyalizmini gereksiz kılmadı; İngiliz ve Fransız burjuva materyalizmi de Alman ve Rus materyalizmini gereksiz kılmadı.

Proletarya sınıfının Marksist felsefesi, günün siyasi görevlerine hizmet etme ile daha hayati bir şekilde ilgilenir. Marks, Lenin ve Stalin* Çin için gerekli okumalardır. İlkönce bu gelir. Ancak, herhangi bir ülkenin komünistleri ve herhangi bir ülkenin proleter felsefi çevreleri yeni teoriler yaratmalı, yeni eserler yazmalı, önderindeki siyasi görevlere hizmet etmek için kendi teorisyenlerini üretmelidirler.

Bir ulus hiçbir zaman sadece eskiye güvenemez. Lenin'in *İki Taktik* ve diğer yapıtları okunmadan, sadece Marks ve Engels okunarak, 1905 ve sonrasında doğan yeni sorunlar çözülemezdi. Sadece 1907'nin *Materyalizm ve Ampirio-Kritisizm*'ine sahip olmak, Ekim Devrimi öncesi ve sonrası ortaya çıkan yeni meseleleri çözmeye yetmezdi. O zamanın ihtiyaçlarını karşılamak için, Lenin *Emperyalizm, Devlet ve Devrim* ve diğer eserleri yazdı. Lenin'den sonra, *Leninizmin İlkeleri* ve *Leninizmin Sorunları*'ni yazmak, gericilerle uğraşmak ve Leninizmi korumak için Stalin gerekli idi. İkinci iç-savaşın sonunda ve Japonya'ya karşı Direniş Savaşının başında *Pratik Üzerine* ve *Çelişki Üzerine*'yi yazdık. Zamanın ihtiyaçlarını karşılamak için yazılmaları gerekli idi.

Sosyalizm dönemine girdiğimiz şu anda, yeni bir sorunlar dizisi ortaya çıkmıştır. Yeni ihtiyaçları karşılayamaz, yeni eserleri yazmaz, yeni teoriye biçim vermezsek, olmayacak!

* 1967 baskısında çıkarıldı.

1. ÇİN'İN SANAYİLEŞME SORUNLARI

Sovyetler Birliği'nin birinci beş yıllık planının tamamlanmasından sonra, tüm büyük sanai üretimin değeri, tüm sanai ve tarımsal üretimin değerinin yüzde yetmiş'i olunca, hemen sanayileşmenin bir gerçeklik haline geldiğini ilân ettiler. Biz de böyle bir düzeye ulaşabilirdik, ama ulaşmış olsak bile sanayinin bir gerçeklik haline geldiğini söylemezdik, zira hızla tarımla uğraşan 500 milyonun üstünde köylümüz vardır. Eğer sanai üretim yüzde yetmiş olunca sanayileştığımızı iddia edersek, yalnızca ulusal ekonomimizin gerçek şartlarını yansıtmamakla kalmaz, bir gevşeklik havası bile yaratabilirdik.

Sekizinci Ulusal Halk Kongresinin ilk genel toplantısında, ikinci beş yıllık planda sosyalist sanayileşme için sağlam bir temelin kurulması gerektiğini söyledik. Ayrıca, yaklaşık onbeş yıl içinde bütünleşmiş bir sanai sistem kuracağımızı da söyledik. Bu iki cümle biraz çelişkilidir, çünkü tam olarak donatılmış bir sanai sistem olmadan, sosyalist sanayileşme için «sağlam bir temel»e sahip olmaktan nasıl söz edebiliriz? İşlerin şimdiki hali ile, temel sanai ürünlerin üretiminde İngiltere'yi üç yıl

içinde geçebiliriz. Daha sonraki beş yıl içinde, sanai sistemi pratik bir gerçeklik haline getirme görevini tamamlayabiliriz.

Uzun dönemde, sanai-tarımsal bir ulus olarak tanınmayı bekliyoruz.* 100 milyon tonluk çelik üretsek de bu böyle olacak. Eğer kişi başına çelik üretimimiz Büyük Britanya'ninkini geçecek olsa idi, enaz 350 milyon ton çelik üretmemiz gerekecekti!

Bir ülkeyi seçip, onunla rekabet etmenin özel bir önemi vardır. Her zaman İngiltere'ye yetişmekten bahsediyoruz. İlk adımımız, temel ürün üretimi açısından yetişmek, bir sonraki ise kişi başına üretim açısından yetişmektir. Gemi ve motorlu araç yapımında bu ülkeden hâlâ çok gerideyiz. Ona bütün yönlerden yetişmeye çalışmalıyız. Japonya gibi küçük bir ülkenin bile 4 milyon tonluk ticari gemicilik kapasitesi var. Bizimki gibi büyük bir ülkenin kendi mallarımızı taşıyacak kadar bile gemiciliği olmaması özür kabul etmez.

1949'da 90.000 veya daha fazla makine aleti takımımız vardı. 1959'da bu sayı 490.000'e yükseldi. 1957'de Japonya'nın 600.000 takımı vardı. Makine aletlerinin sayısı, sanai gelişim düzeyinin önemli bir göstergesidir.

Son araştırmalara göre, Şanghay'da, makineleşmiş emek, yarı makineleşmiş emek ve el emeğinin her biri (toplam emeğin, c.n.) üçte birini oluşturmaktadır. Bundan kolayca görüleceği gibi, makineleşme düzeyimiz hâlâ çok düşüktür.

Sovyetler Birliği'nde emeğin üretkenliği, Birleşik Devletler'inkini henüz geçmedi. Biz daha bile gerideyiz. Nüfusumuzun çok büyük olmasına rağmen, emek üretkenliğimiz başkalarınınkini ile karşılaştırılmayacak ka-

* 1967 baskısında «... sanai bir ulus olarak tanınmayacağız.»

dar düşüktür. 1960'dan sonra daha onüç yıl için yoğun bir şekilde çalışmamız gerekecek.

2. TOPLUMSAL MEVKİ VE BİREYSEL KAPASİTE

488. sayfada, sosyalist toplumda kişinin mevkisinin sadece emek ve bireysel kapasite ile belirlendiği söyleniyor. Bunun böyle olması gerekmez. Keskin zekâlı insanlar, hep toplumun daha aşağı mevkilerindeki insanların arasından gelmektedir. Bunlar başkaları tarafından hor görülmekte ve hakarete uğramaktadırlar, ayrıca henüz toydurlar. Sosyalist toplum bir istisna değildir. Eski toplumda, ezilenlerin kültür düzeyleri daha düşüktü, ancak bunlar biraz daha fazla keskin zekâlı idiler; ezenlerin ise daha yüksek kültür düzeyleri vardı, ancak kafaları biraz daha yavaş çalışırdı. Bugün de bu tehlike biraz sürmektedir. Sosyalist toplumun yüksek ücretli katmanlarının kültürel bilgileri biraz daha yüksek, fakat aşağı katmanlarla karşılaştığında biraz daha âtil olma eğilimi gösteriyorlar. Dolayısıyla, kadrolarımızın oğulları ve kızları, kadro olmayanların çocuklarıyla tam olarak kıyaslanmıyor.

Küçük fabrikalardan birçok eser ve yeni buluşlar gelmiştir. Daha büyük fabrikalar, daha üstün teçhizata, daha yeni teknolojiye sahip olabiliyorlar; ve işte bu yüzden oralarda çalışanlar çoğu kez önemli kişilermiş gibi davranmakta, varolan durumla yetinmekte ve gayretli bir şekilde ilerlemeye ve atılımlar yapmaya çalışmamaktadırlar. Çoğu kez bunların yaratıcılıkları, daha küçük fabrikalarda çalışanlarınkı ile kıyaslanamamaktadır. Yakın geçmişte, Ch'angchov'da bir tekstil değirmeninde, işçiler tezgâhların verimliliğini arttıran araçlar yarattılar. Bu, pamuk bükümünün, tekstil dokuma-

sının, basım ve boyamanın dengeli bir yetkinliğe ulaşmalarına yardım edecektir. Bu yeni teknik Şanghay veya Tientstin'den değil, Ch'angchov diye küçük bir yerden geldi.

Bilgi talihsizliklerden geçilerek kazanılır. Ch'u Yuen görevinde kalsaydı, yazıtları varolmazdı.¹ Ancak mevkisini kaybedip «emek icra etmesi için aşağıya doğru transfer» edilmesinden sonra topluma yaklaşabildi ve *Lı Sao* gibi güzel bir edebi eser yaratabildi. Ve ancak birçok devlet tarafından reddedildikten sonra Konfiçyüs de dönüp kendini çalışmalarına verdi. Bir yerden bir yere göç edip, emek-güçlerini satmayı düşleyen bir işsizler grubunu seferber etti. Fakat hiç kimse onları kabul etmiyordu. Yaptıkları her keresinde boşa çıkınca, şimdi *Kasideler Kitabı* diye bilinen türkülerini derlemekten ve *Bahar ve Güz* diye bilinen tarihî malzemeyi sıraya koymaktan başka seçeneği kalmamıştı.

Tarihî olarak, ileri şeylerin birçoğu ileri ülkelerden değil, görece geri kalmış ülkelerden gelmiştir. Marksizm, zamanın görece gelişmiş ülkelerinden —İngiltere, Fransa— değil, kapitalist gelişme düzeyi ortalarında olan Almanya'da ortaya çıkmıştır. Bunun bir nedeni vardır.

Aynı şekilde, bilimsel buluşların da kültür ve eğitim düzeyleri yüksek olanlardan doğması gerekmez. Şu anda hiç birşey keşfetmemiş olan üniversite profesörleri vardır. Kuşkusuz, bunu bir mühendis ile bir işçi arasındaki farkı reddetmek için söylemiyoruz. Mühendis istemediğimizi söylemiyoruz. Fakat burada gerçek bir sorun vardır. Tarihî olarak, genellikle kültür düzeyi alçak olan, kültür düzeyi üstün olanı yenmiştir. İçsavaş sırasında, çeşitli seviyelerdeki kumandanlarımızın kültür düzeyleri, ülkemizdeki veya dış ülkelerdeki askeri akademilerde eğitim görmüş olan Komintang

subaylarınkinden daha düşük idi. Ancak yine de onları yendik.

İnsan adlı hayvan hep şu sapmayı gösterir: Başkalarını küçük görmek. Küçücük bir iş başarmış olanlar, henüz başarıya ulaşması gereken kişileri küçük görüyorlar. Büyük güçler, zengin uluslar, küçük ve yoksul ulusları küçük görüyorlar. Tarihi olarak, Batılı uluslar Rusya'yı küçük gördüler. Çin hâlâ benzer bir durumdadır. Bunun bir nedeni var; zira biz hâlâ büyük bir şey değiliz; böylesine büyük bir ülke, böylesine az çelik. Böylesine okuma-yazma bilmeyiş. İnsanların bizi küçük görmesi işimize yarayabilir! Bizi çabalamaya, ileriye doğru atılmalar yapmaya itecektir.

3. KİTLELERE GÜVENMEK

Lenin iyi demiş: «Sosyalizm güçlü, ruhlı ve yaratıcıdır; halk kitlelerinin kendi eseridir.» Bizim kitle çizimimiz böyledir. Bu Leninizm ile bağdaşmaz mı? Bu cümleyi aktardıktan sonra kitap şöyle diyor: «Geniş emekçi kitleler üretimin yönetimine, devlet kuruluşlarının faaliyetlerine ve ülkenin toplumsal yaşamının tüm kesimlerinin önderliğine giderek artan bir şekilde, dolaysız ve aktif olarak katılmaktadırlar.» (Shf. 332). Bu da iyi söylenmiş. Ancak, söylemek ve yapmak başka başka şeylerdir. Ve bunu yapmak hiç de kolay değildir.

SBKP Merkez Komitesi, 1928'de şöyle bir karar aldı: «Ancak parti ve işçi-köylü kitleleri son haddine kadar seferber edildiği zaman, kapitalist ülkelere yetişme ve onları teknik ve iktisadi olarak geçme görevini yerine getirebileceğiz.» Bu çok iyi söylenmiş. Ve bizim şimdi yapmakta olduğumuz da tam olarak budur. O dönemde Stalin'in kitlelerden başka güvenebileceği birşey yok-

tu, böylece parti ve kitlelerin seferber edilmesini istedi. Daha sonra, bu yolla birkaç yarar elde edilince, kitlelere daha az dayandı.

Lenin, «Gerçek demokratik merkezîyetçilik, yerel yaratıcılığın ve inisiyatif ruhunun genel hedeflerine ulaşmasını sağlayan türlü türlü yolların, biçim ve yöntemlerin engelsiz gelişmesini gerektirir,» demiştir (Shf. 454). İyi demiş. Kitleler yolları yaratabilir. Kitleler Rusya'daki Sovyetler'i yarattılar. Ve yine kitleler, halk komünlerimizi yarattılar.

4. SOVYETLER BİRLİĞİ VE ÇİN: GELİŞİM SÜRECİNDE KARŞILAŞTIRILACAK BİRKAÇ NOKTA

Kitap 422. sayfada Lenin'i aktarıyor; «Eğer devlet iktidarı işçi sınıfının elinde ise, komünizme geçişi devlet kapitalizmi yolu ile yapmak mümkündür.» Bu iyi söylenmiş. Lenin çetin bir işçi idi. Ekim Devrimi'nden sonra, proletaryanın ekonomiyi yönetme tecrübesi olmadığını bildiğinden, devlet kapitalizminin yol ve araçlarını kullanarak, proletaryanın bu alandaki yetisini geliştirmek istedi. Rus burjuvazisi ise, proletaryanın o zamanki gücünü küçümsedi. Lenin'in öne sürdüğü şartları reddederek, işleri yavaşlattılar ve yıkıcı faaliyetlerde bulundular. Sonuç olarak proletaryayı, kendi mülklerini ele geçirmeye ittiler. Devlet kapitalizmi bundan dolayı gelişemedi.

İçsavaş dönemi sırasında Rusya'nın sorunları gerçekten çok büyüktü. Tarım yıkıntılar içinde idi. Ticari bağlantılar kopmuştu. İletişim ve ulaşım nerede ise çalışmıyordu. Hammaddeler tedarik edilemiyor, mülksüzleştirilmiş olan birçok fabrika çalışmaya başlayamıyordu. Bu duruma gerçek cevaplar bulamadıklarından, köy-

lülere, artık tahıllarını satmaya zorlamaktan başka seçenekleri kalmamıştı. Ashında bu, köylülerin emeklerinin meyvelerine, karşılığını ödemedi el koymanın aracı idi, köylülerin varını-yoğunu yağlamak anlamına gelen bir yöntem — sağlıklı bir pratik değil. Ancak iç-savaş bittiği zaman, bu sistemin yerini tahıl vergisi aldı.

Ezim içsavaşımız onlarınkinden çok daha uzun sürdü. 22 yıl boyunca, temel bölgelerde, kamu tahılını satın aldık. Köylülüğe karşı stratejimiz doğru idi ve savaş sırasında onlara epey güvendik.

Yirmi iki yıl boyunca, temel bölgelerdeki siyasî gücümüzü geliştirdik ve bu bölgelerin ekonomisini yönetmek için tecrübe birikimi sağladık. Tüm ülkenin özgürlüğe kavuşmasından sonra ekonominin tekrar sağlığa kavuşması işini hızla tamamlayabilmek için, ekonomiyi yönetecek kadroları eğittik ve köylülük ile ittifak kurduk. Bundan hemen sonra, kitle çizgisini yürürlüğe koyduk; yani birinci beş yıllık plan ile inşaya başlarken, bir yandan da esas çabayı sosyalist devrime harcadık. Sosyalist dönüşümü gerçekleştirirken, kapitalistlerle uğraşmak için köylülük ile birlikte çalıştık. Ancak Lenin bir zamanlar, küçük burjuvazinin kendiliğindenliliği ile başa çıkmanın araçlarından biri olmak üzere kapitalizmi devlet kapitalizmine çevirme ümitleriyle, kapitalistlerle bile görüşmelere tahammül edebileceğini söylemişti. Değişik tarihî şartlarda, değişik politikalar ortaya çıkar.

Yeni İktisat Politikası döneminde, Sovyetler Birliği'nin zengin köylülere karşı politikası kısıtlı idi, çünkü onların tahılına ihtiyaçları vardı. Kurtuluş'tan sonraki ilk aşamalarda, bizim ulusal burjuvaziye karşı politikamız da buna benziyordu. Onlar, ancak kolektif çiftlikleri ve devlet çiftlikleri 400 milyon *pood* tahıl ürettik-

ten sonradır ki, zengin köylülere karşı harekete geçtiler ve zengin köylülere yokedme ve baştan-başa kolektifleşmeyi gerçekleştirme sloganlarını haykırdılar.* Ya biz? Biz değişik bir şekilde hareket ettik ve zengin köylü ekonomisi ashında toprak reformu kadar erken yok edildi.

Sovyetler Birliği'ndeki kooperatifleşme hareketinde, «tarım, başlangıçta yüklü bir fiyat ödedi.» (Shf. 397). Birçok Doğu Avrupa ülkesinin kooperatifleşme konusu hakkında endişelenmesinin ve büyük örgütlenmelerden kaçınmasının nedeni bu olmuştur. Bir kez başlayınca da yavaş ilerlediler. Kooperatifler bizim üretimimizi ise düşürmedi, aksine bir hayli artırdı. Başlangıçta birçokları endişeli idi. Şimdi bizden yana geçenlerin sayısı yavaşça artıyor.

5. GENEL BİR ÇİZGİ OLUŞTURMA VE PEKİŞTİRME SÜRECİ

Geçen iki yıl içinde büyük bir deney yürüttük.

Kurtuluş'un ilk aşamalarında, tüm ulusun ekonomisini yönetebilecek deneyimiz yoktu. Dolayısıyla birinci beş yıllık plan döneminde, hiçbir zaman tümüyle memnun olmamamıza rağmen, Sovyetler Birliği'nin yöntem-

* «Several Question, Concerning Soviet Land Policy» (Sovyet Toprak Politikası Hakkında Birkaç Sorun) — Aralık/1922) adlı yazısında, Stalin şöyle dedi: «1927'de zengin köylüler, 300 milyon *pood*'dan fazla tahıl ürettiler, bunun 130 milyonu kırsal değişim yolu ile satıldı. Bu, küçümsemeyeceğimiz müthiş bir güçtür. Söyleyiniz, kolektif ve devlet çiftliklerimiz o zaman ne kadar üretmişlerdi? 30 milyonu meta tahılı olan 80 milyon *pood*.» Böylece Stalin şuna karar verdi: «Bu şartlar altında, zengin köylülere azimle saldırmayız.» Ve devam etti Stalin: «Şimdi onlara saldıracak kadar yeterli maddî temelimiz var.» Zira, kolektif ve devlet çiftlikleri 1929'da, 130 milyonu meta tahılı olmak üzere, 400 milyondan fazla üretmişlerdi. (J. Stalin, Bütün Eserleri, C. 12, Shf. 142 — İngilizce)

lerini kopya etmekten başka birşey yapamadık. 1955'de (yılın sonunda ve bir sonraki yılın ilkbaharında), «üç dönüşüm»²ü temelde tamamladıktan sonra, otuzdan fazla kadroya danıştık. Bu tartışmaların sonucunda şunları önerdik: «On Büyük İlişki» ve «Daha fazla! Daha hızlı! Daha iyi! Daha ekonomik!». O zamanlar, Stalin'in Çarlık Rusya'sının yılda 4 milyon ton çelik ürettiğini belirten 1949 seçim konuşmasını okumuştuk. 1940'da bu rakam 18 milyona ulaşmıştı. Eğer 1921'den beri hesap edilirse, 20 yılda 14 milyonluk bir artış! Ve tüm bu sürede sosyalist olduklarını düşünün! Biz biraz daha iyisini, biraz daha hızlısını yapamaz mıydık? Bundan sonra ise «iki yöntem» sorununu ortaya koyduk ve aynı zamanda tarımsal gelişim için kırk maddelik bir program hazırladık³. O zamanlar başka bir önlem önerilmemişti.

1956'daki ileri atılımdan sonra, maceracı girişimlere karşı muhalefet* doğdu. Burjuva sağcılar bizi kuyruğumuzdan yakalayıp, sosyalist inşanın tamamlanmasını olumsuzlaştırmak için vahşice saldırdılar. 1957 Haziran'ındaki Ulusal Halk Kongresi'nde Başbakan Çu En Lay'ın raporu sağcılara geri çarptı. Aynı yılın Eylül'ünde, Merkez Komitesinin Genel Kurulu, «Daha fazla! Daha hızlı! Daha iyi! Daha ekonomik!» gibi sloganları, kırk maddelik genel programı, toplumun gelişmeyi desteklemesi,** v.b.'ni tekrar ortaya koydu. Ekim'de Moskova'da, «Daha fazla! Daha hızlı! Daha iyi! Daha ekonomik!» hakkındaki bir *Halkın Günlüğü* başyazısını yeniden gözden geçirdik. Böylece kışın, büyük ölçekte sulama tesisleri kurmak için ülke çapında bir kitle hareketi başlattık.

1958'de, ilkönce Nanning'de, sonra da Chengtu'da

* Sadece 1967 baskısında

** 1967 baskısında, «Büyük İleri Atılım»

toplantılar oldu. Cesur ilerlemelere karşı çıkanları eleştirerek, sorunlarımızı deştik. Cesur ilerlemelere karşı daha fazla muhalefete izin vermemeyi kararlaştırdık. Sosyalist inşa için genel bir çizgi önerdik. Nanning toplantısı olmasa idi, genel bir çizgiye ulaşamazdık. Mayıs'da, Merkez Komitesi'nin bir temsilcisi* Sekizinci Ulusal Halk Kongresi 2. Kuruluna bir rapor okudu. Ve meclis, genel çizgiyi resmî olarak kabul etti. Ancak bu çizgi henüz pekiştirilmemişti, dolayısıyla merkez ve yerel bölgeler arasındaki otorite paylaşımı ile ilgili somut önlemler aldık. Peitcihe'da çelik üretimini iki katına çıkarmayı önerdik, demir ve çelikte kitle hareketi elde ettik; Batılı gazetelerin arka bahçe çeliği diye adlandırdığı. Aynı zamanda halk komünlerini başlattık. Bunlar kimilerini rahatsız etti, kimilerini ise kızdırdı. Çalışmamızda hatalar ortaya çıktı. Yemek için ödeme yapmayınca, kendimizi tahıl ve temel olmayan gıda maddeleri krizi içinde bulduk. Ultra-komünist bir rüzgâr esiyordu. Günlük ihtiyaçların belli bir yüzdesi** arzilemiyordu. Peitaiho'da 1959 yılı için çelik üretimi 30 milyon ton olarak belirlenmişti. Wuchang toplantısı bunu 20 milyona indirdi. Şanghay toplantısı 16.5 milyona indirdi. Haziran ayı içinde tekrar 13 milyona indirildi. Tüm bunlar, bizimle aynı görüşte olmayanlar tarafından ele geçirildi. Fakat Merkez Komitesi «sol»a karşı çıkarken, itirazlarını ortaya koymadı. Bunu iki Ch'engchov Konferansı'nda Wuchang Konferansı'nda Pekin veya Şanghay Konferansı'nda da yapmadılar. Muhalefetin «sol» u yok etmesine ve hedeflerin güçlendirilmesine kadar beklediler. «Sol»a karşı muhalefetin devam etmesi, sağa karşı muhalefeti gerektirdi. Luşan Kon-

* 1967 baskısında, Liu Shac-ch'i

** 1967 baskısında, % 12

feransı'nda sağa karşı muhalefete ihtiyacımız varken «sol» a karşı çıktılar.⁴

Bütün bunlar, bizim dünyamızda işlerin hiç de barışçıl olmadığını ve genel çizginin kesinlikle pekiştirilmediğini gösterir. Zorlu bir zigzaglar dönemi ve Luşan Konferansı'ndan geçmiş olduğumuz şu anda, genel çizgi görece olarak pekiştirilmiştir. Ancak «herşey üçlüler halinde gelir», dolayısıyla belki de üçüncü bir zigzaglar dönemine hazırlanmamız gerekmektedir. Eğer öyle ise, çizginin daha da fazla pekiştirileceğini umabiliriz. Chekiang Eyalet Komitesi'nin verdiği bilgilere göre, «eşitleştirme» veya «fark gözetilmeden yapılan mülk transferi» bazı komünlerde yakın zaman içinde tekrar ortaya çıkmış. Ultra-komünist rüzgâr hâlâ yeniden ortaya çıkabilir.

Polonya ve Macaristan'daki olaylar, 1956'da «cesur ilerlemelere» karşı kampanya zigzaglarının oluşturduğu bir zamanda meydana geldi. Ondan sonra, bütün dünya Sovyetler Birliği'ne karşı çıktı. 1959 zigzagları sırasında da dünya bize karşı çıktı.

Biri 1957'de, diğeri ise Luşan'da gerçekleşen iki düzeltme hareketi ve anti-sağ kampanyalar yoluyla burjuva ideolojisinin ve diğer burjuva kalıntılarının etkilerini baştanbaşa bir eleştiriye tabi tuttuk; böylece kitlelerin bu tehlikeden kurtulmalarını sağladık. Aynı zamanda, birçok boş inancı da yıktık, şu Ma Anşhan Demir'i ve Çelik Kuruluşu* dahil olmak üzere.

Geçmişte, sosyalist devrimi nasıl başlatacağımızı bilmiyorduk. Kooperatifler ve kamu-özel birleşik yönetimden sonra, sorunun çözüleceğini zannediyorduk. Burjuva sağcılarının vahşi saldırıları, sosyalist devrimi siyasî ve ideolojik bir çizgi olarak ortaya koymamıza ne-

* 1967 başlığına not: «Önemli bir Sovyet değirmeninde otoriter arıtma yöntemi»

den oldu. Aslında, bu devrimi Luşan Konferansı ileri götürdü ve bu çok keskin bir devrimdi. Luşan'daki sağ oportünist çizgiyi yenmemiş olsa idik, çok kötü olurdu.

6. EMPERYALİST ULUSLARIN ARALARINDAKİ ÇELİŞKİLER VE DİĞER SORUNLAR

Emperyalistler arası mücadeleler önemsenmelidir. Lenin ve Stalin de, bunu önemsediler ve devrimin dolaylı yedek gücü diye adlandırdılar. Çin, devrimci temel bölgeleri yürütmekte bu avantajlı durumdan yararlandı. Geçmişte, komprador sınıflar ve toprak ağalarının çeşitli kanatları arasında çelişkiler vardı. Bu yerli çelişkilerin özünde emperyalistler arası çelişkiler yatıyordu. Emperyalistlerin arasındaki bu çelişkiler yüzünden, belli bir zamanda, düşmanın tümü değil, sadece bir bölümü bizim esavaşırdı — kuşkusuz, bu çelişkileri doğru dürüst kullandığımız sürece. Bundan başka, bu çelişkiler sayesinde dinlenmek ve yeniden örgütlenmek için vakit buluyorduk.

Emperyalistler arası çelişkiler, Ekim Devrimi'nin pekiştirilmesinin önemli nedenlerinden biri idi. Ondört ülke müdahale etmek için güçlerini yollamıştı. Ama bu güçlerden hiçbiri fazla değildi. Bundan da öte, bu ülkelerin amaçları eşgüdümleştirilmemişti. Hile peşinde koşuyorlardı. Kore savaşı sırasında Amerikalıların amaçları, müttefiklerinin amaçlarına uymuyordu. Savaş, en büyük ölçekte verilmedi. Ne Amerika kendi yönünü belirleyebildi, ne de Fransa ve İngiltere o kadar istekli idiler.

Kapitalist toplumda İkinci Dünya Savaşı'ndan beri görülen bunalımlar, Marks'ın yaşadığı günlerin bunalımlarından farklıdır. O zaman bunalımlar genel olarak, her yedi, sekiz veya on yılda bir başgösteriyordu.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan 1959'a kadar geçen ondört yıl sırasında, üç tane bunalım başgösterdi.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, devrimin Rusya haricinde her yerde yenik düşmesinden dolayı, kapitalizm henüz nisbi bir dengeye sahipti. Bugün ise, uluslararası görünüm çok daha gerilimlidir. O zamanlar, İngiltere ve Fransa'nın keyifleri yerinde idi; ulusal burjuvaziler Sovyetler Birliği'nden hiç korkmuyorlardı. Almanya'nın elindeki sömürgelerin ele geçirilmesinden başka, tüm emperyalist sömürgeci sistem hâlâ olduğu gibi duruyordu. İkinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan emperyalistlerden üçü çöktü. İngiltere ve Fransa zayıfladı ve çözülmeye başladı. Sosyalist devrim onu aşkın ülkede zafere ulaşmıştı. Sömürgeci sistem parçalanıyordu. Kapitalist dünya, Birinci Dünya Savaşından sonra sahip olduğu nisbi dengeyi artık bir kez daha bulamayacaktı.

7. ÇİN'İN SANAYİ DEVRİMİ NEDEN ÇOK HIZLI GELİŞEBİLİR?

Batılı burjuva kamuoyunda «Çin'in, sınaî gelişimi en hızlı olan ülkelerden biri» olduğunu belirtenler var. (ABD diplomatik politikası hakkındaki ABD Conlon raporu buna değiniyor)

Sınaî devrimini tamamlamış olan çok ülke vardır. Tüm önceki ulusal sınaî devrimlerle karşılaştırıldığı zaman, Çin bunların arasından en hızlısı olmayı vaad ediyor. Peki, neden? Esas nedenlerden biri, sosyalist devrimi epey tam yapmış olmamızdır. Burjuvaziye karşı devrimimizi eksiksiz tamamladık, tüm burjuva etkilerini yok etmek için elimizden gelen herşeyi yaptık. Boş inançları yıktık ve kitlelerin kurtuluşunu, bütün bölgelerde, baştan-başa kazanmalarını sağladık.

8. NÜFUS*

Aşırı nüfus sorununu yok ederken, başatmemiz gereken esas sorun kırsal nüfustur. Bunun çözümü ise, üretimde müthiş bir gelişim gerektirmektedir. Çin'de 500 milyonun üstünde insan tarımla uğraşmaktadır. Bütün yıl boyunca çalışmalarına rağmen, karınlarını doyuracak kadar bile yiyememektedirler. Bu, aklın alamayacağı bir durumdur. Amerika'da tarımsal nüfus, toplam nüfusun ancak yüzde onüçünü teşkil eder ve her kişinin ortalama 2.000 katti* tahılı vardır. Bizim o kadar tahılımız yoktur. Kırsal nüfusu azaltmak için ne yapacağız? Eğer şehirlere akın etmelerini istemiyorsak, kırsal kesimde bir sürü sanayi kurmalıyız ki, köylüler buldukları yerde işçi olabilsinler. Bu önemli bir politika sorununu ortaya çıkarıyor: Kırsal yaşam şartlarının şehirdekilerin altına düşmesini önlemek mi istiyoruz, ikisini kabaca aynı düzeyde mi tutmak istiyoruz, yoksa kırsal yaşam şartlarını şehirdekilerden biraz yüksek mi tutmak istiyoruz? Her komünün kendi iktisadî merkezi, kendi aydınlarını yetiştirmek için kendine ait yüksek düzeylerde okulları olması gerekir. Aşırı kırsal nüfus sorununu doğru ve gerçek bir şekilde çözmenin başka yolu yoktur.

* Eu bölüm sadece 1967 baskısında vardır.

SSCB'DE SOSYALİZMİN İKTİSADİ SORUNLARI ÜZERİNE (KASIM/1958)¹

Eyalet ve bölgelerdeki komiteler bu kitabı incelemelidir. Geçmişte herkes bu kitabı derin bir izlenim edinmeden okudu. Kitap, Çin'deki gerçek koşullar bağlamında incelenmelidir. İlk üç bölümde, belki Stalin'in kendisinin yeterince açık bir şekilde ortaya koymadığı yerler olmasına rağmen, doğru ve önem verilmeye değer birçok şey var. Örneğin; birinci bölümde, nesnel yasalar ve ekonominin nasıl planlanacağı hakkında Stalin çok az şey söylüyor; veya belki de ona göre Sovyet ekonomisinin planlaması nesnel egemen ilkeleri gerçekten yansıtıyordu. Ağır sanayi, hafif sanayi ve tarım sorununa gelince, Sovyetler Birliği son ikisine yeterince önem vermedi ve sonuç olarak kayıplara uğradı. Bundan başka, halkın kısa ve uzun vadeli çıkarlarını birleştirmede başarılı olamadılar. Esas olarak, tek ayak üstünde yürüdüler. Planlamayı karşılaştıralım: sonunda «planlı oranlı gelişme»yi hangimiz daha iyi uyguladı? Bir başka nokta daha: Stalin sadece teknoloji ve teknik kadroyu vurguladı. Teknoloji ve kadrodan başka birşey istemedi; siyaset yok, kitleler yok. Bu da tek ayak üstünde yürümektir! Ayrıca sanayide, hafif sanayiye değil de, ağır sanayiye önem verirken de tek ayak

üstünde yürüyorlar. Bundan da öte, ağır sanayi kesimleri arasındaki çelişkilerin esas yönlerini de belirlemediler. Çeliğin temel, makinenin de yürek ve ruh olduğunu iddia ederek, ağır sanayinin önemini büyüttüler. Bizim tavrımız ise şöyledir: tarımın kilit sektörü tahıl, sanayinininki ise çeliktir; ve eğer çelik kilit sektör olarak kabul edilirse, o zaman hammadde bir kez elde edilince, makine sanayisi de ardından gelecektir. Stalin birinci bölümde sorular soruyor; nesnel egemen ilkeleri öneriyor, ancak yeterli cevaplar bulamıyor.

Stalin 2. bölümde metaları, 3. bölümde ise değer yasasını tartışıyor. İfade edilen görüşlerin birçoğuna nispeten katılıyorum. Üretimi iki esas kesime bölmek ve üretim araçlarının meta olmadığını söylemek incelemeye değer noktalar. Çin tarımında henüz meta olması gereken birçok üretim aracı var. Ekteki üç mektuptan sonuncusunun* tümüyle yanlış olduğu görüşündeyim. Tarımsal makineleri köylülüğe vermede bunlara güvenilemeyeceği, bunların makineleri geri vermeyeceği inancı ifade ediliyor. Stalin, bir yandan üretim araçlarının devletin mülkiyetinde olduğunu söylüyor. Diğer yandan ise, köylülerin onu satın alacak güçleri olmadığını söylüyor. Aslında, Stalin kendisini aldatmaktadır. Devlet, köylülüğü çok sıkı, hiç esnek olmayan bir şekilde kontrol etti. Stalin iki geçiş için uygun olan yol ve araçları bulamadı, bu onu sıkan bir mesele.

Kapitalizmden kalan meta biçimini hâlâ korumamız gerekir. Değeri yöneten meta değişimi yasalarının, üretimimizde düzenleyici bir rolü yoktur. Bu rol, planlama, planlamanın izindeki büyük ileri atılım ve siyasetin önceliği ile yerine getirilir. Stalin sadece üretim ilişkilerinden söz ediyor; üstyapıdan ve üstyapı ile ik-

* İktisadi Sorunlar içinde A.V. Sanina ve V.G. Venzher Yoldaşlara Cevap.

tisadî temel arasındaki ilişkiden söz etmiyor. Çin'de kadrolar üretime katılır; işçiler yönetime katılır. Eski kanun ve düzenlemeleri bir yana bırakarak, kadroları islah olmaları için daha aşağı düzeylere göndermek; tüm bunlar üstyapı ve ideoloji ile ilgilidir. Stalin siyasete değil, sadece ekonomiye değiniyor. Çıkar gözetmeyen emekten söz edebilir, fakat aslında bir saatlik fazla emek bile çok görülmektedir. Kendi çıkarını düşünmemek yoktur. Halkın rolü, emekçinin rolü, bunlara değinilmiyor. Komünist hareket olmasa idi, komünizme geçişi düşlemek zor olurdu. «Herkes benim için, ben herkes için.» Bu olmaz. Sonuçta herşey bireye bağlanıyor. Kimileri, bunu Marx'ın söylediğini söylüyor. Eğer söylemiş ise, bunun propagandasını yapmayalım. «Herkes benim için,» herbir kimse benim için, birey için anlamına gelir. «Ben herkes için.» İyi ama, kaç kişi için olabilirsiniz ki?

Burjuva hukuku, burjuva yasası ve eğitimi şeklinde kendini gösterir. Biz, burjuva hukuku ideolojisinin bir parçasını, Lordvari pozları, üç stili (bürokratik, sekter ve öznel) ve beş havayı (işgüzar, kibirli, soğuk, müsrif ve aşırı) yoketmek istiyoruz. Fakat meta dolaşımı ve meta biçimi, değer yasası, burjuva kategorileri olmalarına rağmen, acele ile yıkılamazlar. Unutmayın, burjuva hukuku ideolojisini tümünden yoketmek için propaganda yürütse idik, akılcı bir tavır olmazdı.

Sosyalist toplumda, kapitalizmin tarafını tutan ve bunu savunan bir azınlık —toprak ağaları, zengin köylüler ve sağcılar— vardır. Ancak büyük çoğunluk komünizme geçmeyi düşünmektedir. Ama bu adım adım yapılmalıdır. Cennete bir adımda varamazsınız. Halk komünlerini ele alalım; bunlar, bir taraftan kendine yeterli üretimi, diğer taraftan meta değişimini geliştirmelidirler. Meta değişimini ve değer yasasını, üretimi

geliştirmenin ve geçişi kolaylaştırmanın yararına araçlar olarak kullanıyoruz. Meta üretiminin çok az gelişmiş olduğu bir ülkeyiz. Geçen yıl 3,7 trilyon kattilik besin tahılı ürettik. Bu sayının yaklaşık 800 veya 900 milyar kattisi meta şeklinde tahıl idi. Tahıldan başka, pamuk ve kenevir gibi sınaî ürünler de az gelişmiştir. Bu yüzden, gelişme sürecinin bir (meta) aşaması olmalıdır. Bu durumda, hâlâ yemek için para alınmayan birçok il vardır, ama bunlar ücretleri ödeyememektedirler. Hopei'de böyle üç il vardır; bir tane de ücret ödeyebilen il vardır, ama fazla değil; üç ya da beş Yuan. Yani besin tahılından başka satılabilecek şeyleri geliştirmek için üretimi hâlâ geliştirmemiz gerekmektedir. Sian Tarım Konferansında bu konu ile yeterince ilgilenilmemiştir. Toparlarsak, ticaretin az gelişmiş olduğu bir ulusuz, fakat birçok yönden de sosyalizme girmiş bulunuyoruz. Burjuva hukukunun bir kısmını yok etmeliyiz, fakat meta üretimi ve değişim henüz kalmalıdır. Şimdi komünizm ne kadar çabuk gelirse o kadar iyi olur, şeklinde bir duyguya eğilim var. Geçiş sadece üç veya beş yıl içinde yapabileceğimizi önerenler var. Fan'ın ili Şangtung'da, dört yılın biraz yavaş olacağı söylenmişti.

Bugün iktisattan hoşlanmayan bazı iktisatçılar vardır; biri Yaroshenko.* Şimdi ve gelecekte bir zamana kadar komünler için tahsisat ve taşımayı genişletmemiz gerekecektir. Meta üretimini de genişletmemiz gerekecektir. Yoksa ne ücretleri ödeyebileceğiz, ne de yaşamı üstün bir düzeye ulaştırabileceğiz. Kimi yoldaşlarımız, meta ve meta üretimi ile karşılaştıkları zaman, hergün burjuva kurallarını yıkmak istiyorlar; örneğin ücretlerin, dereceler, v.b. hür arz sistemine zararlı olduğunu

nu söylüyorlar. Bunlar bir yanlış anlayış içindedirler. 1953'de hür arz sistemini, bir ücret sistemine dönüştürdük.² Bu yaklaşım temelde doğru idi. Geriye bir adım atmamız gerekiyordu. Ancak bir sorun vardı: Derecelendirme sorununda da geriye bir adım attık. Sonunda, bu mesele hakkında bir öfke doğdu. Bir düzeltme döneminden sonra, dereceler arasındaki farklar azaltıldı. Derece sistemi, bir baba-oğul, bir kedi-fare ilişkisi-dir. Buna gün be gün saldırılmalıdır. Kadroları daha aşağı düzeylere göndermek, deneysel alanları yürütmek³ — derece sistemini değiştirmek için yollar bunlardır; yoksa büyük atılımlar olmaz!

Kapitalistler, kentsel halk komünlerine girip, personel olarak hizmet edebilirler. Fakat kapitalist etiketi üstlerinde kalmalıdır. Sosyalizm ve komünizm açısından, sosyalizmin inşası ne demektir? İki noktayı ortaya koyuyoruz;

1. Sosyalizmin inşasının yoğun belirtisi, sosyalist, tam kapsamlı kamu mülkiyetini* gerçekleştirmektir.

2. Sosyalizmi inşa etmek, kolektif komün mülkiyetini kamu mülkiyetine çevirmek demektir.

Kimi yoldaşlar, sanki komünler tümüyle kamu mülkiyetinde imiş gibi, iki mülkiyet tarzı arasında çizgi çekmeyi kabul etmiyor. Bu tarzlardan biri, Anshen Demir ve Çelik İşleri'nde olduğu gibi, kamu mülkiyetidir; diğeri ise, büyük kolektif komün mülkiyetidir. Bunu dönüştürmezsek sosyalist inşanın yararı ne olurdu? Stalin üç şarttan bahsederek, aradaki çizgiyi çizdi. Bu üç temel şart akla uygundur ve şöyle özetlenebilir: Toplumsal üretimi arttırmak; Metaların değişiminden ürünlerin değişimine, değişim değerinden kullanım değerine geçmek.

* İktisadi Sorunlar içinde, Stalin'in ikinci mektubunu yazdığı kimse.

* Bu, Çin'deki tüm halkın mülkiyeti ile özdeştir.

Yukarıda değinilen bu iki nokta hakkında biz Çinliler :

1. Üretimi genişletip arttırmaya çalışıyoruz; bunun için ağır sanayinin gelişmesine öncelik tanıyarak, sanayi ve tarımı birlikte destekliyoruz,

2. Küçük kolektif mülkiyeti kamu mülkiyetine, bunu da tam kapsamlı kamu mülkiyetine dönüştürüyoruz.

Mülkiyet tarzları arasındaki bu farkları görmeyenler, kamu mülkiyetine şimdiden ulaştığımızı savunacaklardır. Bu yanlıştır. Stalin bu üç şartı önerdiğinde, kültürden söz ediyordu; tüm halkın bedensel gelişimi ve eğitimi. Bunun için dört şart önerdi :

- a. Gün başına 6 saat iş,
- b. Teknik eğitimi iş ile birleştirmek,
- c. Konut şartlarını düzeltmek,
- d. Ücretleri yükseltmek.

Özellikle, ücretleri yükseltmek ve fiyatları düşürmek, burada yardımcı olur; fakat siyasi şartlar önerilmemiş.

Tüm bu şartlar, temelde, üretimi arttırmak içindir. Üretim bir kez bollaşınca, kolektif mülkiyeti kamu mülkiyetine dönüştürmek sorununu çözmek daha kolay olacaktır. Üretimi arttırmak için, «Daha fazla! Daha hızlı! Daha iyi! Daha ekonomik!» e ihtiyacımız var. Ve bunun için, siyasetin önceliğine, dört birlikte teşviğe, düzeltme kampanyalarına yönelmemiz ve burjuva hukuku ideolojisini yıkmamız gerekir. Bunlara halk komünlerini ekleyiniz ve «Daha fazla! Daha hızlı! Daha iyi! Daha ekonomik!» e ulaşmak daha da kolaylaşacaktır.

Tam kapsamlı kamu mülkiyetinin sonuçları nelerdir? İki tane;

1. Toplumun üretim araçları tüm halka ait olur,
2. Toplumun ürettikleri tüm halka ait olur.

Halk komününün özelliği; sanayi, tarım, ordu, eğitim ve ticaretin toplumsal yapımız ile bütünleşeceği temel düzey oluşudur. Şu anda komünler, temel düzeydeki yönetim örgütleridir. Ordu, özellikle emperyalistlerden gelecek yabancı tehlikeler ile uğraşır. Komün, sosyalist mülkiyetten (şimdiki) tam kapsamlı kamu mülkiyetine ve tam kapsamlı kamu mülkiyetinden komünist mülkiyete geçişler için en iyi örgütsel biçimdir. Gelecekte, geçişler tamamlandığı zaman, komün, komünist toplumun temel mekanizması olacaktır.

STALİN'İN SSCB'DE SOSYALİZMİN İKTİSADİ SORUNLARI'NIN ELEŞTİRİSİ

Stalin'in kitabı, başından sonuna kadar, üstyapı hakkında hiçbir şey söylemiyor. Kitap insanlarla ilgili değil; insanları değil, eşyaları gözönünde bulunduruyor. Tüketim malları için önerilen arz sistemi, iktisadî gelişmeyi hızlandırır mı? En azından buna değinmiş olmalı idi. Meta üretiminin var olması mı daha iyi, yoksa olmaması mı? Herkes bunu incelemeli. Stalin'in son mektubundaki* görüş açısı hemen hemen tümüyle yanlıştır. Temel yanlış, köylülüğe karşı duyulan güvensizliktir.

Birinci, ikinci ve üçüncü bölümlerin bazı kısımları doğru; diğer kısımları ise daha açık olabilirdi. Örneğin, planlı ekonomi hakkındaki tartışma eksik. Sovyet ekonomisinin gelişme haddi, kapitalistlerinkinden daha yüksek değildir. Ne hafif sanayi ve ağır sanyı, ne de tarım ile sanayi arasındaki ilişkiler yeterince açıklanmış.

Ciddi kayıplara uğramışa benziyorlar. Uzun ve kısa vadede çıkarlar arasındaki ilişki, üstün bir gelişme

* A.V. Sanina ve V.G. Venzher yoldaşlara cevap.

göstermedi. Onlar tek ayak, biz ise iki ayak üstünde yürüyoruz. Onlar, teknolojinin, kadroların, herşeyi belirlediğine inanıyorlar; her zaman «kızıl»dan değil «uzmanlar»dan, kitlelerden değil, kadrolardan söz ediyorlar. Ağır endüstri konusunda, çeliği temel, makineyi kalp ve iç organlar, kömürü de besin şeklinde nitelerek, baş çelişkiyi göremediler... Bizim için, çelik kilit sektördür, baş çelişkidir. Tarımdaki kilit sektör ise besin tahıllarıdır. Diğerleri orantılı olarak gelişir.

Birinci bölümde yasaları kavramaktan söz ediyor, fakat bir yöntem önermiyor. Meta üretimi ve değer yasası üzerine, bizim de katıldığımız birkaç görüş var. Fakat aynı zamanda birkaç sorun da var. Meta üretimini sadece geçim araçları ile sınırlandırmak biraz şüphe uyandırıyor. Üçüncü mektubun temel bakış açısı köylüye duyulan güvensizlik. Aslında, Stalin kolektif mülkiyetten kamu mülkiyetine geçiş için bir yol bulmuştur. Biz meta üretimi ve değişim biçimlerini sürdürüyoruz; bu arada değer yasasının yanında planlama ve siyasetin önceliğinden de söz etmeliyiz. Üstyapıdan, siyasetten, halkın rolünden değil de, sadece üretim ilişkilerinden bahsediyorlar! Komünist bir hareket olmadan komünizme ulaşılamaz.*

1. Bu yoldaşlar ... doğada, ya da toplumdaki süreçleri yansıtan ve insan iradesinden bağımsız olarak oluşan bilimsel yasalarla; hükümetler tarafından yapılan, insan iradesinin ürünü olan ve yalnızca hukuksal bir güce sahip bulunan yasaları gözle görülür bir biçimde karıştırıyor-

* Bu ilk dört paragraf eleştirel bir şekilde yazının tümü hakkında yorum yapıyor. Şimdi ise belirli kısımları eleştiren bir yorum dizisi gelmekte. Her yorumdan önce, Stalin'in özgün metni verilmekte. Metinler, J. Stalin, Son Yazılar, Sol Yayınları'ndan alınmıştır.

lar. Ancak, bunları karıştırmaya hakkımız yoktur. (Shf. 62)

1. Bu ilke temelde doğru, fakat iki tane hata var: birincisi, partinin ve kitlelerin bilinçli faaliyeti yeterince açığa çıkarılmamış; ikincisi, hükümetin kararlarının doğru olmalarının nedeninin, sadece bunların işçi sınıfının iradesinden çıkmış olmaları değil, aynı zamanda nesnel iktisadî yasaların zorunluluklarını bağlılıkla yansıtmaları olduğunu açıklayamamış. Bu yüzden, metin yeterince anlaşılır değil.

2. Eğer gelişme yasalarını bilseler bile, insanların üzerinde etkide bulunmakta gerçekten güçsüz oldukları astronomik, jeolojik ve bunlara benzer daha bazı dallardaki süreçler bir yana bırakılırsa ... (Shf. 62)

2. Bu tartışma yanlıştır. İnsan bilgisinin ve doğayı dönüştürme yeteneğinin sınırı yoktur. Stalin bu sorunları bir gelişim süreci içinde düşünemedi. Bugün yapılamayan, gelecekte yapılabilecektir.

3. Ekonomik gelişmenin yasaları, ekonomi politik yasaları için —ister kapitalist dönem, ister sosyalist dönem sözkonusu olsun— aynı şeyi söylemek gerekir. Burada da, doğa bilimlerinde olduğu gibi, ekonomik gelişmenin yasaları, insan iradesinden bağımsız olarak etkilerini sürdüren ve ekonomik gelişme sürecini yansıtan nesnel yasalardır. (Shf. 64)

3. Ekonomiyi nasıl planlayacağız? Hafif sanayi ve tarıma gereğinden az önem veriliyor.

4. Engels bunun için diyor ki: «Kendi öz toplumsal pratiklerinin şimdiye değin, karşılarında

doğal, yabancı ve egemenlik altına alıcı yasaları olarak dikilen yasaları, bundan böyle insanlar tarafından ama bir bilinçle uygulanan ve bu yoldan egemenlik altına alınmış yasalardır. (Shf. 64-5)

4. Özgürlük, halk tarafından kavranan gerekli bir nesnel yasadır. Böyle bir yasa halka karşı durur, ondan özgürdür. Fakat, halk onu kavradığı andan itibaren, onu kontrol edebilir.

5. Sovyet iktidarının özel rolü iki olgu ile açıklanabilir: birincisi, Sovyet iktidarı, eski devrimlerde olduğu gibi, bir sömürü biçimi yerine bir başka sömürü biçimini koymak değil, her sömürüyü tasfiye etmek görevindeydi; ikinci olarak da, ülkelede sosyalist ekonominin hazır filizleri olmadığı için, ekonominin yeni sosyalist biçimlerini, denebilir ki, «çıplak bir alan» üzerinde yaratmak zorundaydı. (Shf. 65)

5. Sosyalizmin iktisadî yasalarının kaçınılmazlığı; bunun incelenmesi gerekir. Ch'engtu Konferansı'nda genel programımızın (Daha fazla! Daha hızlı! Daha iyi! Daha ekonomik! Üç birlikte teşvik ve kitle çizgisi) başarılı olup olamayacağını görmemiz gerektiğini söylemişim.¹ Bu, birkaç, hatta on yıl geçmeden görülemez. Bir zamanlar kimilerinin kuşku ile baktığı devrim yasalarının doğruluğu artık kanıtlanmıştır, çünkü düşman yenilmiştir. Sosyalist inşa başarılı olabilir mi? Halkın hâlâ bu konuda kuşkuları vardır. Bizim pratiğimiz Çin'in iktisadî yasalarına uygun mudur? Bu incelenmeli. Benim görüşüme göre, pratiğimiz uygun ise, iyi sonuçlar alacağız.

6. Bu (yeni sosyalist ekonomik biçimlerin «çıplak bir alan» üzerinde yaratılması) güç ve karmaşık bir görevdi. (Shf. 65)

6. Sosyalist ekonomik biçimlerini yaratma ile ilgili olarak elimizde Sovyetler Birliği örneği var. Ve bu onlardan biraz daha başarılı olmamız için bir neden olmalıdır. Eğer herşey yıkılırsa, bu Çin Marksizmi'nin yürümeyeceğini gösterecektir. Görevlerin güçlüğüne ve karmaşıklığına gelince, durum Sovyetler Birliği'nin karşılaştığı durumlardan farklı değildir.

7. Deniyor ki, ulusal ekonomimizin uyumlu (orantılı) gelişmesi zorunluluğu, Sovyet iktidarına, varolan ekonomik yasaları kaldırıp yerine yenilerini koyma yetkisini vermektedir. Bu tamamen yanlıştır. Bizim yıllık planlarımızı ve beş yıllık planlarımızı, ulusal ekonominin uyumlu (orantılı) gelişmesi nesnel ekonomik yasası ile karıştırmamalıdır.

7. Meselenin özü burada yatıyor.

8. Bu demektir ki, ulusal ekonominin uyumlu gelişmesi yasası, bizim planlama kurumlarımıza toplumsal üretimi doğru bir biçimde planlama *olanaklarını* sağlamaktadır. Ancak *olanak* ile *gerçeklik* birbirine karıştırılmamalıdır. Bunlar birbirinden ayrı şeylerdir. Bu olanağı gerçeklik haline dönüştürmek için, bu ekonomi yasasını incelemek, ona egemen olmak gerekmektedir; onu tümüyle bilerek uygulamayı öğrenmek gerekmektedir; bu yasanın gereksinmelerini tam olarak yansıtan planlar düzenlemek gerekmektedir. Bizim yıllık planlarımızın ve beş yıllık

planlarımızın bu ekonomik yasanın gereklerini tam olarak yansıttığını söyleyemeyiz. (Shf. 67)

8. Bu bölümün en önemli noktası, nesnel planlı oranlı gelişim yasası ile planlamayı birbirine karıştırmamız gerektiğidir. Geçmişte biz de planlar uyguladık, fakat bunlar sık sık fırtınalara sebep oldu. Çok fazla! Çok az! En iyi yolun hangisi olduğuna emin olmadan, körler gibi bir sürü yere çarptık. Ancak dolambaçlı derslerden, eğri büğrü yollardan geçtikten, herkesin cevaplar bulmak için kafasını patlatmasından sonradır ki, şimdi yürürlüğe koyacağımız kırk maddelik tarım programımıza ulaşabildik. Şimdi de yeni bir kırk maddelik program daha hazırlamaya çalışıyoruz. Üç yıllık çetin mücadeleden sonra daha da geliştireceğiz; derinlemesine ve yeterince tartıştıktan sonra tekrar devam edeceğiz. Sanayi ile sekiz sene uğraşmamıza rağmen, çeliğin kilit sektör olması gerektiğini kavrayamadık. Bu, sanayideki çelişkinin esas yönü idi. Bir bircilik (monizm) idi. Büyük, orta ve küçük arasında temel dayanak olarak kabul ettiğimiz büyük, merkez ve bölgeler arasındaki ise merkezdir. Bir çelişkinin iki yüzünün bir tanesi esastır. Sekiz yılda önemli şeyler başardık. Bununla beraber, üretim planlamamızın tümüyle doğru olduğu, nesnel yasaları tam olarak yansıttığı söylenemez. Planlama, partinin tümü tarafından sadece planlama komitesi veya iktisat komitesi tarafından değil, tüm düzeyler tarafından yapılmaktadır; herkes katılmaktadır. Bu bölümde, Stalin teorik olarak haklıdır. Fakat henüz ne iyice ayrıntılı bir analiz var, ne de net bir açıklamanın başlangıcı. Sovyetler ne büyük, orta ve küçük veya merkez ve bölgeler arasında bir ayırım yaptılar; ne de tarım ve sanayiye birlikte desteklediler. Onlar hiçbir zaman iki ayak üstünde yürümediler. Onların kural ve yönetmelikleri halkı topallaştırdı. Fakat biz

de kendi durumumuzu yeterince inceleyip kavramadık, dolayısıyla bizim planlarımız da nesnel yasaları tümüyle yansıtmadı.

9. Engels'in formülünü tahlil edelim. Bu formül, toplum tarafından bütün üretim araçlarının mı, ya da yalnızca bir kısmının mı ele geçirilmiş olduğunu; yani *bütün* üretim araçlarının mı, ya da yalnızca bir kısmının mı halkın mülkiyeti altına girdiğini belirtmediğinden, onu tümüyle açık ve belirgin saymayız. Demek ki, Engels'in *bu* formülünü iki biçimde anlamak mümkündür. (Shf. 70)

9. Bu analiz önemli noktalara değinmekte! Sorun, üretim araçlarını ikiye bölmektir. Üretim araçlarının meta olmadığı söyleniyor, bu incelemeye değer.

10. Sosyalist Rejimde Meta Üretimi Üzerine adlı bölümde, Stalin metaların varlığının şartlarını anlaşılır bir biçimde sergilememiştir. İki tür mülkiyetin varlığı, meta üretiminin öncülüdür. Fakat, meta üretimi önünde sonunda üretim güçleri ile de ilgilidir. Bu yüzden meta üretiminin, tümüyle toplumsallaştırılmış kamu mülkiyetinde bile, bazı bölgelerde işlerliği olacaktır.

11. Sonuç olarak, Engels, kapitalizmin ve üretimin yoğunlaşmasının yalnızca sanayide değil, aynı zamanda tarımda da, ülkenin *bütün* üretim araçlarının kamulaştırılmasına ve bunların halkın mülkiyetine geçmesine olanak sağlayacak ölçüde gelişmiş bulunduğu ülkelerden söz etmektedir. Böylece Engels, bu ülkelerde *bütün* üretim araçlarının toplumsallaştırılmasına paralel olarak meta üretiminin de kaldırılması gerektiği kanısındadır. Bu, kuşkusuz, tamamen doğrudur. (Shf. 70)

11. Stalin, Engels'in formülünü doğru bir şekilde tahlil etmiştir. Şimdiki halde meta üretimini tasfiye etme yönünde güçlü bir eğilim var. İnsanlar meta üretimini gördükleri an —bunu kapitalizmle özdeşleştirerek— endişelenmektedirler. Ancak görülüyor ki, yüzlerce milyon köylünün dayanışmasını sağlamak için, hem meta üretiminin büyük bir ölçüde gelişmesi, hem de para arzının artırılması gerekmektedir. Bu, yüzlerce milyon köylünün dayanışması için olduğu kadar, yüzbinlerce kadronun ideolojisi için de bir sorun doğurmaktadır. Şimdi, üretim araçlarının sadece bir kısmına sahibiz. Fakat öyle görünüyor ki, küçük ve orta üreticileri tecrit ederek tüm halkın mülkiyetini hemen ilân etmek isteyenler var. Fakat bu mülkiyetin kategorisini belirtmeyi ihmal ediyorlar! Komün mülkiyeti mi, yoksa il mülkiyeti mi olacak? Metayı ve meta üretimini bu şekilde, sadece kamu mülkiyeti ilân ederek yok etmek, köylülüğü soymak demektir, 1955'in sonunda, istihşâl ve satın alma ile 90 milyar kattılık tahılıımız oldu, bize de az dert çıkmadı. Herkes besinden, aileler hep birleşik satın almadan söz ediyordu. Fakat önünde sonunda bu, bir satın alma idi; tahsisat değil. Ancak bunu 83 milyar kattılık tahıla indirmeye karar verdikten sonradır ki, bunalmı azaldı. İnsanların tüm bunları neden bu kadar çabuk unuttuklarını anlayamıyorum.

12. Burada, Büyük Britanya'nın ulusal ekonomisinde dış ticaretin dev payının İngiltere için önemini bir yana bırakıyorum. Bence bu, ancak dış ticaret konusunu inceledikten sonradır ki, proletaryanın iktidara gelmesinin ve *bütün* üretim araçlarının ulusallaştırılmasının ertesi gününde, Büyük Britanya'nın meta üretiminin yazgısı konusunda karara varılabilir. (Shf. 70-71)

12. Yazgı, meta üretiminin tasfiye edilip edilmesine bağlıdır.

13. Ama karşımıza şu soru çıkmaktadır: şu, ya da bu ülkede ve özellikle bizim ülkemizde, koşullar proletaryanın iktidara geçmesine ve kapitalizmin devrilmesine elverişli ise; eğer kapitalizm, sanayide, üretim araçlarını, bunlara elkonulmasının ve topluma devredilmesinin mümkün olduğu noktaya kadar yoğunlaştırmışsa, ancak, kapitalizmin hızlı gelişmesine karşın, tarım, hâlâ tarım üreticilerinin mülkten tecridinin mümkün görünmediği ölçüde küçük ve orta mülk sahibi üreticiler arasında parçalanmış durumdaysa, proletarya ve onun partisi ne yapmalıdır?... (Bu köylülüğü uzun bir süre proletaryanın düşmanları safına iter. (Shf. 71-72)

13. Özetle, meta üretimini yöneten ilke kavranmamıştı. Çinli iktisatçılar ancak kitap okuyacak kadar Marksist-Leninist'tirler. İktisadî pratikle karşılaştıklarında, Marksizm-Leninizm tekliyor. Düşünceleri karışıyor. Eğer hatalar yaparsak köylülüğü düşman safına iteceğiz.

14. Lenin'in yanıtı kısaca şöyle özetlenebilir:

a) İktidarı ele geçirmeye elverişli koşullar kaçırılmamalı, proletarya, kapitalizmin milyonlarca küçük ve orta bireysel üreticiyi iflâsa sürükleyeceği günü beklemeden iktidarı almalıdır;

15. b) Sanayide üretim araçlarını kamulaştırmalı ve onları bütün halka vermeli;

16. c) Küçük ve orta bireysel üreticilere gelince, onları tedricen üretim kooperatiflerinde, yani büyük tarımsal işletmeler olan kolхозlarda toplamalı;

17. d) Bütün olanaklarla sanayi geliştirilmeli ve kolхозlara modern bir teknik temel, bütün üretimin teknik temeli sağlanmalı, yani onları bol sayıda traktör ve birinci sınıf ve makinelerle donatmalı;

18. e) Kent ile kırsal, sanayi ile tarımın ekonomik ittifakını sağlamak amacıyla, bir süre için meta üretimini (satın alma ve satış yoluyla değişimi) sürdürmeli, bunu, —köylüler için— kent ile ekonomik ilişkilerin *tek kabul edilebilir* biçimi olarak saymalı ve Sovyet ticaretini, devlet ticaretini, ve kooperatif ve kolhozcu ticareti sonuna kadar geliştirmeli, ticarî dolaşımdan hertürden kapitalisti tasfiye etmeli.

Sosyalist kuruluşumuzun tarihi, Lenin'in çizdiği bu gelişme yolunun tamamen doğru olduğunu ortaya çıkarmıştır. (Shf. 72-3)

19. Kuşkusuz, azçok kalabalık küçük ve orta üreticilerden oluşan bir sınıfı olan bütün kapitalist ülkeler için bu gelişme yolu, sosyalizmin zaferi için tek olabilir ve akla-uygun yoldur. (Shf. 73)

14. Bu bölümdeki analiz doğru. Çin'deki şartları ele alalım. Gelişme var. Buradaki beş nokta da doğru.

15. Ulusal burjuvaziye karşı politikamız; mülklerini, bedelini ödeyerek geri almak oldu.

16. Halk komünlerini hep daha büyük ölçekte geliştireyoruz.

17. Bizim şimdi yaptığımız da tamamıyla bu.

18. Meta üretimini hiç istemeyenler var, fakat bunlar yanlış düşünüyorlar. Meta üretimini, kendisi Lenin'den öğrenmiş olan Stalin'den öğrenmeliyiz. Lenin, en yoğun faaliyetin, ticaretin gelişmesine ayrılmasını söylemişti. Biz, en yoğun faaliyetin sanayi, tarım ve ticarete ayrılmasını söylemeyi tercih ediyoruz. Sorunun özü köylülük meselesinde yatmaktadır. Köylülüğü işçilerden daha bilinçli gören kişiler var. Biz, bu beş maddeyi ya gerçekleştirdik, ya da gerçekleştirme sürecindeyiz. Komünler tarafından işletilen sanayi veya sanayi ve tarımın birlikte desteklenmesi gibi alanların daha da geliştirilmeleri gerekir.

19. Lenin de aynı şeyi söyledi.

20. Meta üretimini kendi kendine yeterli, ekonomik çevreden bağımsız sayamayız. Meta üretimi, kapitalist üretimden daha eskidir. Kölelik döneminde de vardı ve ona hizmet ediyordu; kapitalist üretimin gelişinin başı koşullarını hazırlamakla birlikte, kapitalizme götürmedi.

21. Eğer meta üretiminin bizde, kapitalist koşullar altında sahip olduğu sınırsız ve dünya ölçüsündeki gelişmesi yoksa;

22. Bizde, üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti, ücretliliğin ve sömürü sisteminin tasfiyesi kadar kesin ekonomik koşullar sayesinde sıkı bir çerçeve içine alınmışsa;

23. Neden meta üretimi, aynı şekilde, bir süre için bizim sosyalist toplumumuza, kapitalizme götürmeksizin hizmet edemesin? (Shf. 74)

20. Bu cümle biraz abartılmış. Fakat meta üretiminin yalnızca kapitalist bir kurum olmadığı doğru.

21. Merkez Komitesi'nin ikinci oturumu, meta üretiminin kullanımı, sınırlandırılması ve dönüşümü hakkında politikalar önerdi.

22. Bu koşul Çin'de tam anlamıyla yürürlükte.

23. Bu nokta tamamıyla doğrudur. Bizde artık böyle durum ve şartlar yok. Metallerden korkanlar var. İstisnasız olarak hepsi, kapitalistlerin tasfiyesinden sonra meta üretiminin büyük ölçüde genişletmenin meşru olduğunu anlamadan, kapitalizmden korkuyorlar. Meta üretiminde hâlâ geriyiz; Brezilya ve Hindistan'ın arkasından geliyoruz. Meta üretimi tek başına bir olgu değildir. Meta üretiminin yer aldığı şartlara bakın: Kapitalizm veya sosyalizm. Meta üretimi kapitalist şartlar içinde kapitalist, sosyalist şartlar içinde ise sosyalisttir. Meta üretimi eski çağlardan beri vardır. Alım ve satım, tarihin Shang («ticaret») diye adlandırdığı hanedanın zamanında başladı. Shang hanedanının son kralı olan Chou sivil ve askerî konularda çok yetenekli idi, Ch'in'in² ilk imparatoru ve Ts'ao Ts'ao³ ile birlikte bir alçağa dönüştü. Bu yanlıştır. «Kitaba körü körüne inanacağımıza, hiç kitabımız olmasın.» Kapitalist toplumda, toplumsal kurum sayılabilecek hiçbir kurum yoktur; yine de kapitalist toplumda işçi sınıfı ve sosyalist ideoloji vardır. Sorun, meta üretiminin sosyalist üretimin ilerlemesi için faydalı bir araç olup olmadığıdır. Bu kadrolar arasında tartışılabilir.

24. Diyorlar ki, ülkemizde üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti kurulduktan sonra ve ücretlilik ile sömürünün tasfiye olunmasından sonra, meta üretiminin artık anlamı yoktur ve

bu yüzden tasfiye edilmesi gerekmektedir.
(Shf. 74)

24. «Ülkemiz» yerine «Çin» dersek, daha da merak uyandırıcı oluyor.

25. Bugünkü durumda, bizde, sosyalist üretimin başlıca iki biçimi bulunmaktadır; devletin; yani tüm halkın ve kolhozların, ki kolхозlara bütün halkın ortak olduğu söylenemez. (Shf. 74)

25. «Bugünkü» kelimesi 1952 yılını ima ediyor, yani devrimden otuz yıl sonrası. Bizim devrimimizden sonra ise yalnız dokuz yıl geçti.

Başlıca iki biçimden söz ediliyor. Komünlerde yalnızca toprak ve makineler değil; aynı zamanda emek, tohumlar ve diğer üretim araçları da komünün mülkiyetindedir. Ürün de öyle. Fakat Çinli köylülerin öyle harikulade ilerlemiş olduğunu zannetmeyiniz. Honan'daki Hsiuwu ilinde parti sekreteri, kamu mülkiyetinin ilân edilmesinden ve özgür arz sisteminin kurulmasından sonra, sel veya kıtlık dönemlerinde devletin ücret ödeyip ödemeyeceği ile ilgileniyordu. Ayrıca, zengin hasat zamanlarında devletin hem ücret ödememesi, hem de kamuya ait tahıla el koymasını da istiyordu. Böylece hasat ister başarılı olsun, ister başarısız, köylüler zararlı çıkacaktı. Bu, köylülere duyulan ilgiyi gösteriyor. Marksistler bu sorunlara eğilmelidir. Meta üretimi tam olarak geliştirilmeli, fakat bu en azından onbeş yıl ve sabır gerektirecek. Onlarca yıl savaştık. Şimdi, Tayvan'ın kurtuluşunu ve sosyalist düzenin iyi gitmesini beklemek için yine sabırlı olmamız gerekiyor. Erken zaferler beklemeyiniz!

26. İki temel mülkiyet biçiminin sonunda bir

biçime nasıl dönüşeceği) başka bir sorundur ve ayrı olarak incelenmesi gerekir. (Shf. 76)

26. Stalin (kolektif mülkiyetten kamu mülkiyetine nasıl geçileceği hakkında) bir yöntem veya uygun bir formülasyon bulamadığından sorundan kaçınıyor.

27. Sonuç olarak, bizim meta üretimimiz gelişmiş bir meta üretim değildir; kapitalisti bulunmayan, esasta (devlet, kolhoz, kooperatifler gibi) ortak sosyalist üreticilerin malı olan metalarla ilgilenen ve etki alanı kişisel tüketim maddeleri ile sınırlı bulunan, kuşkusuz hiçbir şekilde kapitalist bir üretime dönüşmeyecek olan ve kredi «para ekonomisi» ile birlikte sosyalist üretimin gelişmesine ve pekişmesine yardımcı olmak için kurulan özel türden bir meta üretimidir. (Shf. 76)

27. Bu «etki alanı» kişisel tüketim ile sınırlı değildir. Bazı üretim araçları da meta şeklinde sınıflandırılmalıdır. Eğer tarım ürünleri metalden oluşmuşken, sanayi ürünleri de metalden oluşmazsa değişim nasıl yapılacak? Eğer «ülkemiz» kelimesinin yerini «Çin» alırsa, paragrafı okumak daha da ilginç oluyor. Çin'de sadece tüketim malları değil, aynı zamanda tarımsal üretim araçları da arz edilmeli. Stalin köylülere hiçbir zaman üretim araçları satmadı. Kruşçev bunu değiştirdi.

28. (Başkan Mao, kitabın orijinalinin 13. sayfasını şöyle yorumladı): Sosyalizm ve komünizm arasındaki çizgi ile kolektif ve kamu mülkiyeti arasındaki çizgiyi belirleme işlerini birbirlerine karıştırmayalım. Kolektif mülkiyet, hedefleri işçi-köylü ittifakını pekiştirmek ve üretimi geliştirmek olan meta üretimi sorunu-

nu ortaya çıkarmaktadır. Bugün köylülerin komünizminin şanlı olduğunu söyleyenler var. Kırılara yaptıkları bir geziden sonra, köylülüğün muhteşem, işçilerden daha ileride ve cennete girmek üzere olduklarını düşünüyorlar. Bu, yüzeydeki olgudur. Köylülerin gerçekten komünist bir ruha sahip olup olmadıklarını görmemiz gerekecek; ayrıca komün mülkiyetini, ve bununla birlikte tüketim ve geçim araçlarının ne dereceye kadar komünal-kolektif mülkiyete ait olduğunu incelememiz gerekecek.

29. Dahası var; Marks'ın kapitalizmin tahlilini yaptığı *Kapital*'den aktarılan —ve yapay olarak bizim sosyalist işçilerimize yakıştırılan— başka bazı kavramlardan da vazgeçmek gerektiği kanısındayım... Marks'ın burada tamamen kapitalist ilişkilere uygun gelen kavramlar (kategoriler) kullanması doğaldır.* (Shf. 76-77)

30. Ancak, işçi sınıfının iktidardan ve üretim araçlarından yoksun olması şöyle kalsın, tersine, iktidarı elinde bulundurduğu ve üretim araçlarına sahip olduğu günümüzde bu kavramları kullanmak gariplikten de fazla olur. (Shf. 77)

31. Meta olarak emek-gücü ve işçilerin «ücretliliği» üzerine sözler, bizim rejimimizde epeyce anlamsız görülmektedir; sanki üretim araçlarına sahip olan işçi sınıfı, kendi kendini güçlendiriyor ve kendi kendine emek-gücünü satıyor-muş gibi. (Shf. 77)

() Bu cümle, Stalin'in eserinin «Sol Yayınları»ndan çıkan çevirisinin «... (kategoriler) kullandığı anlaşılır» şeklinde Türkçeye çevrilmiştir. Metnin İngilizcesi ile karşılaştığımızda bu çevirinin yanlış olduğunu gördük. —Ç.n.

29. Özellikle, sanayi sektöründeki üretim araçları,

30. Meta üretimi —kârlılık için değil, köylülük, tarım-sanayi ittifakı ve üretimin gelişmesi için— büyük ölçüde geliştirilmelidir.

31. Özellikle düzeltme (islah) hareketinden sonra. Düzeltme ve anti-sağcı kampanyalardan sonra emek-gücü artık meta olmaktan çıkmıştır. Artık doların değil, halkın hizmetinde idi. Emek gücü sorunu, emek gücünün meta olması sona ermedikçe çözülemeyecektir.

32. Değer yasasının bizde, sosyalist rejimde var olup olmadığı ve etkide bulunup bulunmadığı bazen sorulmaktadır. (Shf. 78)

32. Değer yasasının düzenleyici bir rolü yoktur. Bu rolü, planlama ve siyasetin önceliği yerine getirir.

33. Değer yasasının sosyalist üretimimizde düzenleyici bir rol oynamadığı doğrudur. (Shf. 78)

33. Toplumumuzda, değer yasasının düzenleyici, yani belirleyici bir rolü yoktur. Üretimi plan belirler; örneğin, domuzculuk ve çelikte değer kanununu kullanmayız, planlamaya güveniriz.

NOTLAR

ÖNSÖZ

1. Mao Tsetung, «Talks at the Chengtu Conference, Talks of March 10, 1958.», Chairman Mao Talks to the People: Talks and Letters 1956 - 1971 içinde, ed. Stuart Schram (New York; Pantheon, 1974), s: 102 (Yayınlanmamış Yazılar, May Yayınları, 1977, s: 54)
2. Mao Tsetung, *Selected Works of Mao Tsetung, Vol. IV* (Peking: Foreign Languages Press, 1965), pp. 422 ve 374.
3. Mao Tsetung, *Sovyet İktisadının Eleştirisi*, s. 131-132.
4. «İlkel Sosyalist Birlikim» Evgeny Preobrazhensky tarafından kullanılan bir deyimdi, fakat Stalin'in politikasını uygun olarak benimler. Paul Sweezy'nin deyişi, kullanımı ve kendi analizi için bkz. «Theory and Practice in the Mao Period» *Monthly Review* 28, no. 9 (Şubat 1977): 1-12. Sweezy'nin Sovyetler Birliği'ndeki, üretici güçler teorisinin açıklaması, bu önsöze esin kaynağı olmuştur.
5. Mao Tsetung, «On the Question of Agricultural Co-operation.» *Selected Readings from the Works of Mao Tsetung* (Peking: Foreign Languages Press, 1971, s: 403.
6. Mao Tsetung, «On the Ten Major Relationships,» *Peking Review* 20, no. 1 (Ocak 1, 1977): 11. Bu konuşmanın çeşitli resmî olmayan çevirileri uzun süre kullanılmış olmasına rağmen, bu çeviri ilk resmî olanıdır.
7. a.g.e., s: 16
8. a.g.e., s: 15
9. Mao Tsetung, «Talks at the Chengtu Conference.» s: 101 (Yayınlanmamış Yazılar, s: 52).
10. John G. Gurley, *China's Economy and the Maoist Strategy* (New York: Monthly Review Press, 1976) 1927'den 1949'a kadar Mao'nun İktisat Stratejisinin oluşumunun değerli bir analizini yapar.
11. Mao Tsetung, «On the Question of Agricultural Co-operation,» s: 407.
12. Mao Tsetung, «Refute Right Deviationist Views that Depart from the General Line,» *Selected Works of Mao Tsetung, Vol. V.* (Peking: Chinese Language Press, 1977). Çince'den çevrilmiştir.
13. Mao Tsetung, «On the Question of Agricultural Co-operation,» s: 389.
14. Liu Shao-chi, «The Political Report of the Central Committee of the Communist Party of China to the Eighth National Congress of the Party,» *Eight National Congress of the Communist Party of China»* içinde, Vol. 1, Documents (Peking: Foreign Languages Press, 1956) s. 82.
15. a.g.y.
16. «Resolution of the Eighth National Congress of the Communist Party of China,» *Eight National Congress of the Communist Party* içinde, s. 116.
17. Mao Tsetung, «On the Correct Handling of Contradictions Among the People,» *Selected Readings From the Works of Mao Tsetung* içinde, s. 463.
18. A.g.e., pp. 443 - 44. (Teori ve Pratik, Sol Yayınları s: 85 - 87.
19. Mao Tsetung, *Sovyet İktisadının Eleştirisi*, s: 107.
20. Chinese Communist Party, *The Historical Experience of the Dictatorship of the Proletariat* (Peking: Foreign Languages Press, 1959)

21. Mao Tsetung, «On the Correct Handling of Contradictions Among the People,» s. 434.
22. Mao Tsetung, «A Dialectical Approach to Inner-Party Unity,» *Selected Works of Mao Tsetung* içinde, Vol. V. (Peking: Foreign Languages Press, 1977), s. 515.
23. Mao Tsetung, *Sovyet İktisadının Eleştirisi*, s. 73.
24. A.g.y., s. 72.
25. Mao Tsetung, «On the Question of Agricultural Cooperation,» p. 390.
26. Mao Tsetung, *Socialist Upsurge in China's Countryside* (Peking: Foreign Languages Press, 1957), s. 159.
27. Kesintisiz Devrim temasının gelişimi için bkz. Viktor Nee ve James Peck, *China's Uninterrupted Revolution* (New York: Pentheon, 1975)
28. Mao Tsetung, *Sovyet İktisadının Eleştirisi*, s: 74.
29. A.g.e., s: 114.
30. Mao Tsetung, «Speech at the Lushan Conference,» Schram, *Chairman Mao Talks* içinde, pp. 135 - 36. (Yayınlanmamış Yazılar, s: 88)
31. Mao Tsetung, *Sovyet İktisadının Eleştirisi*, s: 153.
32. «On Khrushchev's Phoney Communism and Its Historical Lessons for the World: Comment on the Open Letter of the Central Committee of the CPSU (No. 9),» *Peking Review* 7 içinde, no. 29 (Temmuz 17, 1964)
33. Mao Tsetung, «Talks at Chengtu: On the Problem of Stalin,» Schram, *Chairman Mao Talks* içinde, s. 101. (Yayınlanmamış Yazılar, s: 52)

SOVYET DERS KİTABI «SİYASAL İKTİSAT» ÜZERİNE NOTLAR

1. Çin'in kırsal kesiminde, üç tane kolektif mülkiyet düzeyi vardır. En küçük birim, üretim ekibi, genellikle onbeş ile otuzbeş arası aileden meydana gelir. Ekip, temel mülkiyet ve üretim birimidir, üzerinde çalıştığı toprağa, birkaç yük hayvanına ve dövme ve kırma makineleri gibi küçük tarım araçlarına sahiptir. Bir sonraki birim, üretim tugayı, beş ile onbeş ekipten oluşur. Tugaylar, traktör ve sulama lehizalı gibi, ekiplerin satın alamayacağı kadar pahalı ve etkin bir şekilde kullanamayacağı kadar büyük üretim araçlarına sahiptir. Tugay, (ekilen, ç.n.) tepeleri tarçalama gibi işleri de üstlenir; ekip bunları yapamayacak kadar küçüktür. Nüfus birkaç binden ellibine kadar olan komün ise on ile otuz tugaydan meydana gelir. Komünler, Tugayların arasında koordinasyonu sağlamaktan başka, tugayların idare edemeyeceği kadar büyük olan sanai teşebbüslere ve projelere —büyük sulama projeleri gibi— sahiptirler ve bunları işletirler.
2. Çeşitli kolektif mülkiyet biçimleri, bütün olarak ele alınca, tüm halkın mülkiyetinden farklıdır. Kolektif mülkiyet, üretim araçlarının, toplam nüfusun bir kesiminin mülkiyetinde olduğunu ifade eder. İster ekip, ister tugay, ister komün olsun, bu kesim temelde üretimi yönetir ve işletir. Kolektif bir şekilde sahip olunan birimin ürünü, vergiler hariç olmak üzere, onu üreten birime aittir. Birim, ürünün bir bölümünü yeniden - üretim ve yatırım için, kalanını da işçi gelirleri için kullanır. Diğer taraftan, tüm halkın mülkiyeti ise, toplumun bir kesiminin değil, tümünün mülkiyetini ifade eder. Bu çeşit teşebbüsler,

dolaysız olarak merkezi planlama ve örgütlenmeye tabidirler. Ürünler tüm topluma aittir ve tüm halkın mülkiyeti altındaki birimler sisteminde ihtiyaca göre dağıtılabilirler. Bu çeşitli üretim birimleri birleşik bir muhasebe birimi gibi ele alındığından, tekil üretim biriminin kâr veya zararları ne birimdeki yatırımı etkiler, ne de işçilerin gelirini.

1973'de, tüm halkın mülkiyetindeki sanayi, toplam sabit servetin yüzde 97'sine, sanayi ile uğraşan halkın yüzde 63'üne ve toplam sanai çıktının yüzde 86'sına ulaşıyordu. Kolektif mülkiyet altındaki sanayi, sabit servetin yüzde 3'ünü, sanai işgücünün yüzde 36,2'sini ve toplam üretimin yüzde 14'ünü kaplıyordu. Bireysel el zanaatları ise, diğer yüzde 8'i oluşturuyordu. Ticaretle, perakende satışların yüzde 92,5'i tüm halkın mülkiyetinde idi; kolektif bir şekilde sahip olunan birimler, toplam perakende satışların yüzde 7,3'ünü oluşturuyordu. Diğer taraftan, tarımda üretim araçlarının yüzde 80 ile 90'ı hâlâ kolektif mülkiyet altında idi.

3. Toprak reformu hareketi özellikle, 1949 ile 1952 arasındaki Kurtuluş sonrası toprak reformu kampanyasını ima etmektedir. Tarımsal üretici kooperatiflerinin büyük bir kısmı 1955'te ve 1956'nın başlarında, kolektifleştirmenin doruğa eriştiği zamanlarda kuruldu. Halk komünleri Çin'in tümünde 1958 güzünde, Büyük İleri Atılım'ın ilk aşamalarında örgütlendi.

4. Komprador kapitalizmi, Çin'de yabancı çıkarılara hizmet eden Çinlilerin çalıştığı yabancı ticari kuruluşları ima etmektedir.

5. Mao'nun bürokratik sermayenin önemi ve o zamanlarda ona karşı uygulanacak politikalar hakkındaki tartışmaları için, bkz. «Simdiki Durum ve Görevlerimiz» 25 Aralık 1947, ve «Çin Komünist Partisi Yedinci Merkez Kurulu'nun İkinci Genel Toplantısına Rapor» 5 Mart 1979, Seçme Eserler, cilt-4 (Aydınlık Yayınları), Şf. 171-185 ve 388-404.

6. Burada Mao, Chang Po-chün ve Lo Lung-chün'ün faaliyetlerini kast ediyor. 1957 yazında Chang, çoğunlukla çeşitli demokratik partilerden oluşan Çin Halkının Danışma Konferansı'na daha fazla güç verilmesini önerdi. Bu birim, ÇKP'nin egemenliğindeki Ulusal Halk Kongresi'nin üstünde veto gücüne sahip bir «üst meclis» şeklinde hizmet edecekti. Lo, 1950 başlarındaki karşı devrimcilere karşı kampanyalarda haksız muamele gördüklerini iddia ettiği demokratik insanlara yapılan uygulamaları incelemek için, bir «düzeltme komiteleri» dizisi önerdi.

7. «Sabit faiz», Çin Komünist Partisi'nin ulusal burjuvaziye «satın alma» stratejisinin özgül bir bölümüydü. Kurtuluşun sonra, bunlara karşı uygulanan politika birkaç aşamadan geçti. Birinci aşama; devletin, imalât ve işleme için özel teşebbüslerle birlikte ısmarlamada bulunması, bu teşebbüsler tarafından üretilen ürünlerin birleşik bir şekilde satın alınması ve dağıtılması idi. 1952'de uygulanan özel sanayi içinde düzeltme kampanyasından sonra, «kârları dört paya bölme» şeklinde ikinci aşama yürürlüğe girdi. Nisbeten eşit olan dört pay şunlardı:

- a) Devlete ödenen vergiler,
- b) İşçi refah fonuna yapılan katkılar,
- c) Teşebbüsü geliştirme fonları,
- d) Kapitalistler için kâr.

Üçüncü aşama, ilkönce bireysel teşebbüslerde ve sonra da tüm ticaretle, birleşik devlet-özel mülkiyetinin yürürlüğe girmesi idi.

Bu «devlet kapitalizminin en yüksek aşaması»nda, kapitalistlerin geliri, birim içinde yaptıkları işler için elde ettikleri gelirden ve «sabit faiz» den oluşurdu. Sabit faiz, tek tek firmaların yıllık kâr veya zararları gözetilmeksizin, her yıl teşebbüslerin servetlerinin değerinin, yüzde 5'i oranında hesaplanacak ve yirmi yıllık bir süre için ödenecekti. Sabit faiz ödemeleri, Kültür Devrimi sırasında sona erdi.

8. Birleşik satınalm ve arz politikası, devletin bazı ürünleri sabit fiyatlarla satın alması, böylece özel piyasayı ve bu mallarda spekülasyona yol açan şartları yok etmesi anlamına gelirdi. Tahıl, yemelik yağ ve yağ çıkarılan bitkilerin birleşik satınalmı ve arzı, 1954 Mart'ında ortaya çıktı. Pamuk ve pamuklu kumaş için ise, bu politika 1954 Eylül'ünde gerçekleştirildi.

Birleşik satınalm ve arz sisteminde mallar üç kategoriye ayrılır: (1959 Nisan'ından itibaren 38 ürünü içeren) birinci kategoriye giren mallar, devlet şirketlerinde sabit fiyatlarla satılır. İkinci kategoriye giren mallar (1959 Nisan'ından itibaren 293 türün) sözleşme temeline ulaşılan kotalara göre devlete satılır. Kotalı üretim de devlete satılabilir; ama satılmayabilir de. Üçüncü kategoriye giren mallar (birinci ve ikinci kategorilerde içerilmeyenler) hâlâ piyasaya satılabilir.

9. «Kızıl ve uzman», sosyalist toplumun inşasında zıtların birliği nitelikler. Kızıl, işin siyasi ve ideolojik yönlerini ima eder; uzmanlık ise, teknik yönlerini. İkisi de her işin gerekli yönleridir. Fakat, her çelişkinin bir esas yönü olması gerektiği düşüncesine uygun olarak Mao, «ideolojik ve siyasi işin, iktisadi ve teknik işlerin garantisi ...ruhu» olduğunu savunmuştur. Diğer taraftan, kızıl uzmanlığı dışlayacak ölçüde vurgulanırsa, zıtların birliği yıkılacak ve sosyalizmi inşa etmek görevi imkânsızlaşacaktır.

10. 1949 Mart'ında Çin Komünist Partisi, 23 parti ve grubu temsil eden Halkın Siyasal Danışma Konferansı'nı örgütlemeye başladı. 1947 Eylül'ünde Halkın Siyasal Danışma Konferansı'nın Hazırlık Komitesi toplantı ve Ortak Programı, yeni hükümetin hedeflerinin bildirisini ve işçi sınıfını Cumhuriyetin önderi haline getiren Merkez Halk Cumhuriyeti'nin Organik Kanunu'nu kabul etti. Bundan sonra, ilk olarak 1954'de toplanan Ulusal Halk Kongresi, Çin'in uzun dönemde egemen olan ulusal yasal organı olarak kuruldu.

11. Bir Çin doları (Yuan) 0,53 ABD dolarına eşdeğerdir (Nisan/1977). Yuan'ın değeri, yirmi yıl için, aşağı yukarı 0,50 ABD dolarında sabit kaldı; değişiklikler, esas olarak, ABD dolarındaki devalüasyonların sonucunda meydana geldi.

12. Mao burada, muhtemelen, büyük İleri Atılım sırasında kendisinin edindiği tecrübelerini ima etmektedir. Mao, 1958 Kasım'ında Wuzhang'da, benzer bir hatayı, yani kapasiteyi değil de sadece ihtiyacı düşünme hatasını, 1958 Ağustos'unda Peitaiho Konferansı'nda (Büyük Atılım'ın en şevkli, en heyecanlı dönemi) işlemiş olduğunu kabul etti.

13. Bu önemli çelişkilerin formülasyonu, Mao'nun Nisan 1956'da verdiği «On Büyük İlişki Üzerine» adlı söylevinde bulunmaktadır.

14. Karşılıklı yardım ekipleri, kolektif tarımsal örgütlenmenin ilk biçimlerindendi. Bunların temelini, Çin'in bölgelerinde uygulanan, köylülüğün geleneksel mevsimsel emek paylaşımı faaliyeti teşkil ederdi ve bu ekipler 1950'lerde yaygın bir şekilde kurul-

muştu. 1955'de Çin'in köylü ailelerinin yaklaşık yüzde 60'ı karşılıklı yardım ekiplerinde yer alıyordu.

1955'de bu ekiplerin yerini basit Tarımsal Üretici Kooperatifler (TÜK) almıştı. Her TÜK'te birkaç karşılıklı yardım ekibi vardı; toprak ve diğer sermaye malları özel mülkiyet altında olmayı sürdürdü, ancak diğer kaynaklar ortaklaştırılmıştı ve ortak kararlarla hazırlanan yıllık planlara göre kullanılıyorlardı.

Fakat, 1956 Haziran'ı ile birlikte, köylü ailelerinin yüzde 63'ü toprak, emek ve üretim araçlarının ortaklaştırıldığı daha büyük, daha ileri TÜK'lere geçti.

15. Chang Tien-p'ei 1950'lerde bir film eleştirmeni idi; daha sonra, 1957'de anti-parti, anti-sosyalist akımda yer aldı.
16. «Üç aleyhtarlık» (Sanfan) kampanyası, kuzeydoğuda 1951 Ağustosunda, ülke çapında da 1952 Ocak'ında başladı; birçoğu Milliyetçi rejimden kalan devlet memurları arasındaki çürümüşlük, israf ve bürokratiye karşı yönlendirildi. «Beş aleyhtarlık» (Wufan) kampanyası ise, ulusal burjuvaziye karşı yönlendirildi. Özgül odak noktaları, rüşvetin, devlet malının çalınmasının, vergi kaçırmanın, devletin iktisadi surlarının çalınmasının, hükümet sözleşmelerini yürürlüğe koyarken zımmete geçirmenin yok edilmesi idi.
17. Mao burada, 1957 baharında «filizlenme ve mücadele etme» döneminde, «Halk Arasındaki Çelişkilerin Doğru Ele Alınması Üzerine» adlı söylevini verdikten az sonra, Çin Komünist Partisi'ne sağdan gelen eleştirileri ima ediyor.
18. 1959 Temmuz'unda Luşan Konferansı'nda, o zamanki Savunma Bakanı P'ang Teh-huai önderliğindeki bazı parti liderleri, Büyük İleri Atılım ve bunun önderliğini «küçük burjuva fanatizmi» şeklinde eleştirdiler. Büyük İleri Atılım'ın yarardan çok daha fazla zarara yol açtığını iddia ediyorlardı. Plenum konferansında verilen önemli bir mücadele sonunda, P'eng ve diğer sağcılar, parti ve hükümetteki sorumluluk mevkilerini kaybettiler.
19. Kitapta öne sürülen, ideolojik ve siyasi cephelerdeki devrimin 1937'de sona erdiği şeklindeki iddia, 1956'daki Sekizinci Parti Kongresi Kararına benzemektedir. Yani, Çin'deki esas çelişik artık burjuvazi ve proletarya arasında değil, ileri üretim ilişkileri (devrimin «sona erdiği» ideolojik ve siyasi cepheler) ve geri kalmış üretici güçler arasındaydı.
20. Mao'nun burada sözünü ettiği yüzde 45'lik birikim haddi, örnek olabilecek gelişmiş bir durumu göstermek için kullanılan, istisnai derecede yüksek olan bir birikim haddidir. Mao, Büyük İleri Atılım sırasında, köylülerin üretim şevkini kıracak aşırı birikim hızlarına kararlı bir şekilde karşı çıkmıştı. Genel bir kural olarak, tarımsal üretim için şöyle bir ayrışma emretti: vergiler (yüzde 7); üretim masrafları (yüzde 20); birikim (yüzde 18); kitlelere dağılım (yüzde 55).
21. Büyük İleri Atılım sırasında yayılan Tarım İçin Sekiz Maddelik Ferman; suya, gübreye, toprağa (bakım), tohum (seçme), ekimde (yakınlık), bitkilere (korumak), araçlara ve ekim alanı yönetimine dikkat edilmesini duyuruyordu.
22. Mao burada, Çin'de şimdi yürürlükte olan sekiz derecelik ücret sisteminin beşinci derecesini ima ediyor.
23. Kadrolara, Kurtuluş Savaşı sırasında, yapılan işe göre değil, ihtiyaca göre mal veriliyordu. Bu mallar, değişime dayalı herhan-

gi bir piyasa mekanizması yoluyla değil, dolaysız olarak kullanım için dağıtılıyordu. Fakat bu şartlar altında ihtiyaç, çok düşük düzeylerde tanımlanıyordu.

24. Kitle çizgisi, ÇKP'nin ulaşmaya çalıştığı önderlik yönetimidir. Mao'nun bu konuda klasik formülasyonu şöyledir:

Partimizin bütün pratik çalışmalarında doğru önderlik, «kitlelerden kitlelere» ilkesine uygun olmak zorundadır. Bunun anlamı şudur; Kitlelerin fikirlerini (dağınık ve sistemleşmemiş fikirleri) almak ve onları derli-toplu hale getirmek (onları inceleyerek, derli-toplu ve sistemli fikirler haline getirmek), ondan sonra yeniden kitlelere gitmek ve kitleler bunları, kendi fikirleri olarak benimseyene, onlara sıkı sıkıya sarılana ve onları eyleme dönüştürene dek bu fikirleri yaymak, açıklamak ve bu fikirlerin doğruluğunu bizzat kitlelerin eylemi içinde sınamak. Sonra kitlelerin fikirlerini alıp, bir kez daha derli-toplu hale getirmek; yeniden kitlelere gitmek ve böylece bu fikirlerin sebatla uygulanmasını sağlamak. Ve böylece, fikirlerin her keresinde daha doğru, daha canlı ve daha zengin bir hale geldiği sonsuz bir helezon içinde bunu bir daha, bir daha tekrarlamak.

«Önderlik Yöntemlerine İlişkin Bazı Mesajlar», 1 Haziran 1943, Seçme Eserler cilt-3, Shf. 130-131, (Aydınlık Yayınları).

25. Mao yine, P'eng Teh-huai ile çelişkinin öne çıktığı Temmuz-Ağustos 1959 Luşan Konferansı'nı ima ediyor.

E K

1. Ch'u Yuan; Chov döneminin, M.Ö. Üçüncü yüzyıl başlarında yaşamış olan bir aristokrat idi. Saraydan kovulduktan sonra, Li Sao'yu —anlayışlı yöneticiyi arayışı simgeleyen alegorik bir eser— yazdı. Bundan sonra, üzüntüden kendini boğdu.
2. «Üç dönüşüm»; tarım, özel sanayi ve el sanatları üretimindeki dönüşümleri ima etmektedir.
3. Kırk maddelik program; Mao tarafından desteklenen bir tarımsal gelişim planı idi. (Programdaki —ç.n.) Kırk madde, Çin'in sınıflaşmasını finanse etmek için gerekli olan ilk birikimi sağlamak için, yabancı pazarlar yerine, tarımsal üretim ve yerli tarımsal pazara dayanılması gerektiğini savunuyordu. Maddeler, aynı zamanda, üretici güçlerin daha fazla gelişmesinin ve kooperatifleşmenin artmasının şartı olarak, üretim ilişkilerinin değişmesini savunuyordu. Köylülerin büyük bir çoğunluğu, bu süreç içinde gelirini artıracaktı.
4. Mao'nun behirttiği gibi, 1958 Kasım'ından, 1959'un başlarına kadar bir toplantı dizisi yapıldı. Bu toplantılarda, Büyük Atılım'ın hataları eleştirildi ve bunları düzeltmek için çaba harcandı. Fakat, hatalar eleştirildikten ve düzeltmeler yapıldıktan sonra, 1959 Temmuz'unda, sağcılar Büyük Atılım ve bunu destekleyen önderliğe karşı, Mao'nun oportünist olarak nitelediği bir saldırı başlattılar. Sağcı eleştirilerin Mao tarafından bu şekilde kavrandığı, Luşan Konferansı'nda verdiği söylevlerin başlıklarında yansır: «Sağcı Oportünistler Şimdi Niye Saldırıya Geçiyorlar?» ve «Makinelî Tüfekler, Havan Topları ve Başka Şeyler» (saldırımın antagonist niteliğini yansıtıyor).
5. Ma Anshan Demir ve Çelik Talimatnamesi; Sovyet Magnitogorsk Demir ve Çelik Madenlerinin otoriter talimatnamesini ima etmek-

tedir. Çin'in en gelişmiş demir ve çelik madeni olan Ashan Madeni, 1950'lerde bu talimatnameyi benimsedi. 1958'e kadar, bu talimatnameye kimse karşı çıkmadı. Büyük İleri Atılım sırasında, tek kişinin yönetimi ve teknolojinin önderliği şeklindeki «Ma-An» ilkelerine, merkezi önderliğe verilen bir raporla karşı çıktı.

1960 Mart'ında, Mao'nun katılması ile yeni bir Anshan Talimatnamesi yazıldı. Beş ilkeyi içeriyordu: a) Siyasetin önceliği; b) Parti önderliğini güçlendirme; c) Etkin kitle hareketleri başlatmak; d) «İki katılım, bir reform ve üç bileşim» i kurma (kadroların üretken emeğe, işçilerin yönetime katılması; mantıksız ve eski kuralların reforma tabi tutulması; işçi, kadro ve teknisyenler arasında işbirliği); ve e) Teknik buluşlar ve teknik devrim için son hızla ilerleme. Mao'nun yeni Anshan Talimatnamesinin yayınlanması ve gerçekleştirilmesi 1960 Mart'ında tasdik olmasına rağmen, duyurusu ancak Kültür Devrimi sırasında geniş şekilde yapıldı.

6. 1 katti, yaklaşık yarım kilodur.

SSCB'DE SOSYALİZMİN İKTİSADİ SORUNLARI ÜZERİNE

1. Bu belgenin 1967 baskısındaki tarih 1959'dur. 1969 baskısındaki ise 1958'dir. 1959 Kasımında Ch'eng-chou (Chengzhou) Konferansı olmamıştır, fakat 1958'de bir tane vardır. Belge büyük bir ihtimalle bu önceki tarihe aittir.
2. 1953'de kurulan ücret sistemi, özellikle kısa vadeli bireysel teşvikleri vurguladı. Aylık ücret 130'dan 390'a kadar değişen sekiz derece ücret baremi sistemi kuruldu.* 1956'da, ücret baremi sistemi kaldırıldı, yerine ücret sistemi getirildi, fakat sekiz-derece yapısı değiştirilmedi.
3. Deneysel alanlarda, açık tohumlama, erken tohumlama, derin saba sürümü v.s. gibi yeni ve ileri tekniklerin geliştirilmesine çalışıldı. Eğer üretimi arttırmada başarılı olurlarsa, bu teknikler tüm Çin'de yaygınlaştırılacaktı. Üretimi ve böylece toplam ücret fonunu artırarak, deneysel alan kavramı, uzmanların köylülerden öğrenebileceklerini göstererek, dereceli ücret sisteminin ideolojik temelinin zayıflamasına yardım edebilecekti.

STALİN'İN SSCB'DE SOSYALİZMİN İKTİSADİ SORUNLARININ ELEŞTİRİSİ

1. Mao, burada, 1954 sonundaki aşırı tahıl alımından, ve bunun sonucu, tahıl açıklarından söz ediyor. Daha sonraları, devlet satın almaları için konulan kotada, 7-milyon kattılık bir azalma yapıldı ve kırsal kesimin gerilimi hafifletildi. Tüm bunlar, 1955 ilkbaharında oldu, Çin'in kırsal kesimindeki kolektifleşme derecesinin sürekli yükseldiği 1955 sonunda değil.
2. İlk imparator Ch'in Shih Huang Ti (Qin Shi Hu angdl), M.Ö. 230 ve 231 arasında komşu devletleri zapteden ve Çin'i birleştiren Ch'in devletinin kralıydı. Onun başkanlığı altında, feodal sistem kuruldu, ağırlık ve ölçü ve madeni para standartlaştırıldı. Legalist felsefe Ch'in'in felsefi temeliydi. İlk imparator M.Ö. 213'de, tüm faydacı olmayan, «yıkıcı» edebiyatı yakmasıyla hatırlanır.
3. Ts'ao Ts'ao (Cao Cao) ünlü bir general ve Han Hanedanlığının son elçisiydi (MS 25-220), Han'ın düşmesi ile sonuçlanan ve üç krallık diye adlandırılan bölünmüş imparatorluk dönemini açan savaşlarda önemli rol oynadı.

(*) Değişik bölgelerde yapılan benzer iş, eşit sayıda iş baremi elde edecekti, fakat iş baremlerinin değeri, bölgesel yaşam maliyetlerine göre değişecekti.